

Tres textos de
Maria Aurèlia
Capmany

Edició a cura de Ramon Aran Vilà

Tu i l'hipòcrita (1959)

Vent de garbí i una mica de por (1968)

Dones, flors i pitança (1968)

Difusió del patrimoni dramàtic dels Països Catalans

La col·lecció «Repertori Teatral Català» aplega textos del patrimoni dramàtic català de tots els temps. L'objectiu de la col·lecció és posar a l'abast de tothom textos —clàssics o contemporanis— que no es troben fàcilment al circuit comercial. Cada volum, que pot contenir una o diverses peces, ha estat curat per un especialista i compta amb un breu estudi introductori. Les obres s'editen digitalment —en lliure accés— al RedIT (Reservori Digital de l'Institut del Teatre), però també es poden adquirir en paper (procés d'impressió a demanda) al web de la Llibreria de la Diputació de Barcelona.

La col·lecció «Repertori Teatral Català» és un dels projectes del PRAEC (Projecte de Recerca de les Arts Escèniques Catalanes), impulsat per l'Institut del Teatre de Barcelona en col·laboració amb la Xarxa Vives d'Universitats i l'Institut d'Estudis Catalans. El PRAEC té l'objectiu de rellegir i difondre tant la pràctica escènica com el patrimoni dramàtic dels Països Catalans, en tots els seus gèneres i manifestacions.

Imatge de coberta:

© Andreu Basté.

MAE. Institut del Teatre. *Vent de garbí i una mica de por*, 1965

Tres textos de
Maria Aurèlia
Capmany

Tu i l'hipòcrita (1959)
Vent de garbí i una mica de por (1968)
Dones, flors i pitança (1968)

Edició a cura de Ramon Aran

Repertori Teatral Català

Primera edició: abril de 2024

© de la curació: Ramon Aran Vilà

© d'aquesta edició: Institut del Teatre, 2024

© de la imatge de coberta: Andreu Basté

Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona

Direcció general: Sílvia Ferrando Luquin

Plaça de Margarida Xirgu, s/n

08004 Barcelona

www.institutdelteatre.cat

Direcció de la col·lecció: Carles Batlle

Edició i revisió: Marta Borrás i Aïda Ayats

Disseny de col·lecció i maquetació: Txeni Gil

Coordinació de la producció: Subdirecció d'Imatge Corporativa
i Promoció Institucional de la Diputació de Barcelona

Impressió: Departament de Reproducció Gràfica
de la Diputació de Barcelona

ISBN: 978-84-9803-972-6

DL: B 2448-2024

**Diputació
Barcelona**

| Institut del Teatre

Institut del Teatre

Edicions

Continguts

- 7 Presentació general
 - 27 Referències bibliogràfiques

 - 35 ***Tu i l'hipòcrita*** (1959)
 - 109 ***Vent de garbí i una mica de por*** (1968)
 - 179 ***Dones, flors i pitança*** (1968)
-

Presentació general

Maria Aurèlia Capmany (1918-1991) ocupa un capítol singular en el teatre català de postguerra: sense gaire experiència teatral prèvia, funda el 1960, juntament amb Ricard Salvat, l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG), on, a més d'ocupar-se de tasques docents, exerceix com a directora d'escena i actriu en muntatges diversos. Així, només per la trajectòria d'aquesta institució, Capmany ja hauria passat a la història de la nostra escena. Tanmateix, a causa de la pulsó per l'escriptura, la seva petja sobresurt per altres raons.

El coneixement *in situ* de la pràctica teatral influeix decisivament en el tombant de la seva dramaturgia, que esdevé una de les més originals de l'escena autòctona. Tot i que la qualitat de textos com *Vent de garbí i una mica de por* (1965) no és mantinguda en altres mostres de la seva producció, Capmany destaca com a introductora de tècniques i poètiques com el teatre èpic o el teatre document. Probablement, el fet que la dedicació al teatre es centri en el període 1959-1973, i que posteriorment es torni a decantar a la seva vocació principal, la prosa, emmascara l'ascendència de Capmany en l'escena de postguerra. És ben possible, alhora, que la implicació política en el Partit dels Socialistes de Catalunya li conferís un cert estatus de tòtem de la progressia que, enlloc de facilitar-ne una recuperació, més aviat n'entorpeix l'acarament directe. Ha estat certament anòmal que el Teatre Nacional de Catalunya li'n muntés la primera obra original després de més de vint anys de trajectòria, el 2023, *Vent de garbí i una mica de por*. L'únic muntatge a partir de Capmany que s'hi havia estrenat fins aleshores (*Parlàvem d'un somni*, dir. Jordi Coca, 2015) adaptava la conversa amb Pasqual Maragall editada dins la col·lecció «Diàlegs a Barcelona» (Febrés, 1983). Ergo, hi accedeix com a figura pública, no com a autora. Aquest bandejament és inexplicable en un context en què es remou el repertori a la recerca de valors femenins.

I és que, encara que sembli absurd, és probable que calgui reivindicar la condició d'autora teatral d'algú que arriba a escriure una vintena de textos originals, gairebé tots recollits en el volum cinquè de l'*Obra completa*, a cura de Guillem-Jordi Graells (Capmany, 1998). Coincidint amb el trentè aniversari de la mort de l'autora, es feia necessari que es reeditessin algunes de les seves obres més representatives, tenint en compte la quasi nul·la circulació editorial en col·leccions de teatre. Segurament, la peça més reeixida literàriament és *Preguntes*

i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya (1970), coneguda popularment com el Layret. En qualsevol cas, com que aquesta obra ha disposat d'una fortuna superior a la resta —la darrera edició no és d'ahir, tampoc, sinó de fa una dècada, a Arola (2011)—, s'ha optat per escollir-ne d'altres que permetessin explicar, o si més no intuir, les diverses fases del seu teatre. Tot i ser força més reconeguda com a narradora i activista política, es comença a disposar de panorames acadèmics que en tracten específicament el lligam amb l'escena (Graells, 1998; Rosselló, 2012; Foguet, 2016-2017; Feldman, 2016; Feldman i Foguet, 2016).¹

L'Agrupació Dramàtica de Barcelona i *Tu i l'hipòcrita* (1959)

El seu debut com a dramaturga té a veure amb la campanya d'extensió de l'escena en català endegada per l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (ADB), nascuda el 1955 al voltant de dramaturgs de llarga trajectòria com Joan Oliver o Ferran Soldevila, i sostinguda per joves valors com Jordi Sarsanedas o Frederic Roda. Com és sabut, l'ADB era una reacció al teatre comercial d'aleshores, bolcat sense mesura a l'entreteniment còmic: el valor social del teatre es reduïa a un analgèsic evasiu. El teatre en català, autoritzat per la dictadura en format professional el 1946, havia viscut els intents de renovació de Josep M. de Sagarra, però el que realment triomfava eren les comèdies de costums, ja fossin d'una certa aspiració literària, com els poemes dramàtics de Sagarra mateix, o l'escriptura còmica un punt efectista de Lluís Elias, que obté amb *Bala perduda* (1951) un dels grans successos de postguerra.

L'ADB no es conforma amb l'altaveu del Romea, sinó que es proposa depurar l'escena en català de la diglòssia que quasi la residualitza en clau folklòrica d'humor regional. Aquest filó, però, es consolidaria amb l'eclosió de l'actor més carismàtic de la segona meitat de segle: Joan Camprubí, més conegut com a «Joan Capri», que es faria popular amb textos a mida com *Ai, Joan, que descarriles!* (1959), de Salvador Bonavia. Arran d'aquest muntatge, el director de *Destino*, Néstor Luján (1959, p. 25), es plany de la desmesurada degradació

¹ L'aproximació biogràfica més útil segueix essent la d'Agustí PONS (2018). A Capmany se li han dedicat diverses miscel·lànies, algunes de caire testimonial (HORTA, ed., 1992; OBIOLS [et al.], 1992; CAPDEVILA, ed., 2019) i d'altres d'acadèmiques (PALAU i MARTÍNEZ GILI, ed., 2002; SUNYER i PALAU, coord., 2012; CORRETGER, coord., 2016; VERGÉS GIFRA [et al.], ed., 2019), amb enfocaments que recullen la trajectòria global de l'escriptora.

artística del Romea, «en manos de cómicos chocarreros y de autores adocenados». L'escrit motiva un debat sobre l'estat del teatre català i la resposta de l'ADB no es fa esperar: al número següent s'insereixen dues cartes; una, de Joan Oliver, i l'altra, de Frederic Roda, director de l'entitat. El dramaturg s'hi expressa en termes molt contundents (Oliver, 1959, p. 3):

Su comentario sobre el teatro catalán actual es una denuncia y una llamada de socorro que ya se habían hecho ineludibles. El estado de miseria moral a que se ha llegado es efectivamente difícil de empeorar. La escena catalana profesional de hoy es un subproducto sin nivel literario, sin dignidad lingüística, sin interés humano (las excepciones pesan bien poco). Empresarios, autores y actores parece que se han confabulado para denigrar un teatro ciertamente joven y modesto, pero que, por lo menos, cuenta con una decena de nombres dignos de respeto. En los últimos decenios la decadencia ha sido vertical, vergonzosa.

No pot sorprendre, doncs, que el model que cerqui l'ADB sigui més aviat el que el crític Jordi Carbonell (1963, p. 123-124) qualifica com «la tendència al teatre intel·lectualitzat». Un dels eixos de l'agrupació és renovar la saba de l'escriptura dramàtica en català, i per això esperona el debut d'autors lligats a altres gèneres, com la narració; entre els quals, Josep M. Espinàs (*És perillós fer-se esperar*, 1959) o Maria Aurèlia Capmany. En aquest front, podríem dir-ne antipopularista, cal situar, doncs, la densitat i abstracció de *Tu i l'hipòcrita*, que Frederic Roda protagonitza i Ricard Salvat dirigeix, en sessió única, el 28 de gener del 1959 al Romea, que és rebuda amb una certa estima, tot i els recels evidents de la crítica per l'apartament dels codis ordinaris.

Potser per un excés de càrrega intel·lectual, el text presenta, tal vegada, defectes d'«estètica teatral» (Lloveras, 1960, p. 7-8), si bé aquest judici podia motivar-se per un aferrament maquinal al patró corrent: una arquitectura lineal amb inici, plantejament i desenllaç. El repte de fer el salt de l'escriptura narrativa —empeltada de textures filosòfiques, conseqüència de la seva formació universitària— al text teatral, que reclama maneres aparentment més naturals o espontànies, condiona que *Tu i l'hipòcrita* no passi de provatura. Capmany (1959, p. 24) mateix reconeix, en l'autocrítica de l'estrena, que es mou a la frontera dels dos gèneres: «*Tu i l'hipòcrita* es el paso de la novela al teatro. Lo que en la novela

sería una narración en primera persona, se convierte en monólogo escenificado.» A Capmany li pesava —i potser encara li pesa— irrompre al teatre amb les suspicàcies que hi engendra l'intrús, un estigma que comparteix amb un altre capbare de la narrativa del segle passat: Manuel de Pedrolo, a qui Capmany (1992) admira per la transgressió i ruptura dels codis establerts. És significatiu que sigui un mes abans de l'estrena d'una de les seves millors obres, *Vent de garbí i una mica de por*, que Capmany (1965c, p. 13) es lamenti de judicis preconcebuts:

[...] L'arribada al camp de la dramaturgia d'un novel·lista és rebuda sempre amb un respectuós recel. Immediatament la crítica dirà que aquell novel·lista, les novel·les del qual no han llegit, és un gran novel·lista, però que allò que han vist representar dalt d'un escenari, si bé és evident que no és novel·la, tampoc no és, també els sembla evident, teatre.

A *Tu i l'hipòcrita*, Capmany xoca amb la convenció naturalista —atenta, com a lectora i espectadora, a les innovacions de l'escena francòfona, que conduïen l'argument aristotèlic a la fragmentació i, en darrer terme, a la dissolució (Capmany, 1965b)—, mitjançant la dramatització del record del personatge principal, Honorat, que introdueix, gràcies a la successió d'ombres i al monòleg, el caràcter narratiu propi de les innovacions del teatre alemany. Honorat exemplifica de forma prototípica —i fins a cert punt esquemàtica— la «nova» burgesia barcelonina dels anys cinquanta. Probablement, el seu nihilisme és un ressort col·lectiu: la contradicció d'una classe que col·laborava i es planyia, alhora, de les directrius del règim. En l'encàrrec de l'ADB, Capmany, en lloc de refrenar-se, apel·la directament al nucli de l'entitat —aquest «Tu» amb què Honorat s'adreça a la platea—, alimentat, en bona part, per famílies de l'alta i mitjana burgesia barcelonina. La marca del subtítol és prou eloqüent: «comèdia predicada, en dos actes». De fet, aquí rau la seva poètica: Capmany no escriu teatre per motius, només, d'ordre artístic, sinó que pretén, ras i curt, perculdir el rumb social.

La tesi de *Tu i l'hipòcrita* —la doble moral de la vida quotidiana, i per extensió, la d'una classe, una ciutat i un país— passa per sobre de la fluïdesa dialògica d'uns personatges que estan filtrats per la consciència —fiable?— del protagonista. En un sentit més universal, l'obra també problematitza la permanència de l'ésser amb l'escissió d'Honorat entre el suposadament real, de quaranta anys, i Honorat-

de-vint-anys. Es fa palesa, així, una pàtina existencialista, present en diversos títols narratius i teatrals de l'autora (Toda, 2009 i 2019). L'existencialisme, des de Kierkegaard, Heidegger —un dels autors més estudiats per la universitària Capmany— fins a Camus i Sartre, deslliga la tradicional essència de l'individu, la *personalitat*, de les accions contingents: l'home només és en tant que *fa*. Com que s'acull sovint a la negació radical d'un ordre cosmogònic que alliberi el subjecte de responsabilitat, la defensa de la llibertat en contra d'una veritat absoluta és una insubordinació —subtil si es vol— ideològica al règim, assentat en la confessió catòlica i l'obediència al dictador. Si l'únic que ens defineix és l'acte present, l'empresa d'Honorat, que interactua amb el passat per comprendre la seva naturalesa, és en va: l'únic que és vàlid, com remarca el títol d'una novel·la immediatament anterior, és la confrontació amb l'Ara (Capmany, 1958).

Com subratlla Gonçal Lloveras (1960, p. 6), prologuista de la primera edició, una de les obres de Capmany que s'assembla a *Tu i l'hipòcrita* —si més no en termes genèrics, diríem nosaltres, de reproducció d'un ambient subjugat per les aparences d'un entorn dominat per la moralitat dubtosa de classe— és la novel·la *Betúlia* (Capmany, 1956), que fa del pas del temps, com a la peça teatral, «un personatge abstracte, però molt real» (Lloveras, 1960, p. 6).² Ara bé, és l'autora mateix qui assenyalava models forans. En un breu text que precedeix l'edició, indica que per a la duplicació d'Honorat s'ha inspirat en el dramaturg francès Sacha Guitry, que havia ofert «la gran troballa dels dos Napoleons» (Capmany, 1960, p. 11). La seva aportació consisteix en el trencament del *raccord* audiovisual a partir dels dos actors distints (Daniel Gélin, de jove, i Raymond Pellegrin, d'adult) que encarnen l'emperador al film *Napoléon* (1955); sense, però, que

2 Tal vegada, rere la dispersió temporal de *Tu i l'hipòcrita*, pot haver-hi referents teatrals de l'època com ara Thornton Wilder, amb la seva apropiació del teatre brechtia a *Our Town* (1938), construïda també amb un narrador i diversos temps d'una petita comunitat representativa d'un món més ampli, o bé J. B. Priestley, que també causa un gran impacte a la dècada de 1940 a la Península amb *The Time and The Conways* (1937), traduïda com *La herida del tiempo*, cosa que admet CAPMANY (1989, p. 170) al cap de gairebé mig segle: «He vist *El temps i els Conway*, de Priestley. És una meravella, un àgil canvi de lloc del temps que passa, i aconseguix una dolorosa presència d'aquest pas de les hores i els dies, irremissiblement. He recordat l'efecte que em va fer quan la vaig veure, en la traducció castellana, representada per una companyia amb l'Anna M. Noé i en Guillermo Marín encara joves. Això devia ser cap als anys quaranta. Hi vam anar en Tonyo i jo i a mi em va agafar un atac de plors que vaig haver de sortir de la sala.»

coincideixin en escena, a diferència dels dos Honorats. El missatge del francès lliga amb la plasmació de Capmany: Guitry subratlla la transformació psicològica i vital per mediació de dues realitats biològiques prou diferents.³ Guitry, a més, pot conferir a l'autora la pàtina d'enginy i *sprit* en el diàleg que el caracteritza per sobre d'altres autors *boulevardières*, cosa que desemboca, en algun punt, en una certa retoricitat. Com ha assenyalat Miquel M. Gibert (2021, p. 24), qui guanya en les obres de Guitry no és qui té raó, sinó qui parla millor. Sobre el paper, Capmany ho aplica a Honorat, que trasllada al públic les seves impressions mitjançant un llenguatge culte. De tota manera, Capmany s'escapa d'aquest esquema amb l'ensulsiada final, que és el retrobament amb el temps coetani. Contra les previsions del protagonista, s'enforma a tall de *divertimento* corrosiu un dels patrons del bulevard: l'adulteri. L'elegància i la dissimulació amb què Honorat encara la desintegració —*de facto*, que no *de iure*— del seu matrimoni podrien remetre a una altra obra de Guitry, *Faisons un rêve* (1916), popularitzada per l'adaptació de l'autor al cinema el 1936.

Més aviat, però, la declaració de Capmany fa la sensació d'«amagar l'ou», que es diria popularment; és a dir, silencia el referent que li és més proteic: *L'Œuf*, de Felicien Marceau (1957), com ho adverteix Jordi Sarsanedas (1962), per a qui *Tu i l'hipòcrita* se'n distingeix sobretot per la ruptura de la cronologia aristotèlica. Tant l'una com l'altra juguen amb el model de bulevard; les contradiccions i duplicitats morals només són el pretext de Marceau i de Capmany per sacsejar, indirectament, els sistemes que emparen determinades actituds que s'exhibeixen com a individuals, per bé que responen a clixés de classe. Més enllà de les nombroses coincidències d'arquitectura, les dues peces també es distancien per la desigualtat social dels protagonistes: si Magis (*L'Œuf*) ascendeix conscient de les conformacions materials de l'ordre capitalista, per contra Honorat es rabeja en la inacció del qui està instal·lat; la crisi existencial d'Honorat és inexistent en Magis, que viu en una violència sistèmica permanent. Jordi Arbonès (1973, p. 110) també hi veu un darrer tret diferencial: «el personatge de *Tu i l'hipòcrita* basteix la seva existència sobre una falsedat, més per un deixar fer que no pas per mala fe, com és el cas del personatge de Marceau».

3 Divulgat en format cinematogràfic el 1955, el guió de *Napoléon* s'edita en paral·lel (GUITRY, 1955). Tanmateix, no es constaten manlleus o altres intertextualitats entre aquesta obra i *Tu i l'hipòcrita*.

Hi ha altres textos al substrat de *Tu i l'hipòcrita*, tal vegada menys evidents. Crida l'atenció l'aparent manlleu literal d'una estructura lingüística que el 1959 ja no era del tot habitual, per la qual cosa pot fer pensar en una remissió deliberada: «Quin plaga n'hi ha, de vostè!» (Capmany, 1960, p. 70). Coincideix amb un diàleg de les memòries del dramaturg i novel·lista Joan Puig i Ferrer, *Camins de França* (1934), en un punt en què, a més, tot seguit, aquest autor s'autoatribueix la falsia (Puig i Ferrer, 1976, p. 294): «Aquell moment jo feia l'hipòcrita. Volia simular la mateixa adoració del matí, però no em servia. Ella m'ho havia conegut.» La literaturització del *jo* de joventut de Puig i Ferrer lliga, de fet, en diversos aspectes amb el perfil d'Honorat. Per exemple, ambdós reflexionen sobre l'estatus de la veritat:

[HONORAT:] Vol la veritat. Fins la reclama amb urgència. Tots solem dir-ho. Quantes vegades ho has dit tu, o jo mateix: «No hi ha res que em repugni tant com la mentida!» Els homes busquen la veritat. És el progrés, la ciència! Només per accident, tot buscant la veritat, troben bons arguments per estafar el pròxim, o una bona arma per aniquilar mitja humanitat, o una teoria política que els permeti usar i abusar del més feble. Allò que importa és la veritat, no hem de dubtar-ne. Ho diuen els manuals de batxillerat, ho diuen els senyors del premi Nòbel. (Capmany, 1960, p. 51)

Jo no era capaç de res, ni de decidir-me a partir, i feia el valent. La mentida durava. Era un flonjo, un acovardit, i adoptava actituds heroïques. Invocava la sinceritat per la cosa més petita, i mentia fins involuntàriament. No ets un hipòcrita, sense adonar-te'n? —em vaig preguntar, afligit. Em semblava que sí, i això m'acorava, em reduïa com un cuc als meus propis ulls.

La sinceritat! La hipocresia! En l'art com en la vida, quins problemes més greus! De vegades no ens n'adonem i així que comencem a simular és quan surten les nostres veritats més profundes. Sovint la voluntat no hi pot res, i més deixem d'ésser sincers com més volem afirmar la nostra sinceritat. (Puig i Ferrer, 1976, p. 279)

Com es pot comprovar en aquest fragment, tant Capmany com Ferrer tracen dos personatges que discursen en primera persona, que volen fugir sense acabar-ho de fer —Puig i Ferrer ho acabaria fent; Honorat, no—, i que reflexionen sobre el sentit absolut de la vida. La diferència és que si Honorat ens parla des de la inconsciència de l'autoengany, Puig i Ferrer reconeix que no hi ha pitjor mentida que la que no es percep. Així, tant Honorat com ell són

personatges ingenus, que topen amb la configuració d'un entorn que els mena a sortides de caire nihilista:

En el fons jo era i sóc un ingenu. L'ingenu dona més sorpreses que el maliciós. El veritable ingenu és inesgotable en possibilitats. Així com s'enganya contínuament ell mateix, enganya els altres, sense gota de malícia. És a dir, no els enganya; els dona sorpreses que no esperaven d'ell. El maliciós no sorprèn; hom ja s'ho espera tot d'ell. L'ingenu és un apassionat. [...] El maliciós fa patir els altres i s'estalvia ell. L'ingenu, tot fent sofrir tant com el maliciós, sofreix ell mateix, de vegades horriblement, fins a la ximperia, l'estupidesa o la mort. (Puig i Ferrerter, 1976, p. 84)

S'hi assembla molt Capmany (1982, p. 184) referint-se a la mateixa qüestió:

Jo posaria sempre com el símptoma més clar de l'exercici de la llibertat precisament això: no haver de mentir. La mentida, i no em refereixo a les grans mentides conscients, sinó a la simulació que aconsegueix confondre el simulador, és el signe més clar de l'esclavatge.

No és estrany el nexa amb l'autobiografia ferreteriana.⁴ Si hom llegeix amb deteniment els dos volums de memòries de l'autora (Capmany, 1987 i 1989), s'adonarà que un bon nombre de les situacions de *Tu i l'hipòcrita* són producte de les vivències familiars dels Capmany. Encetar una lectura biogràfica de *Tu i l'hipòcrita* —amb el respecte degut a una de les consignes de l'autora, que intitula el segon volum memorialístic *Això era i no era*— seria viable, però, per raons d'extensió, s'escapa del propòsit d'aquest text. En qualsevol cas, pot tractar-se d'una simple coincidència d'interessos en dues baules de la cadena catalana del teatre d'idees, tan preocupat per la recerca del que és ver. Si Puig i Ferrerter hi penetra des de les tesis ibsenianes, Capmany s'hi esmuny per la via existencial. Jaume Vidal Alcover (1968, p. 98) ho vincula al caràcter idiosincràtic de l'autora: «L'aversion de Maria Aurèlia a la mentida és simplement una conseqüència de la seva plena acceptació de la realitat, sigui la que sigui i com sigui, mentre ho sigui i, com a tal, pertanyi a la condició o en vengui a esser una derivació o un resultat.»

4 En el primer volum de memòries, CAPMANY (1987, p. 74 i 76) al·ludeix possiblement a *Camins de França*: «En Puig i Ferrerter explica, en algun dels seus llibres, no recordo quin, el turment de l'acompanyant que ha de bregar amb una colla de criatures de mala pell.»

La circulació de *Tu i l'hipòcrita* ha estat limitada. Més enllà de l'edició de 1960 de la col·lecció «Raixa», no ha estat reeditada fins al volum cinquè de l'*Obra completa*. Fora de la sessió única de l'ADB, es va difondre poc després a l'exili, el 1961, pel quadre escènic del Casal de Catalunya de Buenos Aires, dirigit per Joaquim Moreno (Arbonès, 1961). El 1967 i el 1968 dues entitats comarcals amateurs properes al teatre independent, l'Agrupació Teatral La Farsa de Berga i Art Viu de Manresa, van fer-ne un nou muntatge amb direccions de Daniel Tristany i Lluís Calderer, respectivament. Malgrat que se'n va publicar una traducció castellana a càrrec de Leandra Teresa Valdivieso (Capmany, 1986), no se'n coneix cap estrena en aquesta llengua. En aquest procés, hi pot tenir a veure un cert deseiement de l'autora envers una obra escrita amb uns pressupòsits que replanteja de forma notable en el marc de l'EADAG. En el fons, amb *Tu i l'hipòcrita* tractava d'acostar-se a un públic, la mitjana i alta burgesia barcelonina, poc predisposat al teatre en català. Algú força més consolidat que Capmany en aquestes temptatives, Joan Oliver —que havia estrenat feia poc una peça, a càrrec de l'ADB, que, en certa mesura, s'hi pot relacionar per la transgressió moral del joc adulterí, *Ball robat* (1958)—, renuncia a aquests verals per falta d'una base social que la postguerra anul·la, entre d'altres raons, per l'assimilació dels valors culturals del nou règim en els estaments elevats, també a Barcelona.⁵

L'EADAG i *Vent de garbí i una mica de por* (1965)⁶

La complicitat que es genera entre Capmany i Salvat amb motiu de l'estrena de *Tu i l'hipòcrita* aboca l'autora a la pràctica teatral. No del tot participants de les concepcions ideològiques de l'ADB, se'n separen al cap de poc per formar una institució pedagògica que aspira a connectar de forma resoluta l'escena catalana amb els corrents europeus més innovadors. L'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG) es presenta com una alternativa de l'estancament i

5 Tot i que remarca que és un capítol que cal estudiar amb més deteniment, Miquel Maria Gibert, en la conferència *Mirant cap a París: Joan Oliver, el teatre de bulevard i alguna cosa més* (Universitat Autònoma de Barcelona, 1 octubre 2021), esbossa les raons de l'apartament d'Oliver de la creació teatral. En bona part, assegura, hi és determinant la inexistència d'un públic en català per a propostes que en altres països assumien amb naturalitat les franges elevades de la burgesia.

6 Per a una introducció general a la poètica de *Vent de garbí*, vegeu Leandra Teresa VALDIVIESO (1979).

l'endogàmia de la principal institució formativa, l'Institut del Teatre, dirigit —des del 1939— per Guillem Díaz-Plaja. És en els tallers de l'Escola que Capmany es llança a l'escriptura, polida per mitjà de la prova diària. Així, bescanvia en certa manera la crossa literària que caracteritza el seu debut amb l'ADB per textos gestats pròpiament com a guions d'espectacle. L'adaptació teatral de la seva novel·la *Ara, El desert dels dies* (1960), acusa encara «l'artificiositat» de *Tu i l'hipòcrita* (Graells, 1998, p. XXI); en part, com és natural, perquè parteix d'un material literari pensat per a ser llegit (Amorós, 2002). Alliberada d'interferències narratives, aflora, al cap de tres anys d'experiència escènica, una obra breu concebuda des del teatre: *Dos quarts de cinc* (1963), el diàleg de la qual es desferma amb una gran convicció i naturalitat; el pas previ per a una obra de maduresa: *Vent de garbí i una mica de por* (1965), que a hores d'ara hauria de ser considerada un clàssic del teatre català contemporani, tractant-se d'una peça que marcaria «una fita en el nostre teatre» (Arbonès, 1973, p. 116). «Clàssic» amb totes les cometes, com ho són gairebé tots els textos rellevants de l'època. Com ha passat, passa i —per desgràcia— seguirà passant amb tantes obres cabdals d'aquella època grisa, cap entitat professional —ni pública ni privada— no havia cregut necessari visitar *Vent de garbí* en democràcia. Com si la vida en dictadura restés mèrits estètics als autors que n'esbotzaven les teranyines. Al cap i a la fi, segueix vigent: com a societat que viu en un artificiós canvi perpetu, l'amnèsia ens tenalla l'horitzó, obscurit per manca d'una ruta clara. Per fortuna, amb la recuperació que n'ha fet recentment el Teatre Nacional de Catalunya, es pot obrir la porta a un cert rescabament i relectura d'una de les obres més pioneres de postguerra.

En aquesta peça es palpa l'absorció del model del teatre èpic alemany, que l'EADAG, mitjançant la didàctica de Ricard Salvat, tractava de fer arrelar com una via de renovació tant estètica com del sentit social de l'escenari. Tot i els guions que Salvat confegeix al voltant d'obres de Salvador Espriu, *Vent de garbí* es pot considerar un dels primers textos originals en català que s'insereixen en la tradició que Bertolt Brecht popularitza entre la progressia europea; al costat, per exemple, de *Romanç de cec* (1963), de Baltasar Porcel (Carbonell, 1965). No debades, Capmany (1965d, p. 9) assevera que *Vent de garbí* havia de ser, segons l'encàrrec que li fa Ricard Salvat per commemorar el cinquè aniversari de l'EADAG, «una obra que resumiera, en cuanto a montaje, un estilo que a través de la Escuela

su director había ido insinuando unas veces, expresando claramente en otras». Més endavant (Capmany, 1972, p. 153-154), resumiria en què consisteix el disseny del teatre brechtian: «despertar la capacidad de conocimiento del público para que pueda descubrir por sí mismo la injusticia de la sociedad capitalista y la necesidad de un cambio radical».

Qüestionant la visió teleològica del drama aristotèlic, *Vent de garbí* es construeix com un tríptic reiteratiu, amb lleugeres variacions —com si es tractés d'una auca o de l'atemporalitat d'un retaule—, d'un ambient benestant propi de les classes que regeixen el país: els emplaçaments d'estiueig (Cadaqués, 1964; Sitges, 1936, i Caldetes, 1909).⁷ Dit amb paraules del director de l'estrena, Ricard Salvat (1968, p. 89-90):

Com M. A. Capmany explicà a les reunions prèvies als assaigs del col·lectiu de direcció, volia posar de manera ben manifesta que una realitat, molt nostra, romanía inamovible, enfront d'unes realitats històriques que eren molt diferents i crítiques. I sobretot li interessava denunciar la reacció d'una classe social enfront dels esdeveniments. Aquesta classe social és la burgesia catalana, i, tot tipificant-la, no pretenia altra cosa que posar en evidència les seves esmussades facultats d'evasió [...]. L'estiueig, atmosfera reiterada a les tres parts de l'obra, és l'expressió d'aquesta evasió i, al mateix temps, la denúncia d'una actitud.

Dos dels tres actes —que són, en certa manera, autònoms— fan referència a moments prerevolucionaris del país: la Setmana Tràgica del 1909 i les vigílies del cop d'estat feixista del 1936. En aquest sentit, és convenient de remarcar que la peça de Capmany és una de les primeres donades a conèixer a l'interior —exili a banda— que tracta la fractura de la Guerra Civil, si bé des de l'òptica superficial del protagonisme coral i arquetípic de l'alta societat (Gallén, 2002, p. 74; Feldman, 2016, p. 104-108). Com a contrapunt, apareixen tipus

7 Aquesta concepció estructural depèn, en bona mesura, del deute brechtian. En el seu compendi *El teatro universal*, CAPMANY (1972, p. 153) remet a unes paraules de Brecht que cimenten *Vent de garbí*: «He aquí lo que dice Brecht: “La materia dramática es el proceso histórico, porque el individuo resulta de este proceso y en él se realiza. Como este proceso se presenta en sucesiones temporales y en contradicciones, en estadios de evolución y de revolución, en curvas y saltos, la imagen dramática debe mostrar estos rasgos. No puede satisfacer con una construcción, sino que debe expresar el proceso vivo”.»

més humils, com la cambrera o el xicot del gel, que encarnen, de forma distanciada i dialèctica, les aspiracions de les classes populars. L'elecció del 1964 com a temps històric de l'acte I de la primera versió de l'obra no es deu tant a la constatació d'un succés rellevant, sinó que es relaciona amb un desig conjuntural d'agitació, com si fes l'efecte que la caiguda de la dictadura hagués de ser imminent, cosa que Guillem-Jordi Graells (1998, p. xxiv) considera que era, amb la perspectiva del temps, excessivament ingènua. En la segona versió del text, aquest primer acte, situat el 1968, es relaciona amb els aires revolucionaris del Maig francès.

En el pròleg que l'autora situa en el guió de la primera versió, i que es reproduïx al programa de mà de l'estrena en sessió única el 15 de juny de 1965 al Palau de la Música, Capmany (1965a, [s. n.]) admet la recerca d'un públic diferent del de *Tu i l'hipòcrita*: «A aquesta gent jove, estudiants nocturns, treballadors de dies, va dedicada l'obra». La nova joventut, un públic fonamentalment universitari que forneix les ànsies de canvi dels grups de teatre independent, serà el tipus ideal que supedita la deriva escènica de Capmany.⁸

Al mateix text del programa, informa que una de les principals fonts d'inspiració i documentació de *Vent de garbí* és l'assaig de Josep Benet *Maragall davant la Setmana Tràgica* (1964), que serveix d'embrió per a la resta de períodes, i apunta el deute, alhora, amb Gerald Brenan, Sagarra «i algun poeta de segona fila». En l'article de Capmany al dossier que la revista *Yorick* hi dedica amb motiu de la traducció que n'ofereix Ricard Salvat, l'autora forneix més dades sobre els seus models. Si bé aquesta volta no esmenta Sagarra, enumera els seus clàssics: «Brecht, Brendan Behan, Emili Vilanova, los Living News Papers» (Capmany, 1965d, p. 9). Així, conjumina la tradició del sàinet català de Vilanova amb el teatre èpic de Brecht, el teatre revulsiu de l'irlandès Brendan Behan —que havia transcendit fronteres amb *The Hostage* (1958)— i les tècniques distanciadores dels Living Newspapers novaiorquesos, originades als anys trenta, en què s'utilitzen missatges reals per contrapuntar l'acció de l'obra, de temàtica clarament social. Salvador Espriu (1965, [s. n.]), que

8 A més de dedicar-li l'assaig *La joventut és una nova classe?* (CAPMANY, 1969a), l'autora participa en la tancada del 9 de març de 1966 al convent dels caputxins de Sarrià, coneguda com «La Caputxinada», on es constitueix el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB).

signa un dels escrits del programa de mà de l'estrena, en resumeix de forma atziaga l'esperit: «Maria Aurèlia Capmany ens recorda amb una eficàcia esborronadora la permanent estupidesa humana, la nostra buidor existencial sense remei. El to de l'obra, tanmateix, és sempre amable. L'autora munta i ens proposa un espectacle que ens ha de distreure, vol que ens hi divertim.» És per això que fa fortuna la fórmula amb què Espriu qualifica *Vent de garbí*: «sainet profund». Capmany (1965d, p. 9) ho detalla:

Me planteé, por lo tanto, un problema de teatro épico. Un teatro que rehuyera todo naturalismo, pero que al mismo tiempo no olvidara la realidad. Es decir, que trasponiendo a escena unos personajes utilizara su realidad genérica para hacer comprender otra realidad genérica más honda, que está en el fondo del transcurrir de los seres en el tiempo.

Així, com diria Guillem-Jordi Graells (1998, p. xxiii), «a través d'uns diàlegs breus, picats, saltant de tema en tema i sense una veritable "trama argumental", comprovem com generació rere generació aquesta burgesia manca d'horitzons i d'autèntica categoria». Tot això ho pot fer aprofitant la tradició costumista hibridada dins del sainet, en què «el diàleg és lleuger, aparentment intranscendent, però inclou els elements crítics que posen en evidència els personatges i allò que representen» (*id.*). Al cap i a la fi, la partitura textual de *Vent de garbí* és com una melodia canònica, en tant que s'hi van afegint variacions de timbre. Aquesta tonada, fonda i constant, subratlla la immutabilitat d'interessos socials, polítics i econòmics de les classes burgeses de 1909, 1936 i 1964 tal com se les representa, a grans trets, Maria Aurèlia Capmany. El valor antiprogressiu queda determinat per la retrospecció dels actes: 1964, 1936 i 1909. Prenent com a exemples *Tu i l'hipòcrita* i *Vent de garbí*, hom s'adona que l'autora abraça sovint la dissolució de la faula tot violentant-ne la cronologia.

En el moment en què Capmany s'aparta de l'EADAG per desacords amb Ricard Salvat, confegeix la segona versió del text. Amb ella, busca noves esclertes el director d'escena Josep Anton Codina, que funda, amb Ventura Pons, la Nova Companyia de Barcelona (1968) per fer el salt a la professionalització. La refosa de *Vent de garbí* és estrenada en règim comercial al Romea, del 28 d'octubre al 8 de desembre de 1968, i aquesta refosa sí que obté circulació editorial (Capmany, 1968a, p. 7-94), a diferència de la primera, que resta inèdita en català. Si la reescriptura del 1968 ha restat com a definitiva, cal tenir present, però, com ella mateixa recalca en el pròleg, que

el propòsit era adaptar-se a un conjunt menor d'interprets, «més apta per ser representada a qualsevol teatre que no pugui comptar amb tres cursos d'escola» (*id.*, p. 15). En aquest sentit, cal posar en quarantena l'asseveració de l'autora: «Es pot comprovar doncs que, pràcticament, no he modificat ni una línia. Potser diria que l'obra, així centrada en catorze personatges, s'ha fet més evident» (*id.*). Tot i que ara no disposem de l'espai necessari per a aquesta qüestió, seria interessant d'estudiar les variacions entre els dos textos, amb un conjunt de supressions textuals i d'identitats assumides per altres personatges. A més, mou la frontissa temporal del primer acte fins al 1968, coincidint amb els ecos del Maig del 1968, que treu el cap en forma de titulars de premsa: «NOIA: La rotunda victòria gaullista ha complagut a tota Europa. / HOME: Però ara França haurà de pagar els plats trencats de les barricades» (*id.*, p. 26). Resulta significatiu —per inesperat, sobretot en l'època— que l'autora associï els ambients burgesos i reaccionaris de 1936 i 1909 amb el d'una *boîte* de Cadaqués (1964 i 1968), que encarna els aires de transgressió un punt elitista de la *gauche divine*.⁹

Per a la reestrena, Capmany (1968b, [s. n.]) elabora un breu text per al programa de mà en què remarca que no hi ha un conflicte vertaderament dramatitzat, sinó més aviat un propòsit descriptiu:

No és una obra de tesi, en l'estricta sentit de la paraula. Vull dir que no pretén resoldre tots els problemes que tenim plantejats al país. És, atès que sempre és bo classificar les coses —malgrat el risc que això comporta—, és, dic, una obra testimoni.

I és que, en el fons, més que no pas censurar la burgesia, pretén «retreure-li la seva profunda contradicció, que li fa fer allò que en diríem vulgarment *tots els papers de l'auca*». Tot i el fris històric i de classe, *Vent de garbí* aspira a recollir una concepció general sobre el país i «les seves xacres»: «M'agradaria entendre les coses que

9 L'autora ho aclareix en el segon volum de *Pedra de toc* (CAPMANY, 1975, p. 171): «Tot aquell *status* de fills-de-papà-revoltats-que-detesten-els-privilegis em queia molt malament, però no per via de moral, sinó de política. Així ho vaig dir a *Vent de garbí*: habitants de Caldetes, habitants de Sitges, habitants de Cadaqués embriacs de vacances, tot ho veia sota el mateix prisma. Que fàcil li és a la classe privilegiada parlar de la necessitat del destí, de les íntimes contradiccions. Sí, a mi també m'agrada el whisky, i el caviar, el foie gras i les cambres de bany com palauets morescos. M'agrada el whisky, però no l'embriaguesa.»

s'esdevenen al meu voltant i una de les actituds que em sembla més nociva és la incòmoda postura de l'estruç.» (*id.*)

A finals del 1965, en una separata del monogràfic que hi dedica Yorick, es publica la traducció al castellà feta per Ricard Salvat (*Viento del sur y un poco de miedo*), l'únic guió editat de la versió feta per a l'EADAG (Capmany, 1965e). La intenció de l'entitat era fer-la circular per l'escena espanyola i per això en sol·licita l'autorització aprofitant la invitació rebuda del Teatro Nacional de Cámara y Ensayo, dirigit per Víctor Auz. La censura, però, denega que sigui presentada el 1966 en aquell escenari, si bé l'autoritza per a altres formats.

En el tardofranquisme, poc després del muntatge del Romea, l'obra va tenir una certa divulgació entre formacions independents de fora de Barcelona: així, tant el grup Xaloc de Mataró, dirigit per Carles Maicas, com l'Agrupació Teatral Maragall de Sant Cugat del Vallès van escenificar-la entre el 1969 i el 1970. A Mataró, el 2011, Maicas i Toni Grané la recuperen a la Sala Cabanyes amb motiu del vintè aniversari de la mort de Capmany. De *Vent de garbí* se'n va fer una versió televisiva el 1981 (TVE, dir. Roger Justafre), però no s'havia reeditat mai en règim professional fins al muntatge dirigit per Judit Pujol, amb dramaturgia seva i d'Albert Boronat, estrenat a la Sala Petita del Teatre Nacional de Catalunya el 16 de març de 2023, amb una permanència d'un mes. Amb un gran treball plàstic i musical, aquesta reedició sintètica enfonsa les arrels en el còmic, en el gag, qui sap si en el sainet. En qualsevol cas, una producció ben eficaç. Ara bé, tal vegada, tal com ha indicat Guillem-Jordi Graells, el text requeria d'una intervenció dramaturgica més intensa: així com Capmany mou les dates i adapta els fets en funció del temps d'estrena —amb el determini de repercutir en el context—, «un repte possible fora escriure'n el quart acte, ambientat en una data estiuenca més acostada —posem per cas, en èpoques del pujolisme més rampant— i establir el paral·lel amb les situacions, preocupacions, febleses i covardies de la burgesia nostrada» (Graells, 2023, p. 59).

El projecte de revisió històrica del país —focalitzat en l'acció de la burgesia— que enceta *Vent de garbí*, tindria continuïtat, i una concreció insòlita, en el muntatge clandestí del *Layret* (1970).

La companyia Ca, barret! i Dones, flors i pitança (1968)

La Nova Companyia de Barcelona parteix del mateix nucli que havia emprès la formació Ca, barret!, que promou la inserció del cabaret

literari a La Cova del Drac, local insigne de l'espectacle alternatiu situat al carrer de Tuset. *Ca, barret!* és un projecte personal de Josep Anton Codina, que, amb dos alumnes de l'Escola Adrià Gual (Carme Sansa i Joan Miralles), dos intèrprets professionals (Elisenda Ribas i Enric Casamitjana) i l'assistència musical de Josep M. Arrizabalaga, pren de referència l'actualització contemporània dels cabarets alemanys i italians, especialment el de Paolo Poli; un tipus de dramatúrgia oberta plena de sobreentesos, cançons en abundància i gags més o menys còmics, «l·ligats més per un món al·lusiú global o algun pretext temàtic» (Graells, 1998, p. xxv). Capmany ultima, així, la descomposició argumental que havia insinuat en obres predecessores. En una lògica interpretativa que prosseguia el distanciament brechtian, en les obres de cabaret amplifica el recurs de la cançó, molt present com a desllorigador epistemològic a *Vent de garbí*, i el cartellisme. Com que la censura bloquejava els espectacles escènics fora dels locals regulats per a tal naturalesa, després del primer muntatge, *Dones, flors i pitança*, *Ca, barret!* tracta d'esquivar la prohibició amb nous textos titulats com a *Varietats*, un gènere que sí que es permetia a les sales de festes.

El germen de *Ca, barret!* s'origina en un viatge a Itàlia en què Capmany, Salvat i Codina veuen a Roma *Il Diavolo* de Paolo Poli. Codina queda tan entusiasmat de l'aiguabarreig de Poli, «que et clavava un clàssic com l'*Orlando Furioso* enmig d'un pit i cuixa de cabaret, o una cançó obscena de la Maria Monti» (Graells, 2019, p. 71-72), que s'entossudeix a replicar l'experiment a Barcelona. *Dones, flors i pitança* parteix d'un espectacle sobre la Nova Cançó promogut per Adrià Gual Dalmau i Manuel Núñez Yanowsky que s'havia de celebrar al Palau de la Música, i que incloïa dos textos breus de Capmany fets per a l'ocasió: un esquetx per a Francesc Pi de la Serra sobre el fenomen dels hippies, que versionava una historieta una historieta de l'humorista nord-americà Jules Feiffer i l'adaptació de la cançó popular «Caterina se'n pentina» titulada «L'auca de la Piti», que havia d'interpretar Guillermina Motta (Vidal Alcover, 1968, p. 100). En lloc de desar-los al calaix, Codina empeny Capmany a completar-los amb altres números per a presentar un programa autònom a La Cova, on Josep M. Espinàs buscava espectacles per oferir-hi una programació escènica desacostumada. De fet, el cabaret literari barceloní —o més ben dit, el teatre de pista— inaugura el 1966 el grup Teatre de Prop, efímer precedent del Grup de Teatre Independent, amb la representació de tres obres dirigides per Feliu

Formosa i interpretades per Francesc Balcells o Francesc Nel·lo. Això no obstant, les peces escenificades per aquest grup conserven encara l'armadura del teatre aristotèlic, i, per tant, no responien del tot a la dramaturgia oberta del cabaret (Roda, 1966).

Capmany va escriure la resta de *Dones, flors i pitança*, si ens hem de creure Codina (Graells, 2019, p. 73), en una sola tarda, mentre sonava de fons el disc de l'espectacle musical *Oh, What a Lovely War!* (1963), de Joan Littlewood, una sàtira de la I Guerra Mundial estrenada al Theatre Workshop de Londres el 1963. De la música d'aquesta obra va sorgir-ne la peça que es faria més famosa: «La cançó del sarau». En el debut cabareter de Capmany, se segueix remetent, partint d'un joc fregolista, a qüestions que ja havien aflorat prèviament, com la sàtira de les modes suposadament modernes —el pacifisme hippy—, el masclisme i la condició de la dona —ara de forma més explícita— o, per damunt de tot, la configuració material de la societat capitalista —la «pitança», terme que provoca equívocs amb l'exhibició tradicional del cos femení en aquests formats—, amb el visor posat novament sobre els privilegis de la classe burgesa («L'auca de la Piti»). *Dones, flors i pitança*, de fet, incorpora la llavor d'un projecte que, més endavant, ampliarà (Roig i Capmany, 1992): l'adaptació, en clau subversiva, de la tradició del maldit misogin, a partir del *Llibre de les dones*, de Jaume Roig, a més d'altres referents medievals com el gag sobre els diners inspirat en Anselm Turmeda. Com a formigó que galvanitza aquesta sàtira contra les modes de la joventut i també sobre algunes actituds envers —però, significativament, també a càrrec de— la dona, s'empren, mesclats amb referents lírics internacionals, els aires del cançonero popular català, que l'autora se sabia de memòria degut a l'erudició del seu pare, el folklorista Aureli Capmany. Com Paolo Poli, doncs, còctel de clàssics transgredits filtrats per la cultura de l'*underground*. L'espectacle —estrenat el 14 d'abril de 1968 a La Cova, on havia estat contractat per a només quinze dies— assoleix un èxit insospitat un cop tomba el mur inicial de la indiferència: finalment s'hi està dos mesos i mig, fins a finals de juny (Vidal Alcover, 1968, p. 103).

Tot i que literàriament no tinguin el reconeixement d'obres com *Vent de garbí* o el *Layret*, cal concebre els guions de cabaret de Capmany i Jaume Vidal Alcover —amb qui coescriu diversos textos— no tant com a composicions perfetes, sinó com a rudiments d'espectacles que a la Barcelona del 1968 obrien una tendència del tot inèdita:

fondre en un sol espai la icona narrativa, l'agilitat televisiva i el ganxo musical en situacions multíviques a consideració dels públics joves habituals de La Cova, més atrets pel dinamisme del producte cinematogràfic —amb fenòmens com la *nouvelle vague* o el cinema d'autor, difosos a través de les anomenades «sales d'art i assaig»— o els formats musicals de cantautors com Joan Manuel Serrat, Lluís Llach, Raimon, Maria del Mar Bonet o, posteriorment, La Trinca. La incursió del cabaret de Capmany i Codina, que dura fins a principis dels setanta, ha merescut estudis específics (Sunyer, 2002; 2019; Toda, 2010) arran de l'èxit de les *Varietats* posteriors (Capmany i Vidal Alcover, 1984), que estimula el teatre de pista en d'altres cafès teatre (el Gaslight, el Martin's o el Calíope), la programació dels quals dista del criticisme de Ca, barret!.

Dones, flors i pitança és difosa en castellà per mediació de José María Rodríguez Méndez, que en signa la traducció per a la revista *Yorick* (Capmany, 1969b). L'actitud del traductor, però, és com a mínim extravagant. Accedeix a fer-ne la versió malgrat que propugni que aquest gènere inocula una «mentalidad retrógrada» a l'escena (Rodríguez Méndez, 1969, p. 6):

¿Es una nueva calamidad que cae en el mundo del teatro, o una nueva modalidad tal vez operante? Aquí queda planteada la pregunta. Permítaseme aventurar, sin embargo, que me siento inclinado contra este teatro-cabaret, que me parece más bien un medio de minimizar, de aguar y subvertir el valor del teatro. Pretender elevar a categoría artística el «cabaret» obedece a ese espíritu aventurístico de eludir las grandes responsabilidades, para tratar de temas nimios.

Rodríguez Méndez, sempre tan contrari a la recepció de modes externes a la Península, deu accedir a la traducció per l'esforç de Capmany i Vidal Alcover de trobar solucions autòctones, entroncant amb la tradició popular pròpia, cosa que els justifica als seus ulls (*í.d.*, p. 5-6):

La obra que he intentado traducir para ustedes, de María Aurelia Capmany, tiene su picantillo, su jugo, su gracia, y viene a demostrar que hay algo en Cataluña que impide el total mimetismo europeo dando lugar a la eclosión de un producto «distinto».

Tenia raó que el teatre de cabaret tenia els dies comptats, passada l'efervescència de finals dels seixanta i principis dels setanta: «este incipiente “teatro-cabaret” está naciendo bajo los imperativos

de la mimesis y de la moda. Y todo lo que nace bajo la *hybris* está condenado a perecer irremisiblemente» (*íd.*, p. 6).

A diferència de *Vent de garbí*, sí que es consigna, com a mínim, un muntatge espanyol de la peça, dirigit per Joaquín Arbide amb el grup sevillà Tabanque, ofert al Teatro Cómico de Madrid el 19 d'abril de 1971 com a part de la programació del II Ciclo de grupos de teatro independientes, del Teatro Nacional de Cámara y Ensayo. Vidal Alcover (1984, p. 15) n'apunta una altra estrena independent de la resta de peces de cabaret, a càrrec del grup tarragoní 3x4 de Pere Salabert, a la *boîte* de l'Hotel Imperial Tarraco.

L'aventura del teatre de Capmany seguiria vinculada al Grup d'Estudis Teatral d'Horta (1964-1971), de Josep Montanyès i Josep M. Segarra, per als quals elabora, amb Vidal Alcover, el guió d'*Improvisació per Nadal* (1968) i, en solitari, l'obra més coneguda de la seva darrera etapa, *L'ombra de l'escorpí* (1971), que la gent d'Horta escenifica dins dels codis rituals d'Artaud (Otero-Vidal, 2002). En posterioritat, la dedicació de Capmany a l'escena és força escadussera, abocada a la prosa, la narrativa i la política.

Nota a l'edició

S'ha procurat regularitzar els textos segons les novetats incorporades per la reforma normativa del 2016. S'han tingut presents les lliçons de l'*Obra completa* (Capmany, 1998, p. 11-65 i 145-221), curades per Guillem-Jordi Graells, tot i que, en cas de variació, s'ha optat per seguir, sempre que no constituïssin una errata, les lliçons de les primeres edicions, controlades per l'autora. Per a *Tu i l'hipòcrita*, s'ha consultat el text publicat dins la col·lecció «Raixa», de l'editorial Moll (Capmany, 1960), i per a *Vent de garbí i una mica de por* i *Dones, flors i pitança*, l'edició conjunta, al mateix segell (Capmany, 1968a, p. 7-146). S'han examinat, alhora, els mecanoscrits disponibles de les diverses versions de *Vent de garbí* i de *Dones, flors i pitança*. En aquest sentit, cal agrair als documentalistes del Llegat Vidal Capmany de la Universitat Rovira i Virgili que hagin facilitat l'accés a les primeres versions catalanes de *Vent de garbí* (top. A4-1.2-2.1 i A4-1.2-2.2), del 1965, a més d'un esbós de guió cinematogràfic, sense datar (top. A4-1.3-2). Alhora, també s'ha de traslladar la gratitud al personal del Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques de l'Institut del Teatre (CDMAE), que ha permès l'accés als documents conservats al Fons de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona referents a

l'estrena de *Tu i l'hipòcrita*, i als guions, programes i altres documents mantinguts al Fons de Josep Anton Codina, al voltant de la reestrena de *Vent de garbí* del 1968 o de l'estrena de *Dones, flors i pitança* (1968). Aquest conjunt documental mereix un estudi autònom que defuig el marc d'aquesta edició divulgativa. Tot i això, els guions inèdits, juntament amb les traduccions al castellà, han servit per comprendre millor el projecte literari de Capmany, a més d'orientar algunes decisions dubtoses, com, per exemple, en la puntuació dels textos, que a voltes és erràtica en les edicions impreses. Tot i que no era la missió d'aquesta edició, al text de *Vent de garbí*, el més reescrit per l'autora, s'hi han incorporat unes poques notes —que no arriben a la desena— amb algunes variants significatives presents als mecanoscrits inèdits. Naturalment, resta per fer l'edició crítica acarada del text de 1965 amb el de 1968, juntament amb altres guions derivats —com el del projecte de film o el del telefilm del 1981—, cosa que posaria una mica més de llum a un text que, per mèrits propis i per condició pionera, mereix el rang de «clàssic» del teatre català contemporani. Aprofitem l'avinentsa per agrair a les nebodes de Maria Aurèlia Capmany (Anna Capmany i Gibert i Mercè Capmany i Gibert), hereves de l'escriptora, l'autorització per reeditar les obres que hem presentat; totes tres, a la seva manera, introductores de novetats a l'escena catalana.

Referències bibliogràfiques

- AMORÓS, Dèlia. «Ara vs. *El desert dels dies*: dues formes de construir el passat». A: PALAU, Montserrat; MARTÍNEZ GILI, Raül-David (ed.). *Maria Aurèlia Capmany. L'afirmació de la paraula*. Valls: Cossetània, 2002, p. 237-245.
- ARBONÈS, Jordi. «Teatre català. *Tu i l'hipòcrita*». *Catalunya. Revista d'informació i expansió catalana* (Buenos Aires), núm. 95 (novembre 1961), p. 6-7.
- ARBONÈS, Jordi. *Teatre català de postguerra*. Barcelona: Pòrtic, 1973. (Llibre de butxaca; 75)
- CAPDEVILA, Germà (ed.). *Capmany i Capmany. El compromís amb la cultura*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2019.
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Betúlia*. Barcelona: Selecta, 1956. (Biblioteca Selecta; 218-219)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Ara*. Barcelona: Albertí, 1958. (Nova col·lecció lletres; 39)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. «*Tu i l'hipòcrita*. Autocrítica». *La Vanguardia Española* (28 gener 1959), p. 24.
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Tu i l'hipòcrita: comèdia predicada en dos actes*. Palma de Mallorca: Moll, 1960. (Biblioteca Raixa; 47)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Vent de garbí i una mica de por* [inèdit]. A: *Llegat Vidal-Capmany*. Tarragona: CRAI Universitat Rovira i Virgili, 1965, top. A4-1.2-2.2. Mecanoscrit de la primera versió de l'obra, de 45 fulls, amb 39 de numerats. [1965a]
- CAPMANY, Maria Aurèlia. «Teatre francès». *Serra d'Or*, 2a època, núm. 3 (març 1965), p. 43-45. [1965b]
- CAPMANY, Maria Aurèlia. «El Teatre. Pecat venial del novel·lista». *Presència*, núm. 5 (8 maig 1965), p. 13. [1965c]
- CAPMANY, Maria Aurèlia. «Algo sobre *Vent de garbí i una mica de por*». *Yorick*, núm. 10 (desembre 1965), p. 9. [1965d]
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Viento del sur y un poco de miedo*. Traducció de Ricard Salvat. Barcelona: Yorick, 1965. (Biblioteca Teatral Yorick; 10) [1965e]

- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Vent de garbí i una mica de por seguit de Dones, flors i pitança i altres peces curtes*. Palma de Mallorca: Moll, 1968. (Biblioteca Raixa; 73) [1968a]
- CAPMANY, Maria Aurèlia. «Vent de garbí i una mica de por». Text inclòs al programa de mà de la reestrena (28 octubre) a càrrec de la Nova Companyia de Barcelona al Teatre Romea. A: *Fons Josep Anton Codina*. Barcelona: Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, 1968, top. E 845-03. [1968b]
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *La joventut és una nova classe?*. Barcelona: Edicions 62, 1969. (Llibres a l'abast; 75) [1969a]
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Mujeres, flores y pitanza*. Traducció de José María Rodríguez Méndez. *Yorick*, núm. 31 (febrer 1969), p. 19-32. [1969b]
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *El teatro universal*. Barcelona: Bruguera, 1972. (Colección Sí No; 7)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Pedra de toc/2*. Barcelona: Nova Terra, 1975, 2a ed. [1a ed.: 1974]. (El sentit de la història; 8)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Dietari de prudències*. Barcelona: Hogar del Libro, 1982. (Col·lecció Nova Terra; 20)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Tú y el hipócrita*. Traducció de Leandra Teresa Valdivieso. *Estreno. Cuadernos del teatro español contemporáneo*, vol. XII, núm. 1 (primavera 1986), p. 11-32.
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Mala memòria*. Barcelona: Planeta, 1987. (Col·lecció Ramon Llull. Sèrie Memòries; 1)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Això era i no era*. Barcelona: Planeta, 1989. (Col·lecció Ramon Llull. Sèrie Memòries; 2)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. «Pedrolo encara reixes a través». A: GARCIA, Xavier (ed.). *Rellegir Pedrolo*. Barcelona: Edicions 62, 1992, p. 81-100. (Llibres a l'abast; 266)
- CAPMANY, Maria Aurèlia. *Obra completa 5. Teatre*. Edició de Guillem-Jordi Graells. Barcelona: Columna: Diputació de Barcelona, 1998.
- CAPMANY, Maria Aurèlia; VIDAL ALCOVER, Jaume. *Ca, barret! o Varietat de varietats i tot és varietat*. Palma de Mallorca: Moll, 1984. (Biblioteca Raixa; 136)

- CARBONELL, Jordi. «El teatre d'ahir, d'avui i de demà». A: OLIVER, Joan (dir.). *El llibre de tothom*. Barcelona: Alcides, 1963, p. 118-126.
- CARBONELL, Jordi. «El teatre. Teatre èpic». *Serra d'Or*, 2a època, núm. 11 (novembre 1965), p. 51-55.
- CORRETER, Montserrat (coord.). *Maria Aurèlia Capmany, pendent de redescobrir*. Tarragona: Publicacions URV, 2016. (Quaderns de la Càtedra Josep Anton Baixeras)
- ESPRIU, Salvador. [Sense títol]. Escrit inclòs al programa de mà de l'estrena del 15 de juny de 1965, al Palau de la Música, de *Vent de garbí i una mica de por*. A: Fons Josep Anton Codina. Barcelona: Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, 1965, top. E 845-03. [Reproduït com a «Pròleg» a: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Vent de garbí i una mica de por seguit de Dones, flors i pitança i altres peces curtes*. Palma de Mallorca: Moll, 1968, p. 9-11.]
- FEBRÉS, Xavier. *M. Aurèlia Capmany / Pasqual Maragall*. Barcelona: Laia, 1983. (Diàlegs a Barcelona; 1)
- FELDMAN, Sharon G. «The Theater of Maria Aurèlia Capmany and the Reverberations of Civil War (History, Censorship, Silence)». A: BIEDER, Maryellen; JOHNSON, Roberta (ed.). *Spanish Women Writers and Spain's Civil War*. Nova York: Routledge, 2016, p. 100-115.
- FELDMAN, Sharon G.; FOGUET, Francesc. «Maria Aurèlia Capmany: "claves y afirmaciones tendenciosas"». A: *Els límits del silenci. La censura del teatre català durant el franquisme*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2016, p. 173-201. (Textos i Estudis de Cultura Catalana; 212)
- FOGUET, Francesc. «Maria Aurèlia Capmany i el teatre dels anys seixanta». *L'Espill*, 2a època, núm. 54-55 (hivern-primavera 2016-2017), p. 159-172.
- FOGUET, Francesc. «La recepció crítica del primer teatre de Maria Aurèlia Capmany (1959-1965)». *Els Marges*, núm. 114 (hivern 2018), p. 10-23.
- GALLÉN, Enric. «La muralla (quasi) inexpugnable. Notícia del tema de la guerra civil en el teatre català». A: BOU, Enric [et al.]. *Literatura de la guerra civil. Memòria i ficció*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 2002, p. 63-80.

-
- GIBERT, Miquel M. *Mirant cap a París: Joan Oliver, el teatre de bulevard i alguna cosa més*. Lleida: Punctum: Màster Universitari en Estudis Teatral, 2021. (Documenta Teatral; 10)
- GRAELLS, Guillem-Jordi. «La producció literària de Maria Aurèlia Capmany. V. El teatre». A: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Obra completa 5. Teatre*. Barcelona: Columna: Diputació de Barcelona, 1998, p. XI-XXXVIII.
- GRAELLS, Guillem-Jordi. *Josep Anton Codina. Una fita en el paisatge teatral*. Barcelona: Institut del Teatre, 2019. (Converses; 4)
- GRAELLS, Guillem-Jordi. «La vigència del teatre de Maria Aurèlia Capmany». *Serra d'Or*, núm. 765 (setembre 2023), p. 57-59.
- GUITRY, Sacha. *Napoléon*. París: Raoul Solar, 1955.
- HORTA, Joaquim (ed.). *Maria Aurèlia Capmany i Farnés (1918-1991)*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1992. (Col·lecció Gent de la Casa Gran; 6)
- LLOVERAS, Gonçal. «Pròleg». A: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Tu i l'hipòcrita: comèdia predicada en dos actes*. Palma de Mallorca: Moll, 1960, p. 5-8.
- LUJÁN, Néstor. «Al doblar la esquina. El teatro catalán». *Destino*, núm. 1139 (6 juny 1959), p. 25.
- MARCEAU, Felicien. *L'Œuf: pièce en deux actes*. París: Gallimard, 1957. (Le Manteau d'Arlequin)
- OBIOLS, Raimon [et al.]. *Un lloc entre els vius. Homenatge a Maria Aurèlia Capmany*. Barcelona: Partit dels Socialistes de Catalunya, 1992.
- OLIVER, Joan. «Cartas al director. El teatro catalán». *Destino*, núm. 1140 (13 juny 1959), p. 3.
- OTERO-VIDAL, Mercè. «D'Esclarmonda de Foix a Sabina de Termes». A: PALAU, Montserrat; MARTÍNEZ GILI, Raül-David (ed.). *Maria Aurèlia Capmany: l'afirmació en la paraula*. Valls: Cossetània, 2002, p. 279-285.
- PALAU, Montserrat; MARTÍNEZ GILI, Raül-David (ed.). *Maria Aurèlia Capmany: l'afirmació en la paraula*. Valls: Cossetània, 2002. (Col·lecció Antines; 02)
-

-
- PONS, Agustí. *Maria Aurèlia Capmany: l'època d'una dona*. 2a ed. revisada [1a ed.: 2000]. Barcelona: Meteora, 2018.
- PUIG I FERRETER, Joan. *Camins de França*. 2a ed. [1a ed.: 1934]. Barcelona: Edicions Proa, 1976.
- RODA, Frederic. «Teatro. "Teatre de Prop"». *Destino*, núm. 1526 (5 novembre 1966), p. 67.
- RODRÍGUEZ MÉNDEZ, José María. «Teatro cabaret. ¿Nueva calamidad o nueva modalidad?». *Yorick*, núm. 31 (febrer 1969), p. 5-6.
- ROIG, Jaume; CAPMANY, Maria Aurèlia. *Llibre de les dones*. Adaptació en prosa de Maria Aurèlia Capmany. València: Eliseu Climent, 1992. (Unitat; 143)
- ROSSELLÓ, Ramon X. «Maria Aurèlia Capmany: dona de teatre en temps de postguerra». A: SUNYER, Magí; PALAU, Montserrat (coord.). *Jaume Vidal Alcover i Maria Aurèlia Capmany a escena*. Benicarló: Onada Edicions, 2012, p. 81-117.
- SALVAT, Ricard. «Sobre el muntatge de *Vent de garbí i una mica de por*». A: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Vent de garbí i una mica de por seguit de Dones, flors i pitança i altres peces curtes*. Palma de Mallorca: Moll, 1968, p. 87-94.
- SARSANEDAS, Jordi. «Publicacions teatrals. Maria Aurèlia Capmany: *Tu i l'hipòcrita*». *Serra d'Or*, 2a època, núm. 8-9 (agost-setembre), 1962, p. 47-48.
- SUNYER, Magí. «Cançons per a la llibertat». A: PALAU, Montserrat; MARTÍNEZ GILI, Raül-David (ed.). *Maria Aurèlia Capmany: l'afirmació en la paraula*. Valls: Cossetània, 2002, p. 287-296.
- SUNYER, Magí. «El teatre de cabaret: transgressió i espectacle». A: VERGÉS GIFRA, Joan [et al.] (ed.). *Maria Aurèlia Capmany. Escriptora i pensadora*. Girona: Documenta Universitària, 2019, p. 87-108.
- SUNYER, Magí; PALAU, Montserrat (coord.). *Jaume Vidal Alcover i Maria Aurèlia Capmany a escena*. Benicarló: Onada Edicions, 2012. (Biblioteca La Nau; 15)
- TODA, Agnès. *Maria Aurèlia Capmany i l'existencialisme* [en línia]. Treball de postgrau dirigit per Meri Torras. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2009.
<<https://ddd.uab.cat/record/51722>> [Consulta: 1 abril 2021].
-

- TODA, Agnès. «Maria Aurèlia Capmany i el teatre de cabaret». A: MUNTANER, Maria [et al.] (ed.). *Transformacions. Literatura i canvi sociocultural dels anys setanta ençà*. València: Publicacions de la Universitat de València, 2010, p. 273-283. (Col·lecció oberta. Literatura; 187)
- TODA, Agnès. «El compromís intel·lectual (existencialista) de Maria Aurèlia Capmany». A: VERGÉS GIFRA, Joan [et al.] (ed.). *Maria Aurèlia Capmany. Escriptora i pensadora*. Girona: Documenta Universitaria, 2019, p. 225-238.
- VALDIVIESO, Leandra Teresa. «La poètica dramàtica de Maria Aurèlia Capmany en *Vent de garbí i una mica de por*». A: PORQUERAS-MAYO, Albert [et al.] (ed.). *Actes del Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica. Urbana, 30 de març-1 d'abril de 1978*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1979, p. 281-289. (Biblioteca Abat Oliva; 15)
- VIDAL ALCOVER, Jaume. «Pròleg» a *Dones, flors i pitança*. A: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Vent de garbí i una mica de por seguit de Dones, flors i pitança i altres peces curtes*. Palma de Mallorca: Moll, 1968, p. 97-108.
- VIDAL ALCOVER, Jaume. «Nota preliminar». A: CAPMANY, Maria Aurèlia; VIDAL ALCOVER, Jaume. *Ca, barret! o Varietat de varietats i tot és varietat*. Palma de Mallorca: Moll, 1984, p. 7-15.
- VERGÉS GIFRA, Joan [et al.] (ed.). *Maria Aurèlia Capmany. Escriptora i pensadora*. Girona: Documenta Universitaria, 2019. (Noms de la filosofia catalana; 16)

Tu i l'hipòcrita

(1959)

Fitxa de lectura

Autor

MARIA AURÈLIA CAPMANY (1918-1991)

Títol

Tu i l'hipòcrita (1959)

Edicions

CAPMANY, Maria Aurèlia. *Tu i l'hipòcrita*. Palma de Mallorca: Moll, 1960. (Biblioteca Raixa; 47); *Tú y el hipócrita*. Traducció de Leandra Teresa Valdivieso. *Estreno. Cuadernos del teatro español contemporáneo*, vol. XII, núm. 1 (primavera 1986); *Tu i l'hipòcrita*. A: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Obra completa 5. Teatre*. Edició i introducció de Guillem-Jordi Graells. Barcelona: Columna: Diputació de Barcelona, 1998, p. 11-65.

Personatges

Honorat, Maria, parella primera, parella segona, parella tercera, noia 1a., noia 2a., noia 3a., Antònia, Carles, Andreu, Enric, Hermínia, Roser, Eusebi, Robert, la germana gran, la germana mitjana, la germana petita, la mare, el pare, la tia Esperança, la mare de Maria, el pare de Maria, la cambrera, la-noia-del-pis-de-sota, Honorat-de-vint-anys, xicot-de-les-ulleres, xicot-del-cap-rapat, xicot-dels-cabells-sobre-el-front, xicot-del-coll-i-els-punyts-descordats, noia-de-la-cua-llarga, l'amic eficient i la Sra. Hidalgo.

Estrena

Estrenada el 28 de gener del 1959 al Teatre Romea, a càrrec de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona, amb direcció de Ricard Salvat, escenografia d'Antoni Bachs-Torné, amb un repartiment configurat per Frederic Roda (HONORAT), Núria Picas (MARIA), Maria Antònia Terrades i Antoni Bachs (PARELLA I), Griselda Barceló i Miquel Porter (PARELLA II), Lluïsa Terrades i Enric Adam (PARELLA III), Maria Ardanuy (NOIA 1A.), Roser Albert (NOIA 2A.), Concepció de las Heras (NOIA 3A.), Natàlia Solernou (ANTÒNIA), Manuel Rodés (ANDREU), Joan Millà (ENRIC), Carme Abalo (HERMÍNIA), Carme Cera (ROSER), Josep Navarra (EUSEBI), Jordi Escura (ROBERT), Mercè Garcia (LA GERMANA GRAN), Maria Rosa Balart (LA GERMANA MITJANA), Carme Perelló (LA GERMANA PETITA), Rosa Muniesa (LA MARE), Joan Alavedra (EL PARE),

Montserrat Martí (LA TIA ESPERANÇA), Maria Dolors Fossas (LA CAMBRERA), Pepa Palau (LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA), Francesc Balagué (HONORAT-DE-VINT-ANYS), Miquel Flotats (XICOT-DELS-CABELLS-SOBRE-EL-FRONT), Antoni Millà (XICOT-DE-LES-ULLERES), Joan Antoni Escribano (XICOT-DEL-CAP-RAPAT), Llibert Rusífol (XICOT-DEL-COLL-I-ELS-PUNYS-DESCORDATS), Griselda Barceló (NOIA-DE-LA-CUA-LLARGA), Àngel Gràcia (L'AMIC EFICIENT) i Sorne Picas (LA SRA. HIDALGO).

El quadre escènic del Casal de Catalunya de Buenos Aires la reestrena el 1961, amb direcció de Joaquim Moreno. L'Agrupació Teatral La Farsa de Berga en va fer un altre muntatge que es va donar a conèixer a l'abril de 1967 en el marc del segon concurs de grups aficionats que es feia els dilluns al Teatre Romea, organitzat per l'associació FESTA, aprofitant el descans de la companyia de Joan Capri. Per aquesta escenificació, Daniel Tristany va rebre el premi a la millor direcció del concurs. El 18 de maig de 1968 el grup manresà Art Viu l'escenifica al Teatre Conservatori de Manresa, sota la direcció de Lluís Calderer.

Gènere

Segons el subtítol de l'obra, és una «comèdia predicada». Es mou entre el teatre narratiu i el bulevard.

Temàtica-sinopsi

L'obra ofereix una successió de records del protagonista, Honorat, un home ben posicionat de les classes acomodades barcelonines que viu una mena de crisi dels quaranta anys que l'empeny a qüestionar i representar-se els moments decisius que l'han menat a envoltar-se de renúncies, enveges i buidor, seguint els cànons socials del moment per als hereus de bona posició: estudis de dret, continuïtat del negoci patern i un matrimoni més o menys estable. És el retrat d'un món en què la gran majoria de persones es veuen abocades, per desídia o impotència, a la hipocresia.

Espais

L'obra s'emplaça a Barcelona, en un temps indeterminat que s'assimila al de l'espectador, entre finals de la guerra i el 1959. Dividida en dos actes, l'obra circula sovint entre l'espai simbòlic del prosceni —en què Honorat es dirigeix al públic des del seu present— i la resta de localitzacions del seu pensament, en un joc progressivament retrospectiu. En realitat, sembla que

l'únic espai no imaginat és un dels inicials: la sala d'estar del matrimoni Honorat-Maria. El primer acte també inclou escenes en un bar on Maria i el protagonista consoliden la relació de prometatge quan són a la vintena; al domicili d'Antònia, antiga amant del jove Honorat; en un indret indeterminat, on té lloc un ball en què Honorat coneix Maria i Hermínia; al pis de la família d'Honorat, i, finalment, al mateix indret, en l'escena del ball que celebra la fi dels estudis de l'hereu.

El segon acte reprèn l'espai i el moment terminals de la primera part —el ball—, que són succeïts, entremesclats de forma constant pel prosceni simbòlic d'Honorat, per altres reconstruccions del passat: el vestíbul del domicili familiar, en el moment en què Honorat-de-vint-anys es planteja fugir de casa; l'habitació de la germana gran, al pis familiar, i l'escala de l'edifici de pisos on viu la família d'Honorat, que se situa al número 35 de la ronda de Sant Pere, entre l'Arc de Triomf i la plaça d'Urquinaona. En l'acabament de l'obra, es reprèn el temps coetani d'Honorat, amb records recents en un espai indeterminat, que podria ser el carrer, on l'amic eficient fa que es retrobin Honorat i la noia-del-pis-de-sota, convertida ara en Sra. Hidalgo, i, en darrer terme, es retorna a la sala d'estar del matrimoni Honorat-Maria, amb la coda del breu monòleg final d'Honorat que tanca la peça en ella mateixa, enllaçant amb el primer parlament pronunciat en el prosceni.

Tu i l'hipòcrita

**Comèdia predicada,
en dos actes**

*A Ricard Salvat, que m'ha fet
comprendre aquesta estranya,
exigent, imprevisible aventura
humana que és el teatre.*

PERSONATGES

per ordre d'aparició a escena:

HONORAT
MARIA
PARELLA PRIMERA (no parla)
PARELLA SEGONA (*id.*)
PARELLA TERCERA (*id.*)
NOIA 1A. (*id.*)
NOIA 2A. (*id.*)
NOIA 3A. (*id.*)
ANTÒNIA
CARLES
ANDREU
ENRIC
HERMÍNIA
ROSER
EUSEBI
ROBERT
LA GERMANA GRAN
LA GERMANA MITJANA
LA GERMANA PETITA
LA MARE
EL PARE
LA TIA ESPERANÇA
LA MARE DE MARIA (no parla)
EL PARE DE MARIA (*id.*)
LA CAMBRERA
LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA
HONORAT-DE-VINT-ANYS
XICOT-DE-LES-ULLERES
XICOT-DEL-CAP-RAPAT
XICOT-DELS-CABELLS-SOBRE-EL-FRONT
XICOT-DEL-COLL-I-ELS-PUNYS-DESCORDATS
NOIA-DE-LA-CUA-LLARGA
L'AMIC EFICIENT
LA SRA. HIDALGO

No hi ha d'haver cap preocupació d'ambientar tenint en compte el pas del temps: modes i edat dels personatges.

El record és, per al personatge central, una realitat present, no una reconstrucció. Tampoc no ha de preocupar la semblança dels dos Honorats; recordi's, per citar una autoritat teatral, la gran troballa dels dos Napoleons de Sacha Guitry.

L'escena, durant tota l'obra, ha de ser limitada per cortines, com més fosques millor. Els decorats han de ser lleugers, simples plafons que es puguin col·locar sense clavar. L'ambient de l'escena l'ha de donar la llum.

L'esquerra i la dreta, de l'espectador.¹

1 En el fulletó de presentació de l'obra que edita l'ADB per a l'estrena, s'hi incorpora una nota breu, segurament a càrrec de l'autora, en què es remarca la pretensió d'actualitat del joc d'ombres pretèrites que promou la peça: «No hi ha, en cap moment, propòsit de reconstrucció històrica o cronològica. Present i passat se superposen, persones i llocs flueixen sense altra motivació que el record» (*Fons Agrupació Dramàtica de Barcelona*. Barcelona: Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, top. E 95-02). Sempre que no s'indiqui altrament, les notes són del curador de l'edició.

ACTE I

Quan s'aixeca el teló, l'escena està absolutament a les fosques. Es projecta un focus de llum intensa sobre HONORAT, dret al prosceni. HONORAT és un home de quaranta anys, d'aspecte sòlid i agradable. Es dirigeix al públic com si aquest fos un únic interlocutor.

HONORAT: Em dirigeixo a tu, ben entès, d'una manera simbòlica, des d'aquest cercle de llum que és, diríem, la meva consciència. Penso, i totes les coses concretes desapareixen del meu voltant, i em quedo sol, parlant a un interlocutor invisible. Tu, per exemple. Però qui soc jo? Perquè tu que m'escoltes ets molt més concret que no jo que parlo. Perquè jo em limito, vulguis o no, a aquest cercle emmurallat del meu pensament. Per què m'ha escomès, em diràs, aquesta crisi de consciència? Algun motiu hi ha d'haver, perquè no és corrent, gràcies a Déu, aquest arriscat exercici de pensar. Tots podem estalviar-nos de pensar la major part d'hores de la nostra vida. Ens movem (*es passeja*), fem gestos de garantida eficàcia (*fa el gest de donar la mà, de treure's el barret, es treu la cartera i ofereix un bitllet*) i amb uns quants gestos ben apresos podem passar, fins i tot, per una persona educada. Matisem aquests gestos amb ganyotes. (*Somriu, posa cara seriosa, preocupada.*) Dormim, mengem, eh..., en fi, etc. Ens en podem passar perfectament, de pensar. (*Encén un cigarret i lentament comença a fumar.*) Però, perdona, fins a l'home més decent, més correcte, més conservador, li esdevé un dia aquesta estranya vicissitud de trobar-se pensant. Per què? Ves a saber per què. Avui, per exemple, potser he begut massa, he fumat massa, he menjat amb excés al sopar. No era un sopar qualsevol, val a dir-ho. Celebràvem els meus quaranta anys de vida afortunada. I tant i tant s'ha parlat dels meus èxits i m'han augurat una vida feliç, que

m'he trobat preguntant-me a mi mateix: Honorat, realment ets feliç? *(Fa una pausa i es queda escoltant com si esperés resposta.)* La consciència és una mala cosa. T'ho dic jo. És com una d'aquelles molles petitíssimes que s'amaguen invisibles en els ordenats rellotges. Si els permets que es disparin, ja no hi ha manera de tornar-les a col·locar al seu lloc.

MARIA: Honorat!

HONORAT: Sents? És la veu de la meva consciència que em crida.

MARIA: Què feies a les fosques?

MARIA ha entrat i ha encès el llum. L'escena queda il·luminada i apareix el decorat: dos plafons pintats que simulen unes llibreries, una taula baixa plena de copes i tasses i quatre butaques molt encoixinades.

HONORAT: M'he equivocat. És la meva dona. Amb ella torna la solidesa del món. Ella delimita l'espai amb el seu moure's amunt i avall, sense parar. Tota evasió es fa impossible al seu costat. Perquè el seu món és limitat amb projectes d'una urgència aclaparadora. Per això ella és feliç!

MARIA no haurà deixat de moure's amunt i avall, recollint les tasses i les copes en una safata. Parlarà distreta, preocupada sobretot de la seva vaixel·la, que compta repetides vegades.

MARIA: Parles amb veu tan baixa que no t'entenc. Acabaré creient que m'he tornat sorda. No m'agrada gens l'abric de l'Hermínia; què trobes? Has vist com el noi dels Rovira ha fet l'ingrés? Te n'has d'anar dissabte? Sí o no? Per cert, has dit a l'Enric que l'aniries a veure?

HONORAT: Ara sí que em toca contestar. Aquest silenci vol dir que espera resposta. L'Enric és el nostre metge i un amic de tota la vida. Però, Maria, si em trobo bé!

MARIA: T'ho penses! Estàs de mal humor. Se t'han fet unes bosses sota els ulls... *(S'allunya amb una safata plena de tasses.)*

HONORAT: Una de les dèries de la meva dona és que ens cal defensar-nos de la vellesa que ens ronda. La vellesa és una mena de foscor que avança cap a nosaltres, disposada a engolir-nos. Però amb específics, llum i diversió...

MARIA: Sí, ja sé que no tens temps. Mai no tens temps per a les coses que no t'agraden. Però t'asseguro que no estàs bo. Somies en veu alta. En Jaume Rifà té una llaga a l'estómac i l'hi van descobrir perquè somiava en veu alta.

HONORAT *(canviant d'actitud, ara molt interessat)*: En veu alta? I què dic, si es pot saber?

MARIA: Què diu, qui?

HONORAT *(impacient)*: Què dic jo quan somio en veu alta!

MARIA: Mira, noi! ¿Et creus que a altes hores de la matinada, mig desperta, m'entretindrà a prendre nota d'allò que dius? *(S'allunya de nou.)*

HONORAT: Veus? Això sí que no m'ho esperava. La meva crisi de consciència té un origen més remot i més profund que el brindis d'aquesta nit. Què somio, i què predico mentre somio, que ni tan sols puc recordar? Quin altre personatge hi ha en mi mateix, desconegut de mi mateix, que he anat perdent durant aquests anys apressats i útils? Jo m'he anat fent durant aquests anys, però quina és la meva obra?

MARIA *(tornant amb una nova safata on comença a reunir les copes)*: Dona'm aquella copa, vols? Per què la gent es deixa les copes en els llocs més inversemblants? Aquesta cristalleria encara existeix

perquè mai no he permès que el servei hi posés les mans, saps? De quina obra parlaves?

HONORAT: Hauries de fer memòria. (*Li dona un cendrer.*)
Què dic quan parlo en somnis?

MARIA: T'he dit aquella copa! (*Comença a comptar les copes i s'interromp.*) Com vols que sàpiga què dius? Discurseges. Sembla que vulguis convèncer algú... Jo què sé! (*Continua comptant.*)

HONORAT: És clar, mentre visc distret, sense pensar en mi mateix, puc creure que jo havia de ser així, tal com soc. Però potser he perdut la millor part de mi mateix...

MARIA (*radiant*): Vint-i-quatre! Ni una de trencada! Has de convenir que el sopar ha estat un èxit. T'he de confessar que a l'hora dels brindis m'he emocionat. (*Li fa un petó a cada galta.*) Et serveix d'alguna cosa saber que ets l'home millor de la terra?

HONORAT (*s'asseu desalenat, com si les paraules d'ella l'haguessin acabat d'aclaparar*): Quaranta anys! La meitat d'una llarga vida! Maria, com he llençat aquests quaranta anys!

MARIA: Quin acudit! Si no has llençat mai res! Et poses furiós quan tracto de llençar alguna cosa del tot inservible. Llençar la teva vida! No em facis riure! Has convertit el negociet del teu pare, que al cel sigui, en una empresa seriosa i que fa enveja. Els teus fills són unes criatures magnífiques que no et donen cap maldecap. Mira, jo tinc son. Pren una pastilla de medomina, i a dormir.

HONORAT: D'acord. Això és el que jo solc dir-me quan vull tranquil·litzar-me. Però soc jo l'autor de tot això? ¿En quin moment vaig decidir ser tal com soc ara: un home de quaranta anys, acabat?...

MARIA: Què has de ser un home acabat! A mi m'agrada tal com ets. I em temo que a l'Hermínia també li agrada. Mira, francament, trobo que l'Hermínia en fa un gra massa!

HONORAT (*s'aixeca impacient*): I deixa l'Hermínia! Ja saps que es va atribuir, d'una vegada i per sempre, el paper de dona seductora. A mi no em fa ni fred ni calor.

MARIA (*entusiasmada, se li llença al coll*): Ets un tresor!

HONORAT (*abraçat a la seva dona, parla al públic per sobre de l'espatlla d'ella*): I és clar que és una dona seductora. Però què vols que digui jo, ara?

MARIA (*es separa d'ell i ofega un badall*): Estic cansada, saps?, i tinc molta son. Recorda't de prendre la pastilla. A veure si així no somies. Em dones cada espant...

HONORAT: Sí, maca.

MARIA (*se'n va cap al fons i torna*): Ah! Fes el favor de no deixar la dutxa mal tancada. La minyona es queixa que li dones més feina, tu...

HONORAT: No tinguis por.

MARIA (*torna*): Recorda't que demà venen els Romagos a dinar.

HONORAT: Altre cop?

MARIA: Fa gairebé un any que no han vingut! Ja els tocava. També he invitat l'Andreu.

HONORAT: Què hi farem!

MARIA (*riallera*): Déu meu! Quin mal humor! Ja saps que l'Andreu té el do d'animar la reunió més ensopida. Bona nit! (*Li fa un petó.*) Pren-te la pastilla, eh?

HONORAT: Siiii!

Quan MARIA surt, els llums s'apaguen.
HONORAT *avança de nou cap al prosceni sota el focus de llum. De l'escenari es trauran tots els mobles i els dos plafons.*

HONORAT: Has vist? Altre cop sol. I en la solitud una mà poderosa m'empeny enrere, enrere, enrere. Et mentiria si et digués que no hi trobo una certa complaença. Aquest camí contra el corrent del temps em produeix la impressió d'una infinita llibertat. No soc un objecte acabat, definitivament aquí, immòbil. Tinc el poder de destruir la realitat present. A canvi d'aquesta realitat grisa obtinc la bigarrada, múltiple presència del passat. Com? És ben senzill. En el silenci una veu m'avisa.

UNA VEU: Honorat.

HONORAT: Hola!

UNA VEU: Honorat.

HONORAT: Sí, soc jo. No n'hi ha gaires que es diguin Honorat. El meu padrí era un d'aquests historiògrafs barcelonins que fan pàtria a base de tradicions ciutadanes. I Honorat és un nom de vella rel barcelonina. No n'estava poc orgullós, ell! A mi més aviat m'engavanyava. I firma Honorato, per acabar-ho d'adobar!

UNA VEU: Honorat!

HONORAT: Està bé! Ja t'escolto. Ets una veu prima i clara, com diu la cançó. Una veu xopa de remordiments i d'enyorança. Una veu que no ha perdut la bellesa del diable, com la Maria o com jo. Una veu ben unida a la llum rosada de cap al tard. D'un cap al tard tebi i innocent que m'empenyia amb suavitat però amb força cap aquí, cap a la meva realitat d'ara. I jo n'estava orgullós perquè em decidia, perquè em dirigia apressat cap al meu futur.

A mesura que ha anat dient l'última part del seu monòleg, l'escenari buit s'ha anat il·luminant, a poc a poc i no massa; la llum pot ser rosada o grogosa, que evoqui la mitja llum d'un cap al tard. A mesura que ell ho anomeni, dos CAMBRERS aniran col·locant la taula de marbre, les cadires, un paravent, a

la part dreta de l'escenari. Quan ell s'assegui a una de les cadires, un focus intens de llum groga il·luminarà la part dreta de l'escenari, deixant l'esquerra gairebé a les fosques.

HONORAT: Ens voltava la llum, la felicitat, la primavera. Hi havia una taula rodona de marbre escantonat. I un paravent de fusta verda, enreixat, amb unes pobres flors de paper. I tres cadires de ferro. Era una tarda bonica perquè havia plogut i l'últim raig de sol es filtrava per les gotes finíssimes de pluja. Jo seia aquí i l'esperava. *(S'asseu amb actitud de tranquil·la espera.)* La meua espera era agradable. I pel carrer passaven parelles d'enamorats feliços. *(A mesura que ho va dient, passen, tal com les descriu, LES PARELLES D'ENAMORATS.)* Agafats per la cintura amb caminar acompassat, com si seguissin el ritme d'una música, només per ells sentida. O agafats de la mà, amb aire extasiat de fingida innocència. O amb els braços entortolligats, com si temessin perdre's. Ella va anar venint, sense acabar de ser ella. I qualsevol noia que passés gairebé ho era. *(Passen LES NOIES tal com ell les descriu i fa el gest d'anar-les a seguir i s'hi repensa.)* Però no podia equivocar-me. Una era massa alta, massa seriosa. L'altra era massa baixa i riallera i vulgar... L'altra feia tant goig com vulgüeu, però era massa desvergonyida. I quan ella va entrar en el cercle de llum daurada de la tarda, jo vaig saber que ella era allí i només em va caldre girar-me i dir-li: hola!

MARIA *(porta un vestit tan primaveral com es pugui)*: Hola!

*S'asseuen tots dos, un enfront de l'altre,
i es queden mirant-se, sense dir-se res.*

CAMBRER: Què prendran?

Continuen mirant-se, somrient, sense respondre.

CAMBRER: Desitgen prendre alguna cosa?

MARIA: Vindràs dijous? Parlaràs amb el papà?

HONORAT: Sí.

MARIA: De veres?

CAMBRER: Que potser volen prendre alguna cosa?

MARIA: Què diu?

HONORAT: Vol saber si ha de portar alguna beguda.

MARIA: És clar que sí! Per què es pensa que hem vingut?
Honorat, digues que m'estimes.

HONORAT: Després. Aquest senyor deu tenir la seva feina.

MARIA: No, no! Ara. Si m'ho dius davant d'algu, d'aquest senyor, per exemple, n'estaré més segura. No em semblarà que ho he somiat.

CAMBRER: Jo de vostè l'hi diria, i llavors ens podrem dedicar a escollir una beguda.

MARIA: Ho veus?

HONORAT: D'acord! T'estimo, Maria.

MARIA (*respirant feliç*): Gràcies a Déu! Jo també, jo també t'estimo.

Ella es posa a parlar amb el CAMBRER, escollint una beguda; HONORAT es dirigeix al públic, sense moure's del seu lloc.

HONORAT: La veritat és que tot dient-l'hi, descobriria que l'estimava. Quan la vaig veure per primera vegada, la vaig trobar bonica; molt, fins i tot; però de noies boniques n'hi ha tantes! Descobrir que l'estimava només a ella em va fer una mica de pena. Era com si renunciés a totes les noies boniques del món. Però l'expressió entenedrida i confiada dels seus ulls em situava en el centre de l'univers. D'un univers reduït, si voleu. No feia un mal negoci, si bé es mira.

MARIA: Dues orxates, eh? (A l'HONORAT.) T'agrada, oi?

HONORAT: Tot allò que tu decideixis m'agradarà sempre. Tu em guiaràs per aquesta tèrbola existència. Tu seràs els meus cinc sentits. I la realitat del món m'arribarà a través dels teus ulls, de les teves mans i... dels teus llavis.

Fa l'acció d'anar-la a besar i ella s'aparta riallera.

MARIA: Que intel·ligent i poeta ets! Mai ningú no m'havia dit una cosa semblant.

HONORAT: Què t'havien dit, els altres? Estic gelós d'aquests altres. Tota aquesta vida que has viscut sense que jo hi fos m'engelseix.

MARIA: Jo acabo de néixer ara, amor meu! La meva vida passada és absolutament buida. Ho ignoro tot, i no em recordo de res. En canvi, la teva vida és espessa i infinita. Jo sí que n'estic gelosa! Em promets que oblidaràs l'Antònia?

HONORAT (*molt sorprès i indignat*): Qui t'ha parlat de l'Antònia?

MARIA (*amb to juganer i satisfet*): No té importància! Sé qui és, és clar, i quan sols anar a casa seva, i quan... En fi, sé tot allò que m'és lícit saber i... una mica més. Però només vull que em juris que l'oblidaràs. No facis aquesta cara de preocupat. No serà tan difícil com et penses. Jo m'encarregaré que l'oblidis.

El CAMBRER posa dues orxates sobre la taula. HONORAT avança cap al prosceni. MARIA no es mourà; xuclarà l'orxata, es repintarà els llavis, sense fer esment de la desaparició d'HONORAT. Al cantó esquerre de l'escenari, dos HOMES VESTITS DE NEGRE col·locaran, quan HONORAT ho anomeni, un sofà, una tauleta i un llum de peu. ANTÒNIA apareixerà en el moment que ell ho indica, i en aquest moment un focus de llum morada

il·luminarà el cantó esquerre de l'escenari, de tal manera que quedin dues escenes ben delimitades.

ANTÒNIA ha de ser una dona més aviat gran, més aviat grassona, vestida amb descarada negligència, tal com escau.

HONORAT: En realitat hauria hagut de dir: «No et preocupis, jo m'encarregaré que no oblidis l'Antònia». Gràcies a la tossuda memòria de la meva dona, l'Antònia ha viscut com una presència proteïca i intangible entre nosaltres. Mai no m'he atrevit a dir-li que no la vaig estimar gens, que no em va costar gens desfer-me'n, que més aviat em vaig sentir alleugerit quan la vaig perdre de vista; sé que no m'ho perdonaria. És evident que, per a la Maria, el seu amor és tant més poderós com més profund sigui l'abisme de què em va salvar. Per això li he hagut d'explicar moltes i moltes vegades com era l'Antònia. Accentuant-ne, naturalment, les tonalitats fosques. No canvio res, val a dir-ho; només enfosqueixo els tons morats de les cortines i catifes, i accentuo la intel·ligència i la perversitat de l'Antònia. Hi havia una tauleta de tres peus, amb un camí de taula de serrells daurats, tota plena de bibelots de porcellana. I un llum de peu de seda morada amb serrells, també. I un sofà segon imperi, on l'Antònia solia seure. (ANTÒNIA s'hi asseu.) Millor dit, jeia. (ANTÒNIA s'hi ajeu.) Car una peresa infinita era un dels múltiples atractius de l'Antònia. Recordo amb tota claredat els seus gestos; en canvi, no m'és gens fàcil recordar el seu rostre. I em pregunto sovint: era realment bonica?

S'hi acosta i la mira amb detenció.

ANTÒNIA: Em mires com si volguessis aprendre't la meva cara de memòria. No, no soc una bellesa, però soc viva de veres. M'agraden els bons menjars, els licors dolços, els dies que passen, les tardes llargues.

M'agrada com canvia el temps, com canvis tu que no tornaràs i en vindrà un altre. I fins m'agrada que facis aquest posat de bon noi que ha comès una malifeta.

Ell es gira d'esquena i es pentina i s'arregla la corbata davant un mirall imaginari.

ANTÒNIA: Portes el coll de l'americana mal posat.

HONORAT (*s'arregla el coll de l'americana i es gira cap a ella*): Me'n vaig.

ANTÒNIA: Adeu.

HONORAT (*ofès*): Sembla que tinguis pressa que me'n vagi. Esperes algú?

ANTÒNIA: Què t'estimes més que et contesti? Perquè a mi m'és igual. Si tinc pressa que te'n vagis és perquè fas cara de tenir un discurs preparat, i voldria estalviar-me'l.

HONORAT: Jo...

ANTÒNIA: Ho veus? No, no, per favor! Em demostraràs tan clarament la teva honradesa, les teves bones intencions, el teu penediment per una feblesa passatgera, que jo m'hauré de sentir, per força, el símbol de totes les misèries humanes. Tota una institució. I no m'agrada.

HONORAT: Voldria que sabessis...

ANTÒNIA: Que t'he fet feliç? Sí, ja ho sé. Eres un noi esmaperdut quan vas venir a parar a la meva falda. I ara ja ets un home: egoista, protector, suficient...

HONORAT (*de cara al públic*): Què et sembla? És inútil que tracti d'interrompre-la. No tractis mai d'interrompre una dona. Les dones escriuen malament, però parlen bé. Deu ser perquè tot parlant no es noten les faltes d'ortografia i a penes

les de sintaxi. L'única cosa sensata que podeu fer és no escoltar-les. Si les escolteu us demostraran qualsevol cosa, però, sempre, que vosaltres els sou deutors. Encara que hàgiu pagat amb escreix, amb diners o amb dinades.

ANTÒNIA (*s'ha aixecat i se l'endú al sofà i l'abraça per l'esquena, recolzant el cap sobre la seva espatlla*):
Ho creus, realment, que has pagat amb escreix? El primer dia et va semblar una mica car, és cert; però és que ets força avar.

HONORAT: Jo?

ANTÒNIA: Sí, tu. Ningú no se n'ha adonat encara. Tu mateix tardaràs molts anys a adonar-te'n, quan seràs molt ric. Amb la riquesa, la teva avarícia es desvergonyirà. Fins n'estaràs orgullós i en diràs *sentit de l'estalvi*. Jo me'n vaig adonar el primer dia, per la lentitud amb què et vas treure els diners de la cartera. Amb quina fe esperaves que jo et digués: «No els vull!».

HONORAT (*es desempallega d'ella d'una revolada*):
Mentidera! És cert que esperava que em diguessis: «No els vull». Però és que t'estimava, és que temia ofendre't!

ANTÒNIA: Potser sí, potser ho senties així, tal com dius, però mentrestant pensaves que feies un mal negoci. I no ho era, oi? T'he educat bé. T'he preparat per al paper que et toca representar a la vida, d'home que coneix bé la misèria humana i se'n renta les mans, comprensiu i pràctic, immunitzat contra els excessos d'una generositat perillosa.

HONORAT (*ofès i sarcàstic*): Entra en el preu un altre petó de comiat?

ANTÒNIA: No, seductor! Potser et quedaries, i això ha de ser el final. Ella t'espera, i encara no està acostumada a esperar.

HONORAT *s'allunya de recules, mentre s'apaguen els llums del cantó esquerre. S'asseu de cara a MARIA i es posa a xuclar l'orxata. Fins que n'ha engolit mig vas no s'adona que ho és, i l'aparta amb fàstic.*

HONORAT: Horrible!

MARIA: No t'agrada? Però m'havies dit que t'agradava! M'has promès que t'agradaria!

HONORAT: Maria, maca, no m'agraden les begudes dolces, ja ho saps!

MARIA: Ah, és clar, a tu no t'agraden les begudes dolces! A mi tampoc no m'agradava que fumessis, i què he fet jo, digues, què he fet? M'he posat a fumar! Era l'única manera de no sentir la pudor de tabac. Però tu no estàs disposat a fer res per mi. No t'agrada la música romàntica, no t'agraden les pel·lícules musicals; confessa que no t'agraden! Confessa que tampoc no t'agrado jo! *(Comença a plorar.)* Que no et penses casar amb mi! Que et proposes fer-me perdre el temps i riure't de mi! *(Sanglota.)*

HONORAT *(que ha intentat interrompre-la unes quantes vegades, sense èxit)*: Maria, per favor! Rateta!

MARIA: Ets cruel, pervers! *(Segueix plorant.)*

HONORAT: Jo?

MARIA: Digues que t'estimes l'Antònia i que de mi tant se te'n dona! Que jo no soc més que una pobra noia ingènua!

HONORAT: Però si no em sembles una noia ingènua!

MARIA: Ah, no!?! Doncs què t'has pensat que soc? D'aquelles que corren rere el primer que passa?

HONORAT *(al públic)*: Quan s'arriba a aquesta perfecta antinòmia, el desllorigador de la qual s'amaga en l'estat més profund de l'esperit femení, només

queda una sortida. (*Es recolza sobre els seus genolls, amb desesperació teatral.*) Tens raó, Maria: soc un malvat, un perdís, bo per a res, l'última malla de la cadena de les misèries humanes! No et mereixo; abandona'm al meu destí! Ves-te'n! Fuig! Continuaré esllavissant-me pel pendent de l'abominació!

MARIA: Honorat, no diguis aquestes coses. Ploraré de veres.

HONORAT: Deixa'm; salva't!

MARIA: Jo estaré sempre al teu costat, amor meu. En tot i per a tot. M'estimes?

HONORAT: Més que tots els tresors de la terra!

MARIA (*somrient extasiada*): Beneit!

HONORAT: Meravellosa!

*Es queden mirant-se amb les mans agafades,
en silenci.*

CARLES (*entra per la dreta*): Quina grata sorpresa!

No s'adonen de la seva presència.

CARLES (*crident*): Quina grata sorpresa!

MARIA (*com si es despertés*): Però si és en Carles! Mira, et presento el meu promès. Honorat, aquest és en Carles.

CARLES: Encantat de conèixe'l. Cordials felicitacions! Em permeteu que m'assegui? (*Ho fa.*) T'endús un tresor, amic meu. (*Dona un cop amical a l'esquena de l'HONORAT.*) T'ho garanteixo jo. Què ho fa, que totes les noies que m'agraden es casen amb un altre?

HONORAT (*molest*): Ho ignoro.

CARLES: Maria, no t'havia dit que t'estimava?

MARIA (*divertidíssima*): No.

CARLES: Doncs pensava fer-ho, paraula!

*Tots els que aniran entrant es portaran la cadira,
i s'aniran col·locant a l'entorn d'ells, i canviaran
de lloc quan convingui. Els amics de MARIA i els
seus parents entraran per la dreta, i els d'HONORAT,
per l'esquerra.*

ANDREU (*per l'esquerra*): Hola, grandíssim! (*Xiula.*) On has trobat aquesta preciositat? Presenta-me-la, mal amic!

HONORAT (*gens tranquil*): La meva promesa. Aquest és l'Andreu.

ANDREU: Ara m'ho explico! Vet aquí aquells discursos sobre la moralitat i...

MARIA: L'Honorat m'ha parlat moltes vegades de vostè.

ANDREU: No em diguis de vostè, preciosa! L'antiga amistat amb aquest brètol em dona certs drets. Carat de xicot, i com t'has deixat pescar! Però no havíem quedat que el matrimoni...? (*HONORAT li dona una puntada de peu.*) No piquis tan fort, home, que no pensava dir res de comprometedor. De totes maneres, com t'ho faràs amb la...? (*Nou cop de peu de l'HONORAT.*) Carai! (*S'allunya d'HONORAT i es col·loca al costat de la MARIA.*) Maria, com veus, la meva especialitat és equivocar-me. Però soc bon xicot. (*S'asseu al costat d'ella, que li ha demostrat, de seguida, una gran simpatia.*) Puc seure, oi?

HONORAT: No.

ANDREU: Gràcies. T'explicaré un acudit. Un home torna a casa seva a altes hores de la matinada...

HONORAT (*alarmadíssim*): A la Maria no li interessien els teus pèssims acudits!

Mentre ENRIC arriba i parla amb HONORAT, ANDREU continua explicant el seu acudit a MARIA, amb gran èxit.

ENRIC (*per l'esquerra*): Hola, tu! Gràcies a Déu que et trobo! On punyeta t'havies ficat? (*Aturant el gest d'HONORAT d'anar-li a presentar la promesa.*) Sí, ja sé que tens promesa. Però no cal que t'ho prenguis tan a la valenta. Si no et fas respectar des dels primers dies, estàs perdut. I parlant de coses més importants...

HERMÍNIA (*per la dreta, fent sonar els talons*): Maria, maca, que contenta estic! (*Les dues dones canvien petons llençats al buit. Els homes s'aixequen. Es dirigeix a HONORAT i procurarà no deixar-lo.*) És el teu promès; no m'ho diguis! Noia, quina sort! Un home de veres, de carn i ossos, i en exclusiva! Sempre he dit que la Maria té bon gust. Soc l'Hermínia, l'amiga de la Maria. Tu m'has de recordar... (*Col·loca la seva cadira de manera que l'HONORAT hagi de dirigir-se a ella. MARIA no deixarà d'observar-los intranquil·la mentre parla amb la ROSER.*)

ROSER (*deixa la cadira i se'n va de dret a interpel·lar MARIA*): Ets la seva promesa, oi? Jo soc la Roser. La cosina. (*La mira de dalt a baix.*) No m'estranya gens, saps?

MARIA: Què no t'estranya?

ROSER: Tu. Havies de ser així.

MARIA (*furiosa*): Així? Com?

ROSER: Doncs així. Amb aquesta cara, aquest vestit, aquest posat. L'únic defecte de l'Honorat és que ha estat sempre un pensament cursí. Ja t'he dit que soc la seva cosina, i per tant el conec molt bé. Si vols que et digui...

MARIA: No, gràcies. No m'interessa gens. (*Se li gira d'esquena i veu venir EUSEBI. El va a rebre contentíssima.*)

EUSEBI (*és un home de cabells grisos, conco, mudat i satisfet*): La meva estimada Maria! Així, és veritat que et cases?

MARIA (*radiant*): Aquí tens el meu promès. Honorat, et presento l'Eusebi. Li he parlat més vegades de tu!...

EUSEBI (*mirant-se HONORAT amb reconvecció*): No és possible!

HONORAT: Què no és possible?

EUSEBI: Això que veig! Que vostè sigui el promès de la Maria. De cap manera! Aquí hi ha d'haver un error!

HONORAT (*indignat*): Escolti!

MARIA *riu molt divertida.*

EUSEBI: Com és possible que un home espès, pesant, vulgar com vostè s'atreveixi a ser el promès de la Maria, una noia ingènua, dolça, transparent?

HONORAT: Però vostè s'equivoca, senyor meu! La Maria no té res de transparent, per a sort meva!

EUSEBI: I què sap vostè! Conec la Maria des que era així. Ahir mateix duia unes llargues trenes...

ROBERT (*entra per la dreta, corrent*): Així és veritat? Et felicito, noi! Quina alegria, germaneta! Per fi tindrà la teva habitació, que ja era hora. I s'ha acabat el patir de la mamà. Que la nena no es casa! Que hauríem de fer alguna cosa per casar la nena!

MARIA: Robert!

ROBERT: Quan et vaig veure, em vaig dir: un altre de torn. A mí no em venia d'un, saps? Però quan renyia es posava d'un humor!... (*Dirigint-se a MARIA.*) I no fa pas cara de ximple com diu el papà.

Mentre tots continuen una animada conversa,
 HONORAT avança al prosceni i es dirigeix al públic.
 Aniran entrant, a mesura que els anomeni, altres
 personatges muts. A mig monòleg es començarà
 a sentir un blues lent i pianíssim. Tots apartaran
 les cadires al fons de l'escenari, on seurà la gent
 gran, i es posaran a ballar.

HONORAT: Tota aquesta gent havíem de compartir, de grat o per força. Ens els imposàvem l'un a l'altre. Ens posàvem furiosos si ens resistíem a admetre'ls, però descobríem amb disgust l'èxit d'un dels nostres amics. Què hi vols fer! Sempre m'ha estat difícil d'admetre la debilitat que la meva dona sent pel ximple de l'Andreu, que cada dos per tres el tens a casa, explicant acudits dolents que ellariu encantada. I em cal afegir encara les meves tres germanes. I els meus pares. I la tia Esperança. I els pares de la Maria. Tota aquesta gent, i encara de la que m'oblido i la que m'abstinc d'evocar. Eren els altres, naturalment, però s'introduïen en el teixit de la nostra vida, contribuint a la trama i a l'ordit. Quan l'escollia a ella, era la meitat de la meva vida allò que escollia. Però, realment, ¿puc creure que lliurement l'escollia si m'era tan necessària? (*S'ha col·locat a un cantó del prosceni i observa com MARIA balla.*) Era bonica, oi? Quan la vaig veure des de l'altre cantó de la sala em va semblar resseguida per una ratlla de llum. Res no era més urgent que parlar-li. Teníem tots dos la pressa de la gent molt jove; aquella pressa que dona la certesa que el món pot acabar-se l'endemà.

HERMÍNIA: Però el món no s'acaba l'endemà. És més aviat la lentitud del temps allò que t'aclapara quan ets molt jove. Vols que et digui per què et va escollir, la Maria?

HONORAT: No em fio de les teves raons, Hermínia bonica, perquè sempre has estat una mica malintencionada.

HERMÍNIA: Com t'equivoques! Us creieu que soc malintencionada perquè no disfresso les meves intencions. Jo vaig ser la causa que la Maria t'escollís.

HONORAT: Tu?

HERMÍNIA: En aquella època no eres un home tan atractiu com ara, Honorat.

HONORAT: De veres?

HERMÍNIA: Seguríssim. Perquè no t'hauria deixat escapar.

HONORAT (*satisfet del joc d'HERMÍNIA*): Ni jo ho hauria intentat. Però, digue'm, com és possible que tu fossis allí, davant dels meus ulls, i jo no et veiés?

HERMÍNIA: Deu ser per això que has dit, de la ratlla de llum. Quan vas entrar, vas produir un gran efecte, i jo em vaig dir «mareta meva, quin home!», i em vaig agafar del braç de la Maria (*ho fa*) i li vaig dir: mira, és aquell.

MARIA: Qui vols dir?

HERMÍNIA: Aquell que acaba d'arribar. El del vestit gris, alt, d'espatlles amples.

MARIA: Aquell t'agrada?

HERMÍNIA: A tu no?

MARIA: Pse! Fa cara de ser d'aquells que esperen que els adoris, i que no parlen mai de casar-se.

HERMÍNIA (*a HONORAT*): I tu et vas acostar i sense veure'm li vas dir:

HONORAT: Ballem?

MARIA (*visiblement satisfeta*): Sí. (*Ballen.*)

HONORAT: Així que t'he vist, he pensat que m'era del tot urgent dir-te un sens fi de coses.

MARIA: Digue-les. T'escolto.

HONORAT: Ja no em recordo de res.

MARIA: És igual. Quan un té ganes de parlar, tant és que digui una cosa com una altra.

HONORAT: Com interpretes el meu pensament!

MARIA: No és que l'interpreti, és que el nostre pensament és idèntic.

HONORAT: Et necessito, Maria. Visc tan sol!

MARIA: Vius sol? A dispesa, potser?

HONORAT: No. Visc amb el meu pare, la meva mare, una tia vella i tres germanes, però visc sol. Tot l'univers és el meu enemic.

MARIA: Ara que ho dius! Jo també visc sola.

HONORAT: Estic cansat de parlar un llenguatge buit de tot significat, entre una gent enemiga i estrangera.

MARIA: No et preocupis. Confia en mi. Jo seré per a tu la continuïtat, la certesa, el repòs.

HONORAT: Seràs la dona forta de la Bíblia!

MARIA: Vols dir? No sé si et convindria gaire, una Dèbora o una Judit.

HONORAT: Tens raó. És un dir, saps? En realitat, m'estimo més que siguis frívola i comprensiva.

MARIA: Comprensiva, no tant, però. No estic disposada a compartir-te amb ningú.

HONORAT: No m'hauràs de compartir amb ningú. Em vull desempallegar de les meves múltiples i incompletes vides. Vull una sola casa, una sola dona. Soc un home vell que torna de tot.

*S'ha anat enfosquint a poc a poc l'escena.
Els balladors desapareixen i MARIA s'esquitlla
també. HONORAT es queda sol al prosceni
sota el reflector.*

HONORAT: T'haurà semblat una mica exagerat, tot això que li deia. Però no ho era, paraula. La necessitava, de veres. Aquesta necessitat no era altra cosa que un immens buit que havia anat perforant un barrinador tedi. I en aquell moment em va semblar que el buit del meu esperit era la seva forma, coneguda per mi abans que ella existís, abans que ella es mogués enfront dels meus ulls, infinitament desitjable. Havia tingut temps de saber-me sol mentre morien en mí absurdes esperances. Mentre les hores del dia ressonaven dins la panxa de l'immens rellotge de pèndol, als magatzems del meu pare. Per això ara em pregunto si realment l'escollia. De fet, la seguia per allunyar-me de mi, per reconeixe'm del tot nou dins els ulls d'ella. La meva vida passada em semblava un immens desert, i jo em sentia, de veres, vell i cansat...

LA MARE: Honorat!

HONORAT: Carai, mamà, quin espant de donar-me!
Sempre havies tingut aquesta manera de moure't silenciosa, que no sabies...

LA MARE: Honorat, no m'agrada que diguis mentides.
Sempre has estat un xicot fantasiós i poc amic de la veritat. No sé pas a qui t'assembles. Potser al teu oncle Manel, que va morir al Marroc...

HONORAT (*amb resignació*): Sí, ja ho sé, mamà! Soc exacte que l'oncle Manel, sinó que no m'he mort al Marroc; gràcies a aquest detall em puc distingir.

LA MARE: No m'agrada gens aquest to sarcàstic. Estàs amargat i la culpa és teva. La teva dona no s'ocupa prou de tu. Les dones d'ara només pensen a aprimar-se, i ben segur que et fa passar gana. Estàs prim, ullerós. Fumes massa, beus massa i surts massa de nits. Malgastes la teva vida sense sentit. Però, mira, no hi ha res que m'amoïni tant com que diguis mentides. Quan et vas casar no eres un home vell. Si tenies vint-i-sis anys! Eres un xicot ple d'alegria, que donava bo de veure. I no vivies sol. Com se t'ha acudit dir que vivies sol?

Mentre LA MARE parla s'encenen els llums de l'escena. Les tres GERMANES, EL PARE, LA TIA ESPERANÇA i dues CRIADES amb davantal i còfia col·locaran els mobles: una taula de despatx que posaran al bell mig de l'escena; dos plafons on hi haurà pintades unes grans finestres amb cortines virolades, que situaran ran de les cortines del fons; dues butaques; la cadira de la taula; una tauleta amb màquina d'escriure i la seva cadira; una altra tauleta amb un aparell de ràdio; una gàbia amb un ocell. LA TIA es posarà a escriure a màquina. EL PARE llegirà el diari i farà sonar la ràdio de tant en tant. LA GERMANA GRAN portarà el telèfon i es passarà tota l'escena telefonant; LA MITJANA, vestida amb mallot de ballarina, portarà un cavallet i farà exercicis de barra; LA PETITA, ulleres i trenes, es passejarà amb un llibre, com qui recita una lliçó. HONORAT pot ajudar-los a col·locar els mobles. Quan tot és al seu lloc, ell s'asseu a la taula de despatx, de cara al públic.

HONORAT: Sempre has tingut tota la raó, mamà. Les teves paraules coincidien sempre de tal manera amb la realitat que, de petit, havia arribat a creure que tenies el do de crear-la. (Passa la mà per damunt de la taula com qui en treu la pols; obre un calaix, en treu un llibre i l'obre.) De cap a aquesta taula vaig estudiar tot el batxillerat i la carrera. L'olor de la fusta vella i la tinta porta com una estela tot aquest decorat. No érem tots a la mateixa cambra, és cert, però les parets eren tan febles que jo les recordo transparents.

LA MARE (s'asseu a una de les butaques, tot fent mitja, i parla cridant com si es dirigís a gent que és dins una altra habitació): Nenes! No feu soroll, que l'Honorat estudia!

HONORAT: A casa meva hi havia el culte al silenci. Es proclamava a crits!

LA GRAN (tot telefonant): Sí...? (Riu.) No...? (Riu.) No pot ser... (Tapa el telèfon amb la mà.) Calleu, que l'Honorat estudia!

LA MITJANA (tot fent exercicis de barra): Què dius, mamà?

LA MARE: Que no facis sorolls, que l'Honorat estudia!

LA MITJANA: No et sento; crida més!

Explosió de les veus castellaneres de la ràdio.

HONORAT es tapa les orelles.

HONORAT (cridant amb tota l'ànima, per sobre les veus de la ràdio): Si no calleu, no puc estudiar!

LA TIA (deixa de teclejar i tusta l'espalla del PARE): T'estan dient que l'Honorat estudia.

EL PARE: Què? Ah, sí. (Tanca resignat la ràdio i s'aixeca amb el diari a la mà.) Has vist les meves ulleres?

LA MARE: Sssss! L'Honorat estudia.

EL PARE (se'n va cap a LA GRAN): Has vist les meves ulleres? (Com que aquesta no li torna contesta, es dirigeix a LA MITJANA.) Nena, que has vist les meves ulleres?

LA MITJANA (sense parar de saltar): No, papà.

EL PARE (topa amb LA PETITA): Que has vist les meves ulleres, per casualitat?

LA PETITA: Què?

EL PARE: Noi, que has vist les meves ulleres?

HONORAT: No, papà.

PARE (se'l contempla satisfet un moment): Què fas?

HONORAT: Estudio.

EL PARE: Ben fet, noi! Però no t'hi encaparris massa. Jo no tinc cap carrera, i mira on he arribat.

LA MARE: Però l'Honorat serà un home més important que tu; no em facis riure! L'Honorat serà de més..., no sé com dir-ho, de més tot.

LA TIA: Mentre no pari com en Manel, que se'n va anar a morir al Marroc...

EL PARE: Perquè el vostre pare no el va saber educar. Un xicot necessita unes bones regnes. Ho sé per experiència!

LA MARE: Me'n ric, de la teva experiència, i de les teves teories sobre l'educació. Quan l'Honorat sigui cèlebre i guanyi els diners a cabassos...

EL PARE: Fent d'advocat? (Riu.) M'agrada que tingui el títol d'advocat, perquè ¿qui no el té, a Barcelona? I si un dia tens un entrebanc, sempre convé parlar de tu a tu amb els picaplets. La gent del mateix pelatge es fan uns altres tractes. Jo coneixia un individu...

LA MARE: És que l'Honorat no s'assembla gens als teus. És tot de la meva família.

LA TIA: Igual que en Manel. També estudiava per advocat... (Segueix murmurant per a ella sola perquè ningú no l'escolta.)

Entra una CAMBRERA portant una tassa ben gran.

LA CAMBRERA: El cacau, senyoreta.

LA MARE: És per al Senyoret Honorat. Veus? Sobrealimentació, cal donar-li. Tot això de les regnes i la disciplina són idees manades retirar. No ho sabies?

EL PARE haurà trobat les ulleres a una de les seves butxaques i s'asseurà a llegir el diari; de tant en tant encara farà sorolls amb la ràdio.

LA CAMBRERA: La Senyora diu que prengui això.

HONORAT (*visiblement interessat per la noia, que fa goig*):
Gràcies, maca. Se t'agraeix.

LA CAMBRERA (*inclinant-se per sobre l'espatlla de l'HONORAT*): Què estudia, el senyoret?

HONORAT (*cofoi*): Dret processal.

LA CAMBRERA: D'això que en diuen *abogat*?

HONORAT: Exacte! Ets una noia molt eixerida!

LA CAMBRERA: Però, vostè, de quins serà: dels que fan matar o dels que defensen?

HONORAT: A tu et defensaria sempre, i gratis.

LA CAMBRERA *riu amb coqueteria*.

LA MARE: Sara!

LA CAMBRERA: Mani, senyoreta!

LA MARE: No res. Ja se'n pot anar a la seva feina.

LA CAMBRERA: Sí, senyoreta.

LA MARE: Aquestes noies d'avui! No pots estar tranquil·la ni un moment!

LA PETITA: Les que no poden estar tranquil·les són les noies quan hi ha l'Honorat. (*Segueix murmurant la lliçó.*)

LA MARE (*indignada*): Què saps tu, mosqueta morta? Ja saps el que et dius?

EL PARE (*sotto voce*): I tant que ho sap!

LA PETITA: I tant que ho sé! I moltes coses, que sé!
Pregunta-li on va algunes nits quan surt havent sopat.

LA GRAN (*interromp la telefonada*): Criatura estúpida! Ja ho sabem, on va: a ca l'Andreu, a preparar exàmens!

LA PETITA: És clar, què dirà, aquesta! Com que s'ajuden com lladres a la fira!

LA MARE: Nenes, ni una paraula més. Això ho aclariré jo. (*S'aixeca i es col·loca al costat de l'HONORAT.*) Honorat, si hi ha una cosa que m'ofèn en aquest món, és la mentida. Una persona que menteix ja no té cap valor per a mi. El teu pare i jo no ens hem mentit mai. (*EL PARE tus.*)

LA TIA: Igual que en Manel. Mentider com en Manel!

LA MARE: Vull la veritat. Fill meu, quan dius que vas a preparar exàmens, vas a preparar exàmens?

HONORAT (*s'aixeca i s'avança al prosceni, de cara al públic*): Fixa-t'hi bé, ho ha dit ben clar, oi? Vol la veritat. Fins la reclama amb urgència. Tots solem dir-ho. Quantes vegades ho has dit tu, o jo mateix: «No hi ha res que em repugni tant com la mentida!» Els homes busquen la veritat. És el progrés, la ciència! Només per accident, tot buscant la veritat, troben bons arguments per estafar el pròxim, o una bona arma per aniquilar mitja humanitat, o una teoria política que els permeti usar i abusar del més feble. Allò que importa és la veritat, no hem de dubtar-ne. Ho diuen els manuals de batxillerat, ho diuen els senyors del premi Nòbel. I la meva mare ho diu, i penso que, realment, no puc defraudar-la. No, mamà, t'he enganyat. No vaig a ca l'Andreu, vaig a...

LA PETITA: Ho veus?

LA MARE: Ssss! No us vull sentir més. No està gens bé acusar el teu germà d'aquesta manera. I tu, calla. No vull saber les idees horribles que se t'acuden. Ho dius per ofendre, per ferir-me, perquè et creus que això fa home. Perquè us creieu que és moda ser ben pervers! Com vols que dubti que vas a ca l'Andreu? Ets un xicot esborniat, tot cor, que es mou amb massa bona fe per la vida. La vida està plena de parany, fill, amb noies desvergonyides a cada cantonada, que t'obligaran a casar-te. (*HONORAT ha*

tornat a seure i es recolza a la taula resignat. LA MARE li passa la mà pels cabells, entenedrida.) Ets una mica massa sentimental, això sí. I massa franc! I a més hi ha les males companyies, no hem d'oblidar-ho, sempre hi ha les males companyies! Però tu confiaràs en la teva mare; en ningú més no has de confiar.

HONORAT: Sí, mamà.

LA MARE: I has de procurar ser una mica més endreçat.

HONORAT: Sí, mamà.

LA MARE: I has de procurar no ser tan mà foradada.

HONORAT: Sí, mamà.

LA MARE: I no ser massa confiat, ni massa generós.

HONORAT: Sí, mamà, com tu vulguis.

LA PETITA: Li pots dir de passada que no provoqui una inundació cada vegada que es dutxa.

LA MITJANA: I de passada, que no agafi aquells posats de màrtir quan l'obligueu a acompanyar-nos.

LA GRAN: I que no acapari el telèfon.

LA MARE: Però, nenes, que no podeu callar? Que no veieu que l'Honorat estudia?

HONORAT: I jo puc continuar estudiant! Quina estranya comunicació s'estableix entre jo i el llibre, perquè assimilo, malgrat jo mateix, una ciència que tant se me'n dona i que vomito després, sense convicció, en el divertit joc de pren o deixa que és un examen. Ah, però, al marge d'aquesta petita comèdia que faig, hi ha una feina molt més important que no puc eludir: fer-me un home. Un home de profit, com diu la mare. I m'imagina triomfador, i ho soc als seus ulls, sigui quina sigui la derrota que la vida m'imposi.

LA MARE: I és clar que triomfaràs. Qui pot dubtar-ne? Seràs un advocat famós, d'aquells que fan discursos inacabables. I la gent farà cua per obtenir el teu consell.

EL PARE: De totes maneres, així que acabi l'ensinistraré en el negoci. Si vol fer de picaplets a estones perdudes, ja li vagarà.

LA MITJANA: I per què no fas d'empresari teatral? Et vens el negoci del papà i muntés un espectacle. Faràs els diners a cabassos! L'espectacle ja el tinc pensat. Jo seré l'estrella!

LA PETITA: Per fer quatre saltironets i quatre ganyotes, no val la pena. Jo et proposo un afer més important. Posa una editorial. Pels llibres no t'amoïnís, perquè els escriuré jo. Novel·les, sobretot. No tens idea del negoci que es fa amb les novel·les!

LA GRAN: No teniu el més mínim sentit de la realitat. La cosa més immediata és fer la llista dels invitats.

LA MARE: Quins invitats?

LA GRAN: Els invitats a la festa. Ens heu promès una festa, del tot al nostre gust, quan l'Honorat acabi.

LA TIA: Una festa amb xampany! Quina il·lusió!

LA PETITA: Deixa't estar de xampany. A més, no hi volem gent vella.

EL PARE: Què diu, aquesta?

LA MARE: Ja no te'n recordes? Els havíem promès...

LA MITJANA: Ens havíeu promès, pst!, eclipsar-vos!

EL PARE: Jo no he promès res de tot això.

LA MARE: És clar que sí. La joventut vol fer les coses a la seva manera. Nosaltres ens n'anirem.

EL PARE: Francament, jo no sé per què me n'he d'anar de casa meva.

LA MARE (*agafant-lo de bracet i enduent-se'l*): Ja veuràs com et convenceré. Deixem la joventut. (*Se'n van.*
LA TIA *tanca la màquina i se'n va darrere d'ells.*)

LES GERMANES començaran a treure els mobles i a organitzar l'escena per al ball. Quedaran només els dos plafons, i col·locaran un grup de cadires a l'esquerra, i al prosceni de l'esquerra una cadira baixa; a la dreta, un bar. Han de fer força enrenou i moltes anades amunt i avall.

HONORAT: Això mateix. Deixem pas lliure a la joventut! No hi ha cosa més desoladora que la consciència de joventut que té la joventut. Però no hi pensem! Pensem només que la vellesa, la previsió, la seguretat, la mesura, no existeixen. Tot és possible, encara. Tinc els atots a les meves mans, comprens? Tinc el dret de projectar fins a l'infinit i anar-me fent a la mesura dels meus projectes. El futur no acaba d'arribar mai. Soc lliure del tot...

LA GRAN: Ep, orador! I si féssim la llista? (*Ell agafa paper i llapis.*) Procura no invitar massa noies. Jo m'encarrego de telefonar.

HONORAT: L'Andreu, és clar. Suposo que deu ser inevitable.

LA MITJANA: Potser haurà canviat el repertori d'acudits.

LA GRAN: I aquell xicot de les ulleres, com se diu?...

LA MITJANA: Però si no balla!

LA GRAN: És igual. Sempre pot estar assegut. Fa bonic que hi hagi homes asseguts en un ball.

LA MITJANA: I aquell que vas portar l'altre dia, no recordo mai com se diu, aquell que porta el cap rapat...

LA PETITA: No us oblideu d'en Martí...

LA GRAN: Ah, no! En Martí no l'hi vull!

LA PETITA: Com que no!

LA GRAN: Tinc les meves raons, i si t'has pensat...

Les dues noies, tot discutint, s'emporten
la taula del despatx.

LA MITJANA (*des del fons*): Honorat, vine, que col·locarem
el bar.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Es pot passar?

*Ningú no s'adona d'ella, i ella es queda
contemplant, embadalida, l'HONORAT.*

HONORAT: Era aquest, doncs, el tombant decisiu de la
meva vida? La carrera acabada i un ventall de
possibilitats a les mans. Era ben feliç, bo i creient-me
del tot lliure. Però fixa-t'hi: algú havia col·locat
aquest joc de possibilitats a les meves mans. El
pare i la mare i tot de voluntats anònimes que ni
ells coneixien m'anaven empenyent cap al llindar
d'una mena de vida, amb temptacions, promeses i
amenaces. Puc dir realment que era lliure si...

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Hola!

LA MITJANA (*entra arrossegant amb penes i treballs un
bar*): Honorat, ajuda'm!

HONORAT: Hola! Cada dia ets més bonica! Vine, que ens
ajudaràs.

*LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA i HONORAT arrossegueu
el bar fins al cantó dret de l'escenari, ben a prop
del prosceni. Es queden l'un a un cantó i l'altre a
l'altre cantó del bar, recolzats, mirant-se. S'aniran
apagant els llums i només ells quedaran il·luminats
pel reflector blanc. Es començarà a sentir la música
d'un blues, lent i pianíssim.*

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Et deus sentir molt important,
d'haver acabat la carrera.

HONORAT: No hi ha res més important que la bellesa de l' instant que passa. Això ho he llegit a alguna banda. El temps passa com una aigua lenta pel fons dels teus ulls, que són molt bonics. I jo dono de bon grat la meva vida futura per un petó d'aquesta boca teva tan bonica.

*Es besen. La música sona més forta i més ràpida,
i cau el teló lent.*

ACTE II

Quan s'aixeca el teló se sent la mateixa música i l'escena està igual que a l'acabament de l'acte primer. Però HONORAT ha estat substituït per HONORAT-DE-VINT-ANYS.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: ...el temps passa com una aigua lenta pel fons dels teus ulls. I jo dono de bon grat tota la meva vida futura per un petó d'aquesta boca teva tan bonica.

Es besen. I la música creix mentre dura el petó, mentre se separen i es queden embadalits mirant-se, i s'acaba quan comencen a parlar.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Honorat, això vol dir que et vols casar amb mi?

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*amb sobresalt*): No per cert, preciositat. L'alta missió a què penso dedicar la meva vida no em permet pensar en casoris.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Et vols fer frare?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: No, bonica, però he fet vots de llibertat, d'independència i d'absoluta imprevisió.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: No ets conseqüent. Bé estaves disposat a donar el teu futur per un petó.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: El meu futur, sí. Tant com en vulguis, de futur. En tinc a dojo! Però la meva vida present la vull per a mi. Cada instant que passa...

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA (*emmurriada*): Dit amb paraules clares: que no ets de fiar. Així que et parlo de matrimoni...

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*tapant-se les orelles amb horror*): Com és possible que una noia tan... tan..., en fi,

tan poètica, usi aquest llenguatge tan vulgar? No
comprends que parlar de matrimoni és d'una falta de
discreció absoluta?

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: I per què cal que sigui discreta?
Jo he de saber si tu et vols casar amb mi. Si tu em
falles, em dedicaré immediatament a buscar-ne un
altre.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: I a tirar-li l'ham per pescar de la
manera més indecorosa?

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA (*ofesa*): De la manera més
indecorosa, no! De la manera més decent, diràs. Un
petó justet, per fer d'esquer, i gràcies.

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*escandalitzat*): No et fa vergonya
dedicar els teus vint anys lluminosos i innocents a la
caça d'un marit?

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: I per què m'hauria de fer
vergonya? M'han preparat bé per a aquesta feina,
i el meu deure és dur-la a bon terme. A casa meva
no es parla d'altra cosa des de l'endemà de la meva
primera comunió. Jo vull ser una excel·lent esposa, i
com vols que ho sigui si no em procuro un marit?

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*entristit*): Les dones no
compreneu la poesia de la vida, el risc, la inquietud,
el futur infinit...

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: No et posis trist. De totes
maneres, mentre no trobi ningú més que em
convingui, et permeto festejar-me.

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*ofès*): No sé si en sabré.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: És clar que sí. Per exemple, em
pots treure a ballar.

*HONORAT l'agafa per la cintura, i comencen a
ballar suaument, mentre la música sona lenta i
pianíssima. Van entrant les altres parelles mentre
la música va pujant de to i tots els llums de l'escena
es van encenent. Ha d'haver-hi força parelles. Entre*

les balladores hi ha les germanes d'HONORAT. Són tots gent jove entre dinou i vint anys. Han d'anar vestits amb coloraines i afectada deixadesa. Res de reconstrucció històrica en els vestits. Han d'anar fent cada cop més soroll, unint les seves rialles i la seva xerrameca indestriable a l'estrèpit d'un blues sacsejat i rapidíssim. HONORAT travessa l'escena en diagonal, fins a recolzar-se al bar en el mateix lloc on era abans. Li serà difícil avançar entre les parelles que no el veuen i topen amb ell, i el fan anar d'un cantó a l'altre. Quan s'ha recolzat al bar, s'hi acosten tres xicots que no ballen, que se serveixen begudes i n'hi donen amb gest maquinal, sense mirar-lo. HONORAT els observa, mig perplex, mig entendrit, i es mira el públic fent amb les mans un gest de complicitat, signant-li, burleta, els petulants homes joves. Quan HONORAT comença a parlar, la música s'acaba. Les parelles es reuneixen en grups.

HONORAT (*fent el so de tocar l'ase*): Gent jove! Ens acostuem a contemplar la gent jove com si no fossin reals, com si la seva realitat es trobés en el futur. Mentida! Un home jove no té futur. Només la possessió d'un infinit present li interessa. D'aquí la seva fam, la seva tossuderia, la seva imprevisió, la seva crueltat. Jo em sentia disposat a engolir l'univers. Creia fermament que per res del món no cediria. A qui? A què? Tant se val! Jo no estava disposat a cedir per res!

XICOT-DE-LES-ULLERES: És inútil que ens vinguin amb sermons i amenaces. Jo no estic disposat a cedir per res.

HONORAT (*al públic*): Ho veus?

XICOT-DEL-CAP-RAPAT: Qui ha parlat de cedir? Ens imposarem, tant si els plau com si no!

XICOT-DELS-CABELLS-SOBRE-EL-FRONT: La perversa gent vella vol fer-nos combregar amb rodes de molí.

Però nosaltres ens defensarem amb tossuderia. No tenim altra arma que la tossuderia.

XICOT-DE-LES-ULLERES: Ah, però hem d'estar alerta! La gent vella procurarà pervertir-nos. Ens oferiran a canvi de la justícia i de la certesa una còmoda butaca, on poder anar fent la migdiada, mentre va creixent una monstruosa panxa...

XICOT-DEL-CAP-RAPAT: ...una panxa que s'infla plena de renunciaments, de transaccions deshonestes, d'escepticismes, d'a-mi-no-m'hi-emboliquis...

XICOT-DE-LES-ULLERES: ...mentre es van tornant calbs, no sols perquè perden els cabells, sinó perquè perden l'esperança, la generositat, la facultat d'admirar-se...

HONORAT (*que ha intentat diverses vegades, en va, de ficar-se a la conversa*): Us adverteixo que la facultat d'admirar-se...

XICOT-DELS-CABELLS-SOBRE-EL-FRONT: ...i perden tota vergonya, i ensenyen orgullosos la seva panxa i la seva calba i la seva gasiveria, com si fos el fruit d'una vida arriscada i completa.

XICOT-DE-LES-ULLERES: Però nosaltres lluitarem...

HONORAT ha fet el gest maquinal de tapar-se les entrades del cabell, s'arronsa d'espatlles i deixa d'escoltar-los, i aixeca el vas enlaire per brindar, de cara al públic.

HONORAT: Brindem, doncs, per la impenetrable joventut! (*Sarcàstic i malhumorat.*) La joventut! No em feu riure! Mentre som joves ens creiem possessors d'una veritat sòlida, present, rodona, sense forats, com un olorós formatge d'Holanda! No sabem, però, que la nostra fam no s'acontentarà d'aquest migrat àpat. Desitgem més, molt més encara! I el nostre desig ens empeny endavant, sempre

endavant. I tot avançant canviem, i tot canviant envellim. Tots treballem incessantment per envellir. *(Riu sorneguerament. Deixa el vas sobre el bar, i prendrà un to més pompós perquè s'adona que els xicots l'escolten.)*

XICOT-DE-LES-ULLERES: No parla malament, el tipus aquest.

HONORAT: La joventut, amic meu, no és res més que un cuc de terra!

XICOT-DEL-CAP-RAPAT: Expliqui la imatge, si li plau. Perquè suposem que és una imatge.

HONORAT: Un cuc de terra, sí senyors. El cuc mena una vida subterrània. Aquesta vida subterrània és exactament la vida que li convé. Però ell dedica tota la seva força a sortir a la llum. No para, da-li, da-li, cap a la llum. Cap a la seva mort, perquè la llum del sol el matarà.

XICOT-DE-LES-ULLERES (*puntualitzant*): La calor del sol!

HONORAT: La calor, és igual! Però ja està establert així, m'enteneu? Que ell treballi per sortir a la llum i que la llum el mati. La joventut és aquest cuc. La seva existència consisteix en la seva pressa a extingir-se. La joventut...

XICOT-DE-LES-ULLERES: Psst! Un moment! El seu discurs no està malament del tot, però és massa destructor. Mentalitat burgesa que espera endossar al compte de la llei natural totes les seves estafades. Els discursos que nosaltres necessitem...

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Jo els tinc a punt de solfa, no et preocupis! De què voleu que us parli?

LA PETITA: Ja hi som! Ja ha arribat l'hora dels discursos. Vinga!, enllestim i no en parlem més.

XICOT-DELS-CABELLS-SOBRE-EL-FRONT: Primer de tot, un brindis per l'Honorat!

Tots es proveiran de beguda i faran rotllo a l'entorn d'HONORAT-DE-VINT-ANYS. HONORAT es creurà que el brindis va per ell, i no sense dificultats es col·locarà a l'altre cantó del qui brinda.

XICOT-DE-LES-ULLERES: Brindo per l'Honorat! Per la seva vida futura! Per l'ús i abús del seu flamant títol. Perquè li sigui concedida l'eloqüència del cop de puny...

NOIA-DE-LA-CUA-LLARGA: Menys retòrica, orador, que tenim pressa!

XICOT-DE-LES-ULLERES: Calla, cuallarga! Deixa parlar els intel·ligents. Per l'Honorat. Perquè la fama corri esbufegant al seu darrere i ell es deixi atrapar, displicent i magnànim!

LA PETITA: Ja ho ha dit! Aviat li hauràs de fer un sorgit, a aquesta pobra frase!

Tots riuen, aplaudeixen, xiulen, i HONORAT-DE-VINT-ANYS va fent els gestos de calmar-los per començar a parlar. Quan es fa el silenci, i abans que ell tingui temps de començar, HONORAT ja ha començat a parlar al mig del cercle. Les seves primeres paraules no s'han de sentir.

HONORAT: ...i encara que les vostres paraules m'arriben a través dels anys...

XICOT-DE-LES-ULLERES: Què diu?

HONORAT (*desconcertat per la interrupció*): Que us agraeixo els bons auguris...

XICOT-DEL-COLL-I-ELS-PUNYS-DESCORDATS: Però qui ha deixat entrar aquest sapastre?

XICOT-DEL-CAP-RAPAT: Què fa aquest aquí?

TOTS: D'on ha sortit?

- Què vol?
- Qui l'ha portat?
- Es deu haver equivocat de porta.
- Que se'n vagi!
- Que calli!
- Al carrer!

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Ep, xicots, calma. Feu el favor de demostrar que coneixeu tots els truquets de la bona conducta. (A HONORAT.) Què tal? Com està?

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Però pregunteu-li qui és.

XICOT-DE-LES-ULLERES: I tant! I qui és, vostè?

HONORAT (*perduda la paciència*): I qui voleu que sigui! Soc l'Honorat.

TOTS (*rient divertidíssims*): Diu que és l'Honorat!

- Està de broma!
- Quin carcamal més divertit!
- Carat d'home! Ves quina una se n'inventa!
- Trempat, el tio, eh?

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*donant-li un cop amical i displicent a l'esquena*): Molt bé, *tocaïo*, si la festa li agrada, ja es pot quedar.

XICOT-DEL-COLL-I-ELS-PUNYS-DESCORDATS: Ah, no! Tu, xicot! No fem bromes! Havíem quedat que no admetríem vells.

HONORAT (*fet una fúria*): A qui dius vell, barbamec infecte!

XICOT-DEL-COLL-I-ELS-PUNYS-DESCORDATS: Ep, no insulti! Perquè si vol sarau...

Prenen una actitud agressiva que els altres destrueixen ràpidament fent broma i calmant-los.

TOTS (*amb to de gatzara*): Va, home, va!

- Calma!
- Ningú no ha insultat!
- Orden y compostura, que deia aquell carrabiner!
- No t'hi enfadis, home!
- L'homenet porta bones intencions!

XICOT-DE-LES-ULLERES: Calma, calma! Podem fer dues coses: o bé tractar-lo amb cortesia i oferir-li beguda, o bé treure'l a puntades de peu. Deliberem!

NOIA-DE-LA-CUA-LLARGA: Jo el deixaria quedar. (*Molt interessada.*) No ho és pas, de vell!

HONORAT (*satisfet, dedicant el seu aire de conquistador a la NOIA*): Mai m'he sentit més jove que ara. A més, tothom diu que estic igual que quan tenia vint anys.

TOTS (*grans rialles*): Que no el sentiu?

- Diu que està igual que quan tenia vint anys!
- Quin plaga n'hi ha, de vostè!
- Divertit, no es pot negar que ho és!
- Deu tenir el cor jove, que diuen!
- El temps que fa que li duren aquests vint anys!

Tot rient, sense agressivitat però amb fermesa, se'l treuen de davant. HONORAT no ofereix resistència, sorprès i preocupat. S'acostarà a LA MARE, que seu al prosceni de l'esquerra, a la cadira baixa, tot fent mitja, i ell s'asseurà als seus peus sense deixar d'observar el grup de gent jove, que continua el brindis.

TOTS: Felicitats, noi!

- Que parli!
- Visca l'Honorat!
- Engega el primer discurs, xicot!
- Que parli!
- etc.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Molt bé! Molt bé! Procuraré no defraudar-vos! Apuntaleu-vos bé, perquè si no, perdreu l'equilibri. (Amb to declamatori.) La seguretat que la meva decidida vocació m'encomana...

HONORAT (*s'asseu als peus de LA MARE*): Qui és aquest imbècil fatxenda que du el meu nom?

LA MARE: Tu.

HONORAT: Com, jo!

LA MARE: Fill meu, ets tu quan tenies vint anys.

HONORAT: Impossible! No tenim res de comú! Ni jo l'he reconegut a ell, ni ell m'ha reconegut a mi.

LA MARE: Mai no t'has conegut! T'has cregut sempre endreçat i raonable, i ets, en canvi, deixat i voluntariós. Sempre havia d'anar darrere teu, endreçant les coses que deixaves al teu pas.

El discurs d'HONORAT-DE-VINT-ANYS s'acabarà. Les parelles es posaran a ballar de nou, excepte HONORAT-DE-VINT-ANYS i LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA, que s'asseuran a terra, al prosceni de la dreta, recolzats al marc de l'escenari, de cara al públic. Evidentment festegen i riuen de tant en tant amb una rialla càlida, feliç, d'absoluta complicitat. El mateix blues sona molt feblement. El fons de l'escenari, on ballen les parelles, amb exagerada lentitud, està separat per un teló transparent.

HONORAT (*després d'una de les explosions de rialles de la parella que festeja*): Mentida! Aquest xicot pocasolta i satisfet d'ell mateix no soc jo! Sembla feliç! Està convençut que tothom ha de contribuir a aquesta felicitat.

LA MARE: Naturalment! Qui no s'hauria sentit endut a fer-te feliç, fill? Demanaves les coses, ni te n'adonaves, amb un to d'exigència. Ah, i a penes has canviat. El cabell se t'ha esclarissat un pensament, potser no ets tan dormilega, i no tens aquella gana que donava bo de servir-te un plat. Recordo...

HONORAT: Mamà, això no té sentit! Et dic que no l'he reconegut.

LA MARE: No en facis cas; és el temps.

HONORAT: Què vols dir? No t'entenc.

LA MARE: Ja m'entendràs. D'aquí uns anys m'entendràs molt bé. És la feina del temps, saps? El temps no passa, fill. És una frase poc afortunada, dir que el temps passa. El temps actua, crea, destrueix, modifica i allunya les coses. Tant les allunya que les fa invisibles. Quan vaig adonar-me'n, em vaig dir: «Jo seré més forta que el temps, jo seré més forta que l'oblit. Mai no oblidaré aquesta persona que estimo. Serà sempre present per a mi». Però és inútil, Honorat; oblides, i tant si oblides! I llavors aquell somriure, aquell gest, s'han allunyat definitivament. Jo em moriré del tot per a tu sense que puguis evitar-ho.

HONORAT: Això no és cert! La prova és que sempre penso en allò que tu hauries dit o hauries fet quan alguna cosa em preocupa. No et solies equivocar mai, i havies arribat a ser, per a mi, criteri infal·lible. Acceptaré, per tant, si tu ho vols, aquest desagradable personatge que soc jo mateix. Però, escolta, jo em recordo preocupat, descontent, inquiet, amb una clara consciència de la meva íntima contradicció.

HONORAT-DE-VINT-ANYS i LA NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA
riuen, del tot feliços.

HONORAT: Jo no era feliç així!

LA MARE: I és clar que eres feliç! No te n'adonaves, de tan feliç com eres; com vols recordar-te'n? Usaves paraules plenes de tristesa que recollies dels llibres, i les usaves amb una encomanadissa alegria. Quan havies descobert una frase que et satisfieia, la repeties sovint o l'escrivies. Solies dir: «No sé què faré de la meva vida, però sé que trobaré la raó de la meva existència i que no hi haurà força humana que m'obligui a renunciar-hi».

Somriu divertida del record.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: ...i no hi haurà força humana que m'obligui a renunciar-hi.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA (*admirada*): Hauràs de lluitar contra tothom.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Lluitaré. No em fa por cap mena de lluita.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Ets valent. Veus? És per això que t'estimo. Que no puc evitar d'estimar-te.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Et dono permís per estimar-me. Aquesta pot ser la raó de la teva vida. L'amor és l'essència de la vida d'una dona, entens? Per a un home és un accident sense importància.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Quina veritat acabes de descobrir!

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*modest*): No l'he descoberta jo sol, naturalment. La veritat, saps?, no és fruit del pensament d'un sol home. Aquesta idea se li havia acudit, si no igual, molt semblant, a Napoleó.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Napoleó no tenia mèrit. Diu que tots l'ajudaven a pensar: criats, ministres, savis de tota mena; ell els pagava bé perquè pensessin. Tu, en canvi, ho has descobert tot sol. No ets gens, gens vanitós.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Ah, no! Això sí que no! Mai de la vida! I és que soc molt sincer. Brutalment sincer.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: M'agradaria que no fossis tan sincer, i fins no tan brutal.

*L'escena del fons ha anat canviant a poc a poc.
Les parelles van desapareixent i la música s'acaba.
LA NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA se n'anirà també
i HONORAT-DE-VINT-ANYS es quedarà sol, dret,
estintolat al marc de l'escenari. El teló transparent
s'aixecarà i l'escena quedarà il·luminada i deserta.*

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*satisfet d'ell mateix*): Soc així, què vols fer-hi! El meu amor a la veritat m'ha causat molts conflictes.

HONORAT: L'amor a la veritat. Potser sí, potser sí. Era un xicot sincer, bona fe, tu ho deies sovint.

LA MARE: Algú t'havia de defensar, fill. Jo sempre esperava que ho fossis. Mai no vaig perdre aquesta esperança. Però en honor a la veritat i ara que estem sols tu i jo, més aviat tenies un esperit acomodaticí, i procuraves defugir tota mena de conflictes.

HONORAT (*ofès*): I què volies que fes? Tots estàveu disposats a obligar-me a ser tal com volíeu que fos. La meva tossuderia i la meva agilitat em salvaven de vosaltres. Aprenia a mentir-vos per evitar els sermons del pare i les teves llàgrimes. Calia trobar un camí per on esquitllar-me, i no era pas fàcil, perquè sempre éreu allí, investits d'una indiscutible autoritat.

HONORAT-DE-VINT-ANYS *es dirigeix a l'altre cantó d'escenari i topa amb el seu PARE, que l'atura posant-li una mà a l'espatlla.*

HONORAT: No t'ho deia? I amb quina agilitat havia après a esquitllar-me!

EL PARE: Honorat, on vas?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Enlloc, papà.

EL PARE: Com, enlloc! Si et disposaves a sortir, a algun lloc pensaves anar.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Doncs, aquí mateix. Enlloc determinat. A donar un tomb.

EL PARE: Fill meu, no hi ha res de més terrible, en aquest món, que la imprevisió i la vagabunderia. Déu nos en guard que et convertissis en un pòtol. La immundícia de la societat. Ho entens bé?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Sí, papà.

EL PARE: No et pensis que perquè ets jove no tens responsabilitats. El teu deure és treballar per convertir-te en un home de profit.

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*amb pressa d'acabar, tot mirant-se d'esquitllentes el rellotge*): Sí, papà.

EL PARE: Has d'enllestir això de la carrera, fill, que al despatx hi ha molta feina. I no t'oblidis d'acompanyar les teves germanes. Cada una de les teves germanes. Ah, i arribaràs puntual a l'hora de sopar.

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*intenta escapar, però EL PARE l'agafa fort pel braç*): Sí, papà.

EL PARE: El meu deure és manar, fill meu; el teu, obeir. Ja t'arribarà el moment de rescabalar-te.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Sí, papà.

EL PARE: M'agrada que ho entenguis, fill.

EL PARE *l'abraça i el xicot s'esquitlla per sota el seu braç.* EL PARE *se'n va i pel cantó oposat* HONORAT-DE-VINT-ANYS *està a punt de sortir, quan s'adona*

que la seva MARE ha deixat de fer mitja, i plora, tapant-se la cara amb les mans, desconsoladament. Es queda palplantat, mirant-la, dubtant si dirigir-li la paraula o arrencar a córrer.

HONORAT (*al públic*): I així anem fent-nos, a empentes i seduccions. Provem el camí més fàcil, fins que una veu ens crida: «Ep, per aquí no! Terreny prohibit!» I si et plau per força tornem enrere. «No facis bromes, Honorat», et diuen, «val més que no t'erris de camí. Si segueixes el camí ral, en lloc de dreceres perilloses, quins beneficis no en trauràs! Seràs respectat, ric, exemplar...» (*S'adona d'HONORAT-DE-VINT-ANYS, que s'ha anat acostant a poc a poc a LA MARE.*) Ah, i me n'oblidava. Hi ha també la seducció de les llàgrimes. De les irresistibles i mai prou ponderades llàgrimes maternals!

LA MARE (*plora*): Fes-ho per mi, fill meu! Et demano a penes no res. Un petit sacrifici teu a canvi de la meva immensa tristesa. Em moriré, si no, de tanta tristesa! No veus com ploro? Mira com ploro!

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*emocionat de veres*): Però, mamà, si jo...

LA MARE: I no se't trenca el cor veient-me plorar tant i tant i tant? O és que desitges que em mori?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: No, mamà, no faltaria més.

LA MARE: Doncs, ho faràs?

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*resignat*): Sí, mamà.

LA MARE: Fill meu! Tresor! (*S'aixeca contentíssima i l'abraça.*) És pel teu bé que t'ho dic. Si sabessis...

Se'n van tots dos de bracet. HONORAT els veu marxar amb expressió entenedrida i satisfeta. Entra LA GERMANA GRAN, pel cantó oposat, i se'l queda mirant amb aire sorneguer. Com que ell no s'adona d'ella, acaba impacientant-se i pica a terra amb la punta del

peu, fins que ell es gira. LA GERMANA GRAN va vestida de carrer, amb abric, capell i portamonedes. No ha d'anar mudada, però sí amb roba de bon gust, més aviat severa. Ha de tenir un aspecte de dona més gran que en el primer acte i que en l'escena del ball.

LA GRAN (l'expressió sorneguera s'ha convertit en agressiu menyspreu): Ara, vegj! La víctima! Qualsevol que et sentís, estimat germà, es creuria que eres un noi modèlic, submís, tímid i sentimental. (Més furiosa.) Mentida!

HONORAT: Com s'entén que mentida?

LA GRAN: Sí senyor, fals! Fals de cap a peus! Eres un noi aviciat, consentit, admirat. Fins jo t'admirava!

HONORAT: Què dius, ara! Te n'he de donar les gràcies, potser?

LA GRAN: Per què no? Jo també havia contribuït a cremar encens a l'entorn de la teva excelsa persona! El noi! Si no n'hi havia d'altre! Si el món s'acabava just al límit de la teva pròpia ombra! No es podia començar a menjar si el noi no era a taula. I si per un estrany atzar el noi no formava part del ritual de l'àpat, no es parlava sinó d'ell.

HONORAT: Ho veus? Ho veus? Però si tinc raó, tota la raó! Vivia encerclat, lligat, amarrat a vosaltres! El tip d'acompanyar-vos a saraus que m'havia fet!

LA GRAN: Acompanyar-nos? Però si a la primera cantonada ens n'anàvem cada u pel seu cantó!

HONORAT: Precisament. I aquesta era la meva feina: esquitllar-me, ja t'ho he dit. Desaparèixer per la primera cantonada. Escapar-me. Tractar de ser jo mateix, evitant, com si fossin trencacolls, totes les imposicions que em venien de fora, de vosaltres. (Desalenat.) Però quan me n'adonava ja estava tot clar i beneït. Ja no hi havia res a fer. Jo estava cuit, i el meu esperit, emmotllat per sempre.

LA GRAN: Mira, no comencem. Quan els teus discursos prenien tan alta volada, acabaves demanant-me un préstec que no t'atreves a demanar al papà. Sempre era jo qui solucionava els teus desequilibris econòmics.

HONORAT: I quin mèrit! Ja se sap que la vida d'un home és més cara! L'assignació del papà a tu et venia gran; a mi no m'arribava per a res. Vet aquí el resultat de les absurdes teories liberals del papà. Dins aquell univers ordenat per una justícia distributiva, jo em sentia sol, perseguit, enemic de tots, conscient de la meva revolta.

LA GRAN: I et va semblar que et venjaves fent aquella comèdia d'escapar-te de casa.

HONORAT-DE-VINT-ANYS *entra per la dreta, amb pas cautelós. Porta una gavardina al braç i una grossa maleta.*

HONORAT (*dirigint-se a HONORAT-DE-VINT-ANYS*): Atura't. Espera un moment. Tu no em pots fallar. Per tu potser sabré si la meva vida ha estat el meu fracàs o la meva victòria.

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*impacient*): Deixa'm passar!

HONORAT: Primer he de saber on vas. Què penses fer?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Tant se val, allò que penso fer. Me'n vaig. Deixo aquesta casa.

HONORAT: Però per què?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: I ets capaç de preguntar-me per què? Fa un moment que esgotaves la teva florida eloqüència farcida de raons. Doncs simplement me'n vaig!

HONORAT: Pensa-t'hi bé. Després et doldrà, haver-los donat aquest disgust.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: A qui? A ells?! No em facis riure!
Potser així s'adonaran que serveixo per a alguna
cosa. Estan convençuts que no soc bo per a res,
que no puc prescindir d'ells.

HONORAT: Molt bé, molt bé, tens tota la raó. Però què
penses fer quan siguis fora?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Molt senzill: viure. Me n'aniré
carretera enllà, dormiré a camp ras. Em llogaré a les
masies a fer feines del camp.

HONORAT: No és tan senzill com et penses. El treball del
camp diuen que és molt pesat, i exigeix un cert
aprenentatge.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: No siguis imbècil! Et penses
que soc un gandul, com sol dir el pare?

HONORAT: No, home, no! No t'enfadis. A més, tot és
preferible a canvi de no sentir-se espiat, obligat
sense remissió.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Exacte!

HONORAT: Apa, doncs. Adeu!

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Adeu! (No es mou.)

HONORAT: Què esperes?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Rumiava si em descuidava res.
Ah, sí! La màquina fotogràfica!

Fa el gest d'entornar-se'n a buscar-la.

HONORAT (*l'atura*): No siguis idiota! Que no veus que et
sentiran? La mare té un son finíssim, ja ho saps!
Corre, ves-te'n!

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*de mal humor*): Però és una
càmera bona i...

HONORAT: No hi ha però que hi valgui. Si la mare comença amb les seves promeses i les seves llàgrimes, estàs perdut.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Molt bé! Ja me'n vaig! Quina pressa t'ha agafat, ara!

Camina lentament cap a l'esquerra de l'escenari, però ja a punt de sortir s'atura a cordar-se la sabata.

HONORAT: Què fas?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Que no ho veus? No me'n puc pas anar pel món amb la sabata descordada!

HONORAT: Corre! No t'entretenguis! Apa, de pressa! Has vist? No t'ho deia, jo? *(Per la dreta entra LA MARE, amb bata i sabatilles. HONORAT-DE-VINT-ANYS es queda dret al costat de la maleta, capcot, esperant, resignat, el sermó.)*

LA MARE: Honorat! Però és possible?

S'apaguen els llums de l'escenari i HONORAT i LA GERMANA GRAN es queden al prosceni sota el reflector. Mentre ells parlaran, es trauran de l'escena els decorats i els mobles que hi havia, i es col·locarà, sobre el fons de cortines, al cantó esquerre, un tocador amb mirall, un tamboret i una butaca al costat; al cantó dret, una escala de fusta tan alta i tan ampla com sigui possible.

LA GRAN: Confessa que et vas treure un pes de sobre.

HONORAT: Què vols dir?

LA GRAN: Ben poques ganes devies tenir de marxar!

HONORAT: Què volies que fes? Tenia plena consciència de les possibilitats que perdia. Els prec i les llàgrimes de la mare em van empènyer cap aquell gènere de vida que múltiples generacions de gent feïnera

haviem sancionat com a bona. ¿No et sembla còmic que unes quantes llàgrimes tinguin prou força per condicionar el teu destí?

LA GRAN: I la tinta!

HONORAT: Com dius?

LA GRAN: Que et descuides la tinta. Ens expliquen que els calamars es camuflen rere una gran taca de tinta. Els homes, també. Escriuen, escriuen, escriuen per camuflar-se. I si els fa una mica de mandra escriure, ho prediquen. Com tu, que prediques les mil i una raons que tens per haver-te convertit en un...

HONORAT (*sorprès*): Ei, què et passa? Sempre ens havíem entès molt bé, tu i jo. Ens aveníem, ens dissimulàvem les trampes. No ho recordes? Ens sentíem units contra la insaciable curiositat dels pares, contra la crueltat de l'univers enemic. Què et passa, ara?

LA GRAN (*entendrida*): Ni ho sé! Estic de mal humor; perdona'm! Les nenes amb l'escarlatina, sense minyona, en Narcís que no és mai a casa. Em passo els dies pensant i pensant... M'aconsolaria creure que és per culpa nostra que la vida és tan plana, tan grisa, tan lenta. M'agradaria creure que és la teva voluntat que t'ha conduït a ser aquest home malhumorat i egoista que ets ara.

HONORAT: Escolta, això d'egoista, si ho dius per...

LA GRAN: Digues..., però la veritat, m'entens? Oi que mai no vas pensar seriosament a fugir de casa?

HONORAT (*ofès*): Que no hi vaig pensar seriosament! Com pots dir això?

LA GRAN: Jo et vaig creure, llavors. Però ara ho veig clar. Només t'empenyia la por. Estaves mort de por per l'escàndol i el càstig que el papà t'imposaria.

HONORAT: No és veritat! I tu ho sabies millor que ningú. Eres la meva confident.

LA GRAN: Estava tan orgullosa de tu!

*S'encenen els llums de l'escena. HONORAT
s'allunya cap a l'esquerra del prosceni.
LA GERMANA GRAN es treu l'abric i el capell
i ho deixa tot a la butaca. Es posa una bata
llarga. Es treu les sabates i es posa unes
sabatilles. S'asseu d'esquena al públic i es posa
a pentinar-se el cabell.*

HONORAT: Només en tu podia confiar. *(Es gira de cara al públic, com si no la veiés.)* Era una noia meravellosa, la meva germana gran. Valenta, forta, bonica. Quan la miro ara, no puc evitar un sentiment de revolta contra el destí. Potser si no s'hagués casat amb aquell sapastre d'en Narcís...! La meua dona sosté que mai no ha estat com jo la imagino. Però és que la Maria i ella mai no s'han tingut simpatia. Et juro que era així, tal com jo la veia, aquella nit que vaig trucar a la seva cambra.

LA GRAN: Qui és?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Soc jo.

LA GRAN *(sense girar-se i continuant pentinant-se el cabell)*:
Entra. Què et passa?

HONORAT-DE-VINT-ANYS *(va en cos de camisa)*: Puc seure?

LA GRAN: Seu.

HONORAT-DE-VINT-ANYS *(agafa l'abric, el capell, el portamonedes)*: Què en faig, d'això?

LA GRAN: Tira-ho sobre el llit.

HONORAT-DE-VINT-ANYS ho llença lluny, per terra, i s'asseu a la butaca, recolzat als genolls, amb el cap entre les mans.

LA GRAN (*sense immutar-se*): Ja hi som! Es pot saber què et passa?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Estic perdut!

LA GRAN: Vols deixar de fer comèdia i dir-me de què es tracta?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Ja pots ben riure-te'n, però quan el pare ho sàpiga em traurà de casa, em matarà.

LA GRAN: Verge puríssima! I quina una n'has fet, ara?

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*amb exagerat to tràgic*): He suspès el Penal.

LA GRAN (*respirant tranquil·litzada*): Quin espant m'havies donat! Només és això?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: No ho entens. El vaig suspendre el juny passat i aquest setembre. No n'havia dit res perquè estava segur d'aprovar-ho ara. Però aquella mòmia me la té jurada, i m'ha bombat. Vol dir un curs perdut, entens?

LA GRAN: I això et preocupa! No estarà poc content, el papà! I dius que et traurà de casa! El que farà serà collar-te vuit hores diàries al despatx.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: O sigui que em matarà. Que no ho comprens, que no ho resistiré?

LA GRAN: Un dia o altre t'hi hauràs d'encarar. Què més té ara que d'aquí a dos anys?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Doncs això, que serà d'aquí a dos anys i no ara. I amb aquests dos anys pot esclatar una guerra, poden enviar-nos un coet de la lluna, pot produir-se la fi del món. I jo no hauré d'anar al despatx del papà.

LA GRAN (*entendrida*): Pobre Honorat!

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*li agafa les mans amb entusiasme*): Tu pots ajudar-me.

LA GRAN: Però com? No se m'acut res.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: A mi sí. A mi ja se m'ha acudit.

LA GRAN: Què penses fer?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Fugir.

LA GRAN: Fugir? A on?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: No siguis tan obtusa, nena! Fugir, simplement. Tant se val, el lloc.

LA GRAN (*admirada*): Tens tota la raó. M'agradaria ser valenta com tu! I començar a una altra banda, no sé a on, una vida nova del tot. Sempre ho has dit, que t'ofegues a casa i que ningú no et comprèn. Jo t'enyoraré, saps?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: No és tan senzill com et sembla, no et pensis. No puc pas demanar diners al papà per anar-me'n.

LA GRAN: No et preocupis, jo tinc uns quants diners estalviats. Te'ls pots endur.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Estava segur que m'ajudaries.

LA GRAN (*obre una capseta de damunt el tocador i en treu bitllets de totes mides, i fins xavalla*): Té. Ells tindran un gran disgust, perquè a la seva manera estan carregats de bones intencions. Però quan tornis amb fama i fortuna, s'adonaran del seu error.

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*li fa un petó a cada galta*): Ets un àngel! Gràcies! Milions de gràcies!

LA GRAN (*es desfà d'ell i l'empeny cap a fora l'escenari*): No em donis les gràcies. I recorda't de tornar-m'ho. Sovint te n'oblides.

HONORAT (*mirant-la entendrit*): Eres una noia magnífica! Ningú no gosarà desmentir-me. Encara no entenc per què et vas casar amb en Narcís. És un home tan...

LA GRAN (*es gira d'una revolada de cara a ell i torna a prendre el to agre d'abans*): Què saps, tu? Sempre has procurat posar de relleu els seus defectes, vet

aquí! I en matèria de bodes, també ens vas saber donar una bona sorpresa. És clar que t'enamoraves tan sovint i tan profundament que hauria pogut ser pitjor. Qualsevol noia...

HONORAT: Ep, no! Puntualitzem! Qualsevol noia, no! Has de convenir que sempre he tingut un cert bon gust.

LA GRAN (*displícit*): Pse! La Maria és una bona noia, no es pot negar. Però no era una bellesa, no era rica, i allò que es diu intel·ligent...

HONORAT: Nena! El teu cinisme m'esborrona. Admeto que la Maria no et sigui simpàtica...

LA GRAN: Però si sempre m'ha estat molt simpàtica! Tan endreçada, tan bona minyona, sense gens d'imaginació que la pugui distreure de la feina de cada dia. Però recorda com ens va sorprendre la teva decisió.

HONORAT: M'he preguntat sovint quina noia no us hauria sorprès.

LA GERMANA GRAN recollirà l'abric i el capell, com si anés a endreçar-ho, i desapareixerà. Per la dreta arriba LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA. Porta trenes, vestit escocès de col·legiala, sabata plana i mitjonets. Es queda dreta al peu de l'escala, en actitud d'espera. HONORAT continua perorant sol. Quan es desenrotlli l'escena de l'escala, ell es pot asseure al tamboret per contemplar-la.

HONORAT: Quina dona hauria complert el qüestionari de virtuts que la mare exigia? Però què hi voleu fer! Les meves germanes tenien la idea que jo era una mena de Don Joan. (*Riu afalagat.*) Res d'això. No et diré que no m'emocionés el descobriment de la bellesa. Com a tu. Com a qualsevol. Perquè la bellesa d'una noia és la perfecta alteritat, l'inici d'una vida més completa. La vocació de Don Joan que existeix en tot home honest no és altra cosa que aquest desig

de vida més alta. Si jo m'embadalia mirant una corba graciosa i tendra...

Entra per l'esquerra HONORAT-DE-VINT-ANYS, guarnit amb jersei d'esport; camina amb les mans a les butxaques i comença a pujar l'escala, sense adonar-se de LA NOIA. L'escena es quedarà a mitja llum i, com en el primer acte, una intensa llum groga il·luminarà l'escena de l'escala.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Honorat!

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Ah, ets tu? *(Se la queda mirant des de l'últim graó.)*

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Hola!

HONORAT-DE-VINT-ANYS *(s'asseu a l'últim graó)*: Hola! Què vols?

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: No res. Dir-te: hola.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Molt bé. Ja m'has dit hola. Què més?

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA *(s'asseu al primer graó)*: No ho sé. *(De sobte, amb resolució, s'asseu un graó més amunt.)* Per què ets així?

HONORAT-DE-VINT-ANYS *(interessat, s'asseu un graó més avall)*: I com soc, si es pot saber?

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA *(s'asseu un graó més amunt)*: Tan... *(Es queda mirant-se'l embadalida.)* Tan... seriós. Gairebé mai no dius res a ningú.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Pse! Tinc problemes molt importants per resoldre, entens?

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA *fa que sí amb el cap.*

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Què has d'entendre, tu, criatura!
Ets una noia sense experiència, plena de fe.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Tu no tens fe?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Jo? Ni una mica.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: No pot ser.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: I tant que pot ser! He viscut molt,
saps? Conec tots els vicis de què és capaç un home.
I he llegit tots els llibres!

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Tots? Lectures perniciososes?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Exacte!

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: És que ets un home molt
intel·ligent!

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*entusiasmada, s'asseu al costat
d'ella. Passa el braç a l'entorn de les seves espatlles.
Li agafarà la mà i li acariciarà els cabells*): I tu ets una
mosseta molt tafanera. No t'ho ha dit mai ningú?
Ser tan tafaner té els seus perills.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA (*acostant-se més a ell*): Tractar
de conèixer la realitat de la vida és un deure dels
homes, no? Ho diuen els llibres de ciència.

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Però no és un deure de les dones.
(*Sense deixar-la anar.*) Jo soc com un germà per a
tu. (*Ella fa que sí amb el cap.*) I et donaré tota mena
de bons consells. Les dones han de procurar no
comprometre's.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: I tu em compromets?

HONORAT-DE-VINT-ANYS (*ha estat a punt de besar-la i s'hi
repensa*): Sí, més aviat et comprometo.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Per què?

HONORAT-DE-VINT-ANYS: Eh... Mmmmmm... Perquè... No
ho entendries.

LA-NOIA-DEL-PIS-DE-SOTA: Potser sí, potser sí que ho
entendria. Tu prova-ho...

S'apaguen els llums. L'HONORAT s'avança al prosceni sota la llum del reflector. Mentre dura l'escena del prosceni, es col·locarà el decorat del primer acte, o sigui el living de casa de l'HONORAT.

HONORAT: La noia del pis de sota. L'he vista fa pocs dies, la noia del pis de sota! (S'estremeix.) Horrible! No vull ni pensar-hi. Ja l'has vista. Una noia recta com un fus. Clara com el cristall més pur! Amb uns ulls immensos, fets de candor i insubornable curiositat. És morta. És més morta i enterrada que si s'hagués mort en aquell moment. Ja t'ho dic. Fa pocs dies vaig veure el seu sarcòfag. Un sarcòfag de bona qualitat, caríssim. Versió parlant dels sarcòfags egipcis que trobem en els museus; pintada, estucada, impossible de reconèixer.

Entra una dona d'uns trenta-cinc anys, rossa estrident, pintada, encotillada, plena de joies. No ha de ser ridícula, però ha de fer la impressió de maniquí. Rebrà també la llum d'un focus i es quedarà quieta, amb posat hieràtic.

HONORAT: La mòmia! Pintura i tela de primeríssima qualitat, com només les classes elevades es poden proporcionar. Un amic eficient ha tingut el gust de fer-me-la reconèixer. És un d'aquests amics que mai no fallen, que coneix tothom, que té clients als consolats, a les duanes, a Policia, a la Delegació d'Hisenda. D'aquells que et donen un cop a l'esquena i et diuen: «Però home de Déu! Això et preocupa?»

L'AMIC EFICIENT (*entra pel fons amb pas decidit i li dona un cop sonor i amical a l'esquena*): Però home de Déu! Això et preocupa? Tinc un amic a la Delegació d'Hisenda que t'ho resoldrà en un tres i no res. Et presentaré la seva muller. (*Presenta a l'HONORAT la senyora tenyida de ros.*) La Sra. Hidalgo. El meu amic Honorat. (*A part, a HONORAT.*) Ja li he parlat de tu; estigues tranquil.

LA SRA. HIDALGO (*amb un somriure captivador*): Honorat?
Jo havia conegut un Honorat.

HONORAT (*amb un to ben exagerat de conquistador*):
No devia ser jo. Jo no hauria oblidat una dona tan
atractiva i distingida.

L'AMIC EFICIENT (*rient amb estrèpit*): El meu amic té fama
d'home de bon gust.

LA SRA. HIDALGO: Pot ser pura coincidència, és clar. ¿Però
vostè no havia viscut a la ronda de Sant Pere?

L'AMIC EFICIENT (*molt divertit*): Encara resultaran vells
coneguts.

HONORAT: Encara hi viu la meva germana petita. A la
Ronda, número trenta-cinc, tercer segona.

LA SRA. HIDALGO: Doncs i tant que és vostè! Jo vivia al
segon segona.

HONORAT (*la reconeix amb terror*): No pot ser!

L'AMIC EFICIENT (*donant-li un cop amical a l'esquena*): Ha!
Ha! El temps passa, amic meu! *Sic transit gloria
mundi*, que vol dir: encara no te n'adones, que ja
t'han fet el paquet!

HONORAT (*mirant-la seriós i desesperat*): Sí que és ella. I
com és possible que hagi comès aquest assassinat?
Recordo perfectament la noia del pis de sota. Què
ha fet d'aquella noia meravellosa? D'on ha tret
aquesta horrible perruca rossa?

LA SRA. HIDALGO (*compungida*): M'havien sortit els
primers cabells blancs. Em van jurar que m'afavoria.
La meva cara s'anava envellint a poc a poc. Vaig
pensar que si la canviava totalment, ningú no
podria adonar-se'n.

HONORAT: Ha fet un crim. I n'hi demano comptes.
Ha assassinat aquella noia plena de claror i l'ha
enterrada dins aquesta màscara.

LA SRA. HIDALGO: Pobre Honorat! I vostè, què es pensa que ha fet? També és un assassí. L'he pogut reconèixer gràcies al nom i a una certa manera d'inclinar el cap per convèncer quan vol aconseguir una cosa. Però també és una mòmia. Una mòmia sense pintar, de tonalitats grises. Una mòmia barata. A primer cop d'ull, ningú no pot adonar-se'n, però només cal que es posi a parlar. A la primera paraula es pot descobrir que està entatxonat de por, d'avidesa de guany, de gasiveria, de predisposició a l'estafa. (A L'AMIC EFICIENT.) T'hi has fixat? Quan algun home jove li parla de justícia, crida horroritzat: «Que potser és comunista?»

L'AMIC EFICIENT: Dona, però això ho diu tothom.

HONORAT: Ah, no! No estic disposat a suportar-la! Com més me la miro, més recordo aquells cabells negres, plens de llum fosca, i el gest de tot el seu cos que era com una oferta. No la suportaria ni que el seu marit fos ministre d'Hisenda.

L'AMIC EFICIENT: Trobo que exageres.

LA SRA. HIDALGO: No exagera, no. Estem absolutament d'acord. Veure com aquest ninot encartonat imita els gestos d'aquell xicot ple de vida em produeix nàusees.

L'AMIC EFICIENT: De veres que no poden venir a prendre cafè a casa? Qualsevol dia em va bé.

LA SRA. HIDALGO (*passa de l'exaltació a la fredor altiva*): Impossible, el meu marit és fora de Barcelona.

L'AMIC EFICIENT: Esperarem que torni. Això rai.

HONORAT (*glacial*): Llavors seré fora de Barcelona, jo.

LA SRA. HIDALGO (*allargant-li la mà amb un gelat somriure*): No es descuidi de donar records a les seves germanes.

HONORAT (*besant-li la mà amb afectació*): No deixaré de fer-ho. Als seus peus, senyora.

L'AMIC EFICIENT i LA SRA. HIDALGO
se'n van pel fons.

HONORAT: La noia del pis de sota. Brr! Quan hi penso, encara se'm posa la pell de gallina. D'acord, potser em vaig excedir, i em vaig perdre una ajuda que en aquell moment em convenia molt; però era superior a les meves forces. Has de convenir que les dones en fan un xic massa. Tots procurem portar la indumentària, els gestos, les idees del nostre clan social. Però les dones abusen. Tanta pintura, tantes coloraines, tants perfums dolços, tenen el valor d'una cínica provocació. Sembla que et diguin: «No sospires per una dolça noia? Doncs aquí en tens la caricatura».

S'encenen els llums de l'escena. A una de les butaques seu ANDREU bevent una copa de conyac. Sobre la taula hi ha una safata amb l'ampolla i una altra copa.

HONORAT (*s'encara amb ell, sorprès*): Ai, caram! Tu aquí?

ANDREU: Home, ja veuràs. El que hauria d'estar sorprès soc jo!

HONORAT: De barra no te'n falta! Et trobo repapat a casa meva, i resulta que ets tu qui et sorprens de la meva presència.

ANDREU: Sempre has estat una mica lent de comprensió. Recorda que sempre et fiaves dels meus apunts i...

HONORAT: La teva rapidesa intel·lectual t'ha servit de ben poca cosa!

ANDREU (*amb bon humor*): D'acord, tu ets més ric que no jo. Però no és un bon símptoma que sentis la necessitat de recordar-m'ho sovint. Vols que t'expliqui un acudit?

HONORAT: No!

ANDREU: Llàstima!, perquè és molt bo. Mira, al cap de molts anys, dos companys d'escola es troben...

HONORAT: T'he dit que no!

ANDREU: Com vulguis; ja te l'explicaré un altre dia. Però si...

HONORAT: Puc saber què has vingut a fer?

ANDREU: Això és el que jo em pregunto. Perquè a aquesta hora tu no ets mai a casa.

HONORAT (*furiós*): Deixa de fer pallassades! T'he preguntat concretament què has vingut a fer.

ANDREU: Perdona. Tinc tan poca imaginació que ni se'm podia acudir que m'ho preguntessis. Tu ho saps de sobres, quan solc venir. I avui, de sobte, et presentes, com si...

HONORAT: Ah! Vet aquí! I se t'ha acudit la sublim idea que he vingut a espia-vos. (*De sobte, sorprès.*) I on és ella?

ANDREU (*riu*): La teva dona? Acaba de telefonar que l'han entretinguda més del compte a la perruqueria.

HONORAT (*autènticament tranquil·litzat, malgrat ell mateix*): És clar, no havia pensat en el teu paper de *cavaller servant*. (*Se serveix una copa de conyac i s'asseu enfront d'ell mirant-lo encuriosit. Riu.*) La dama no et tracta pas amb massa miraments. Andreu, grandíssim animalot, perdona'm. Per un moment he sentit gelosia de tu. (*Riu molt satisfet.*) Deu haver estat el teu aire casolà i que realment dec passar una temporada de crisi. Els atacs de consciència són, com l'arterioesclerosi, els grans enemics de la burgesia. (*Beu i segueix rient.*)

ANDREU (*ofès*): Francament trobo excessiu que et faci tanta gràcia.

HONORAT: Andreu, estimat amic! Suposo que la meua confiança no t'ofèn.

ANDREU: Mira, noi!, la veritat és que a ningú no li agrada que el prenguin per bona persona. Però sobretot la

teva satisfacció em rebenta perquè no és en honor a la Maria i a mi que ens fas confiança; és perquè estàs convençut que el paper de cornut no t'escau.

HONORAT: No escau a ningú, monstre de cinisme! I què sé jo allò que m'escau! Mira, precisament fa uns dies que no penso sinó en mi mateix i...

ANDREU: Uns dies? No has fet res més en ta vida que pensar en tu mateix.

HONORAT: No, t'equivoques. Mai no m'havia aturat a pensar. I ara no sé desfer-me'n. Com he arribat aquí, m'entens? Com m'he anat fent, així, com soc ara.

ANDREU: Poca feina t'haurà costat, perquè sempre has estat igual.

HONORAT: Igual? N'estàs segur? Igual que ara fa deu anys, o que ara en fa vint? Igual que en quin moment? ¿En quin moment estava tot dat i beneït i havia arribat a ser aquest home que jo desconec?

ANDREU: Espera. Jo te'l puc presentar, aquest desconegut. I la teva dona...

HONORAT (*ràpid i molest*): Deixa la meva dona en pau!

ANDREU: Per què? És un personatge important, la Maria. Encara que tu l'oblidis sovint. T'has preguntat, en algun moment de la teva crisi de consciència, si ella era feliç?

HONORAT: Quina bestiesa! És clar que és feliç.

ANDREU: T'ho has preguntat? L'hi has preguntat?

HONORAT: Escolta, Andreu, ets un xicot simpàtic, això ningú no ho pot negar. Però amb la Maria no t'hi fiquis. Tu estàs acostumat a tractar una altra mena de dones. Si et penses que la Maria és d'aquelles que es passen la vida arrapades als seus encants de joventut, d'aquelles dones que no volen renunciar a ser atractives i es pinten i es tenyeixen el cabell...

ANDREU (*sorprès*): Jo no t'he dit res de tot això.

HONORAT (*furiós*): La Maria mai no es tenirà el cabell!

ANDREU: Però què té a veure...

HONORAT (*més furiós encara*): Seria incapaç de fer una cosa semblant! Ho entens?

ANDREU: No.

Entra MARIA amb una esplèndida perruca rossa. Tots dos se la queden mirant sorpresos. Ella dissimula la seva intranquil·litat amb un to juganer.

MARIA: Hola! Mai no saps quan en sortiràs, d'una perruqueria. (*S'acosta a fer un petó a HONORAT, que la rebutja. Ella no perd el seu to cordial.*) Que d'hora has vingut, avui! Perdona, Andreu; fa gaire estona que esperes?

ANDREU: Estàs feta una preciositat.

MARIA (*la falagueria que mostra a ANDREU va dedicada a HONORAT, que fa el bot, vexat i furiós*): De veres, t'agrado? Estic del tot avergonyida. M'ha costat decidir-me; si ho sabies!

HONORAT (*explotant*): Però, Maria, per què has fet això?

MARIA (*sobtadament seriosa*): Jo què sé! Tenia molts cabells blancs i tu no en tenies ni un. Em semblava que cada cop que em mirava al mirall em veia una mica més vella. Ho entens? El mirall et va presentant, cada dia, la teva cara de tota la vida, però no ben bé igual. Els mateixos colors, les mateixes línies, però de sotamà una altra cara va emergint, la teva cara de vella.

ANDREU: Tu no seràs mai vella, Maria.

MARIA: Però l'Honorat no sol dir aquestes coses. I jo veig que l'encanten les dones rosses i molt pintades.

HONORAT: A mi?

MARIA: A tu, sí. Sempre que t'embadaleixes mirant una dona, és rossa.

HONORAT: Mentida!

MARIA (*amb tendresa*): No estàs enfadat, oi?

HONORAT: No puc comprendre per què no m'havies dit que pensaves fer-ho.

MARIA: Molt senzill: perquè m'ho hauries prohibit. I no hauria estat gens agradable desobeir-te.

HONORAT (*furiós*): És a dir que estaves segura que a mi no m'havia d'agradar, i amb tot, t'has tenyit el cabell per agradar-me! No ho puc entendre.

ANDREU: Jo ho entenc perfectament.

HONORAT: Tu, calla! Ningú no et demana l'opinió.

ANDREU: Serà millor que me'n vagi.

MARIA (*deturant-lo*): No n'hi facis cas. Té un geni endiablats, però de seguida li passa. És com el seu pare, que al cel sigui.

HONORAT: Gràcies per fer-me quedar bé davant els amics, maca. Però no m'hi he assemblet mai, al meu pare.

ANDREU: I tant, com t'hi assemblet! Cada dia més. Ara mateix has fet un gest...

HONORAT (*incapaç de dominar el seu mal humor*): Segueix, segueix; per mi no te n'estiguis. Potser en realitat tot es redueix a redactar una anodina fitxa mèdica. Malalties dels avis paterns. Malalties dels avis materns. Hi trobarem una abundància d'atacs de feridura gens tranquil·litzadors. És clar, els nostres avis eren sedentaris, golafres i negociants. Com tu o com jo. Ves a saber. Potser la nostra personalitat es redueix a un petit joc de qualitats, que combinem de forma imprevisible. Per què ha de ser, doncs, tan difícil coneixe't a tu mateix?

ANDREU: Vols que t'ho digui? Perquè fas trampa. No t'interessa saber com ets, sinó que vols demostrar que ets com voldries ser.

MARIA: Tots som una mica com voldríem ser, no?

ANDREU: Mai prou, Maria, maca; per això no podem dormir tranquils. Per això quan algú ens ofereix una semblança...

HONORAT: Una semblança, dius? Tantes com persones que et mirin.

ANDREU: ...com si ens possessin un mirall davant els ulls, ens sentim ofesos.

HONORAT: Recordo la pobra tia Esperança dient sentenciosa: «Igual que en Manel». El pobre oncle Manel que va morir al Marroc i que persistia a l'àlbum familiar amb uns gruixuts mostatxos negres i un pom de violetes al trauc. Havia acabat agafant-li simpatia, al pobre oncle Manel, que era l'antivalor, entens?, allò que jo era però no havia de ser.

MARIA: Tot això són cabòries, Honorat. Jo sé perfectament com ets; jo...

HONORAT: Tu? Què has de saber, tu! Tu només saps que jo soc el teu marit, com ho podia haver estat qualsevol altre.

MARIA (*profundament ofesa*): No sé per què dius això. Només t'he estimat a tu.

HONORAT (*cada vegada més agressiu*): Oh, sí, el teu amor! Puc estar segur del teu amor. Ets una dona honesta, de naturalesa fidel. Hauries estat fidel a qualsevol home com ho hauries estat per a mi, com ho hauries estat per a l'Andreu si ell hagués ocupat el meu lloc, una tarda de primavera daurada.

ANDREU (*indignat*): No tens dret a dir això!

HONORAT: Que no hi tinc dret? Per què no? El més modest atzar pot canviar la vida d'un home. Els infinits actes de la nostra vida no tenen sentit per

si sols. No adquireixen sentit fins que ja estan fets, encadenats. Quin sentit té que la Maria sigui ara una dona rossa, gairebé desconeguda per a mi?

MARIA (*cada vegada més adolorida*): És cruel, això que dius. I no sé ben bé per què ho dius. Jo no he canviat. Jo soc la mateixa de sempre.

HONORAT: La mateixa? Qui? Una noia bruna i bonica que rebia la llum daurada del capvespre? Com t'atreveixes a dir que ets la mateixa?

MARIA (*amb els ulls plens de llàgrimes*): És això, doncs? Res més que això? Que has descobert al teu costat una dona cansada i envellida?

HONORAT (*amb un exagerat gest de desesper*): No! No és això! Havia de suposar que no m'entendries.

ANDREU: La Maria t'entén molt bé, Honorat. Massa bé i tot. Sap que et venges.

HONORAT: Que jo em venjo?

ANDREU: Sí, Maria, deixa'l dir. És inútil. No pots ajudar-lo. Es venja d'una desagradable sorpresa que no està disposat a perdonar-nos, ni a perdonar-se.

HONORAT: De quina sorpresa parles?

ANDREU: La sorpresa de no trobar camí de sortida. T'has ficat en un laberint sense límit i sense possible retorn. I no té fi, perquè és absolutament buit. T'hi deixarem ben sol, desgraciat hipòcrita, a tu i la teva comèdia. Pregunta, indaga, gesticula, crida. Ara ja no pots tornar enrere. I ningú no et pot alliberar. Pots continuar fent malabarismes amb les anelles ben closes d'aquestes preguntes que tant t'agraden: qui ets?, què fas aquí?, d'on vens?, què vols?

S'apaguen els llums. HONORAT avança cap al prosceni, cap al reflector. Avança a poc a poc, com si anés a les palpentes. Mentre HONORAT diu el seu monòleg, el teló cau a poc a poc rere d'ell.

HONORAT (*es va asserenant a mesura que parla i pren al final el to displicent de quan ha començat*): Però hi ha d'haver un camí de sortida. No m'he quedat del tot sol. Tu ets aquí que m'escoltes. Tu, més autèntic que no jo. Molt més real que no jo. Puc continuar el diàleg, doncs. Per què no? Dèiem...

Escenari i sala queden absolutament a les fosques.

***Vent de garbí
i una mica de por***

(1968)

Fitxa de lectura

Autor

MARIA AURÈLIA CAPMANY (1918-1991)

Títol

Vent de garbí i una mica de por (1965/1968)

Edicions

Viento del sur y un poco de miedo [primera versió]. Traducció de Ricard Salvat. Barcelona: Yorick, 1965. (Biblioteca Teatral Yorick; 10); *Vent de garbí i una mica de por* [segona versió]. A: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Vent de garbí i una mica de por, seguit de Dones, flors i pitança i altres peces curtes*. Palma de Mallorca: Moll, 1968, p. 17-94. (Biblioteca Raixa; 73); *Vent de garbí i una mica de por* [segona versió]. A: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Obra completa 5. Teatre*. Edició i introducció de Guillem-Jordi Graells. Barcelona: Columna, 1998, p. 145-194. *Vent de garbí i una mica de por*. Edició de Ramon Aran Vilà. Pròleg de Laura G. Ortensi. Barcelona: Teatre Nacional de Catalunya, 2022. (Col·lecció TNC; 11)

Personatges

Home, noia, el xicot de la coca-cola, el xicot del gel, l'escombriaire, la noia del bar, la minyona, la cambrera, Berty, Bertina, Berta, Manolo, Manel, Manuel, Sili, Silvie, Sílvia, Joe, Pep, Pepe, l'anglesa, Charo Prats, Roser Prats, Rosita Prats, don Narcís, exemplar de joventut femenina, exemplar de joventut masculina, el gomós, la gomosa, senyor Miserachs, cantant catalana i don Paco.

Estrenes

Se n'estrena una primera versió, més extensa, el 15 de juny del 1965 al Palau de la Música Catalana, a càrrec de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual, amb direcció i muntatge de Ricard Salvat; la participació de Gerard Casera, Josep Anton Codina, Jordi Doderó i Julià de Jòdar en el col·lectiu de direcció; Maria Girona, en els decorats; Manuel Valls, en la música; Albert Ràfols Casamada, en els figurins; Encarna Castro, Eulàlia Surós Camps, Adrià Gual i Pere Salabert, en la realització; Salvador d'Aulèstia, en el mobiliari del primer acte, i Miquel Peyró, en la luminotècnia. En el repartiment, hi figuren Jaume Laporta

(HOME I), Feliu Formosa (HOME II), Josep M. Segarra (HOME III), Jordi Escurriola (HOME IV), Santos Hernández (HOME V), Julià Navarro (EL XICOT DE LA COCA-COLA, EL XICOT DEL GEL I L'ESCOMBRIAIRE), Rosa M. Espinet (LA NOIA DEL BAR, LA MINYONA I LA CAMBRERA), Maria Jesús Andany i Josep Minguell (PARELLA I), Maria Tubau (BERTY, BERTINA I BERTA), Ernest Serrahima (MANOLO, MANEL I MANUEL), Alcía Noé i Manuel Trilla (PARELLA II), Lluís Quinquer, Maria Jesús Andany, Josep Minguell, Gabriel Serra i Màrius Rodríguez (ELS CINEMATÒMANS), Carme Sansa i Josep Estèvez (PARELLA III), Maria Antònia Aubert, Rafael Carreras i Andreu Rabal (ELS TURISTES), Adrià Gual (JOE, PEP I PEPE), Maria Plans (L'ANGLESA), Víctor Bernardo de Quirós (DON PACO), Margarida Neyra (NOIA), Claudi Sentís (L'HOME DELS NEGOCIS FABULOSOS, L'HOME DELS GRANS NEGOCIS I L'HOME DE NEGOCIS), Montserrat Sunyer (SENYORA I), Rosa Muniesa (SENYORA II), Montserrat Castellvell (SENYORA III), Núria Feliu (NÚRIA FELIU, CANTANT CATALANA), Pilar Codina i Pere Salabert (PARELLA IV), Eulàlia Surós i Antonio G. Ramallal (PARELLA V), Alcía Noé (SILVIE I SÍLVIA), Jaume Lázaro (SR. MISERACHS), Manuel Trilla (DON NARCÍS), Maria Jesús Andany (LA MILITARA) i Lali Surós (PIANISTA).

El Teatro Nacional de Cámara y Ensayo fa la sol·licitud per representar-ne la traducció castellana de Ricard Salvat el 1966, però la junta censora la prohibeix dins del marc públic del Teatro Nacional de Cámara y Ensayo, si bé l'autoritza per a altres sessions de cambra. No es té constància que cap grup en preparés un altre muntatge.

L'estrena de la segona versió, més sintètica, és efectuada per la Nova Companyia de Barcelona, amb direcció artística de Ventura Pons i Josep A. Codina. El muntatge s'efectua en règim professional al Teatre Romea, des del 29 d'octubre del 1968 fins al 8 de desembre, en sessions diàries de tarda i nit, llevat d'algun descans puntual com el del 15 de novembre, en què Vittorio Gassman hi ofereix un programa de teatre internacional. La direcció va anar a càrrec de Josep A. Codina; amb Carme Sansa com a ajudant de direcció; Xavier Romeu, en la dicció; J. Vilaseca com a apuntador; Josep Montferrer com a maquinista en cap; Salvador Vilar, en l'atrezzo; Josep Maria Gispert com a regidor; Pere Garrido com a electricista en cap; Josep Amat, en la il·luminació; Josep Cercós, al piano; Manuel Valls, en la música i cançons; «Roylar», en els pentinats; Montserrat Ester, en els

figurins; «Saltar i parar», en la realització dels figurins; Rafael Carreras, en el decorat, i Asensi-Bea-Mora, en la realització del decorat. El repartiment interpretatiu va anar a càrrec de Carme Sansa (PRESENTADORA, LA NOIA DEL BAR, LA MINYONA, LA CAMBRERA), Josep Ruiz Lifante (PRESENTADOR, EL XICOT DE LA COCA-COLA, EL XICOT DEL GEL, L'ESCOMBRIARE), Maria del Mar Bonet (L'EXEMPLAR DE JOVENTUT FEMENINA, LA GOMOSA), Lluís Quinquer (L'EXEMPLAR DE JOVENTUT MASCULINA, EL GOMÓS), Emma Cohen (BERTY, BERTINA, BERTA), Víctor Petit (MANOLO, MANUEL, MANEL), Maria Jesús Andany (SILI, SILVIE, SÍLVIA), Julià Navarro (JOE, PEP, PEPE), Claudi Sentís (DON NARCÍS), Montserrat Boix (L'ANGLESA), Enric Casamitjana (DON PACO), Rosa Maria Sardà (CHARO PRATS, ROSITA PRATS, ROSER PRATS) i Joan Matas (SR. MISERACHS).

També cal destacar altres muntatges com el del grup Xaloc, dirigit per Carles Maicas, que l'ofereix a Mataró a l'octubre del 1969. Paral·lelament, l'Agrupació Teatral Maragall de Sant Cugat en fa una nova posada en escena. Més endavant, l'Associació Teatral La Farsa de Berga ofereix aquesta peça, dirigida per Aureli Malo, el 25 de juliol de 1974 en el marc dels Festivals d'Estiu de Berga. En època més contemporània, el grup de la Sala Cabanyes de Mataró la va reestrenar del 8 al 16 d'abril del 2011, sota la direcció de Carles Maicas i Toni Grané, amb motiu de la commemoració del vintè aniversari de la mort de Capmany.

El 16 de març de 2023 se'n representa una nova versió professional a la Sala Petita del Teatre Nacional de Catalunya, amb el següent equip artístic: Judit Pujol, en la direcció; Mauricio Sierra, com a ajudant de direcció; Judit Pujol i Albert Boronat, en la dramaturgia; Víctor Peralta, en l'escenografia; Maria Alejandre, com a ajudant d'escenografia; Giulia Grumi, en el vestuari i la caracterització; Maria Albaladejo, com a ajudant de vestuari; Sylvia Kuchinow, en la il·luminació; Marcel Bagés i David Soler, en la direcció musical i composició; Joan Solé, en l'espai sonor; Roc Mateu, en el so; Anna Rosell, en el moviment; Carme Gomila, en el vídeo, i Marc Homar, com a ajudant d'audiovisuals. En el repartiment, de vuit intèrprets, hi participen David Anguera, Laura Aubert, Alba Florejachs, Àurea Márquez, Miquel Malirach, Albert Mora, Miriam Moukhles i Joan Solé.

També se'n va fer una versió televisiva per a l'espai *Gran Teatre*, del circuit català de RTVE, estrenada el 29 d'abril del 1981,

amb realització de Roger Justafré, juntament amb I. Peña com a ajudant de realització; J. Cobo com a ajudant de realització d'estudi; Paquita Serrat, en la caracterització; Salvador Sumsi, en la il·luminació, Ernest Calduch i Gustavo Salinas, en la decoració; Ramon Martí, en la producció; Amy Bolea, en l'ajudantia de producció, i Joan Vives en els arranjaments musicals. El conjunt interpretatiu va ser configurat per Carme Sansa (PRESENTADORA, CANTANT DE LA BOÏTE, CRIADA I LA MINYONA RAMONA), Llorenç Torres (PRESENTADOR, XICOT I L'ESCOMBRIARE), Carme Elias (CHARO PRATS, ROSER PRATS, ROSITA PRATS), Josep Torrents (JOE, PEP, PEPE), Victòria Peña (BERTY, BERTINA, BERTA), Abel Folk (MANOLO, MANEL, MANUEL), Enric Casamitjana (SR. MISERACHS), Joaquim Cardona (DON PACO), Sílvia Munt (EXEMPLAR DE JOVENTUT FEMENINA), Joan Vives (EXEMPLAR DE JOVENTUT MASCULINA I EL GOMÓS), Marta Padovan (L'ANGLESA), Francesc Figuerola (DON NARCÍS) i Montserrat Carulla (SILI, SILVIE, SÍLVIA).

Gènere

Segons el pròleg de l'autora, és una barreja de «Living Newspapers, teatre didàctic i sàinet barceloní».

Temàtica-sinopsi

Ambientada en indrets d'estiueig, l'obra —de tres actes situats a l'estiu del 1968, el del 1936 i el del 1909, respectivament— és una mena de fris que busca captar els valors de les classes privilegiades i els dels tipus que en depenen mentre albiren tres revolucions en la distància: el Maig francès del 1968, la vigília del cop feixista del 1936 i la Setmana Tràgica del 1909. L'argument no té progressió narrativa, sinó que a l'inici de cada acte es replega sobre si mateix per consignar la perennitat de les estructures socials.

Espais

És una obra amb una gran sobrietat de decorat. Com remarquen l'home i la noia que donen el tret de sortida, són conscients d'estar dalt d'un escenari, i immediatament el primer acte es desenrotlla a «Cadaqués, per exemple». El segon, a Sitges, mentre que el darrer passa a Caldetes, l'espai d'estiueig dels Maragall. Durant l'obra, es delimiten poc els contorns, de manera que cal suposar que s'alterna entre una mena de guingueta de platja i la localització del ball. Si el 1968 aquesta se situa en una boïte de Cadaqués, el 1936 té lloc en un cafè de Sitges, i el 1909, en un balneari de Caldetes, tot i que el ball s'ha d'organitzar al Casino.

LES RAONS DE L'OBRA

Vaig escriure *Vent de garbí i una mica de por* a la primavera del 1965. Era un encàrrec de Ricard Salvat, i en escriure l'obra vaig tenir en compte un fer teatral que havia après al seu costat. Tractava no sols d'incorporar tot de tècniques actuals al nostre teatre, sinó, sobretot, de fer-ho amb la deliberada intenció d'una continuïtat nostra. Vaig barrejar, doncs, sense escrúpols, Living Newspapers, teatre didàctic i sainet barceloní. Dedicava l'obra als alumnes de l'Escola Adrià Gual; d'aquí l'extens repertori i la qualitat coral dels papers. L'escola fomentava un teatre absolutament oposat a l'*star-system*. Reprodueixo aquell repartiment en homenatge als actors que hi col·laboraren amb un emocionat entusiasme.¹ Avui, «Raixa» presenta la nova versió, més apta per ser representada a qualsevol teatre que no pugui comptar amb tres cursos d'escola. He de dir que no he modificat res. La primera versió ha estat publicada en castellà, en una devota versió de Ricard Salvat, a la revista *Yorick*. Es pot comprovar doncs que, pràcticament, no he modificat ni una línia. Potser diria que l'obra, així centrada en catorze personatges, s'ha fet més evident.

En presentar l'obra, en aquells temps, vaig explicar que el punt de partida de *Vent de garbí* havia estat l'obra de Josep Benet *Maragall i la Setmana Tràgica*. Sense l'exposició viva d'aquells fets, potser aquesta idea dramàtica no hauria existit.

La versió actual l'he feta per encàrrec de Josep Anton Codina, que s'arrisca a fer, amb ella, les primeres armes al camp professional.

Tot això que explico és la petita història del teatre; però és que penso que si no fem la petita història no entendrem mai per què les coses es produeixen d'una certa manera i per què en els programes teatrals barcelonins la gran història aparent es desenvolupa d'una manera tan estranya.

MARIA AURÈLIA CAPMANY

1 Vegeu l'apartat «Estrenes» de la «Fitxa de lectura» que precedeix l'obra.

***Vent de garbí
i una mica de por***

Acte primer: Cadaqués, 1968.
 Acte segon: Sitges, 1936.
 Acte tercer: Caldetes, 1909.

PERSONATGES²

EL XICOT DE LA COCA-COLA / EL XICOT DEL GEL / L'ESCOMBRIAIRE
 LA NOIA DEL BAR / LA MINYONA / LA CAMBRERA
 BERTY / BERTINA / BERTA
 MANOLO / MANEL / MANUEL
 SILI / SILVIE / SÍLVIA
 JOE / PEP / PEPE
 L'ANGLESA
 CHARO PRATS / ROSER PRATS / ROSITA PRATS
 DON NARCÍS
 EXEMPLAR DE JOVENTUT FEMENINA
 EXEMPLAR DE JOVENTUT MASCULINA
 SENYOR MISERACHS
 CANTANT CATALANA
 DON PACO

2 Com s'ha vist en l'apartat de «Personatges» de la «Fitxa de lectura», n'hi ha que no apareixen al *dramatis personae* que l'autora elabora per a l'edició impresa de 1968: l'home i la noia i el gomós i la gomosa. Mentre que aquests darrers serien els homòlegs del 1909 dels «exemplars de joventut» del 1936 i el 1968, «l'home» i «la noia» són les designacions alternatives dels personatges inicials de cada acte (1r: el xicot de la coca-cola i la noia del bar; 2n: el xicot del gel i la minyona; 3r: l'escombriaire i la cambrera). L'obra, com es pot sospitar, té diversos nivells diegètics i aquests dos personatges «populars» actuen com a presentadors a la manera brechtiana: d'aquí les designacions genèriques, que transiten cap a les designacions intradiegètiques quan es transvesteixen, segons les acotacions respectives, en els personatges indicats al *dramatis* (*Vent de garbí i una mica de por*, Palma de Mallorca: Moll, 1968, p. 22-23, 44 i 66). Alhora, la «cantant catalana» no apareix designada com a tal, sinó com «la cantant». Naturalment, hem respectat el *dramatis* de Capmany, que deixa fora —deliberadament o no— els «personatges» amb menys estatus «fictici» de l'obra: una prolongació de la seva instància autorial.

ACTE PRIMER

EL XICOT DE LA COCA-COLA. LA NOIA DEL BAR.
Entren amb vestit de feina. Es dirigeixen de cara al públic, i en el moment indicat, es vestiran amb les robes que els caracteritzen i trauran les eines del seu ofici.

Música concreta que evoqui el soroll d'una ciutat. La veu de l'HOMÉ ha d'intentar sobrepassar-la.

HOMÉ: Som a un dia d'estiu de 1968. Un dia qualsevol, en una platja qualsevol. (*S'atura i es dirigeix a dins l'escenari.*) Ei, no tan fort! He dit que no tan fort. Em quedaré sense veu si seguim així. Ara. No, no tan fluix. Ara. Va bé! Què dèiem? Ah, sí... Som a l'estiu de 1968. Ens hem allunyat de la ciutat sorollosa. (*La música allunyant-se a mesura que parla.*) Som a una petita platja on el vent de garbí entra de ple, i arrissa el mar i neteja l'aire i enlaira el cel. I brunyeix tota cosa que troba pel camí.

NOIA: Cadaqués, per exemple!

HOMÉ: Sí. Per què no? Cadaqués. Prou allunyada de la ciutat per a posseir una aureola de privilegi.

NOIA: Prou allunyada de la ciutat i el seu cinturó de xemeneies, el seu cinturó de malestar.

HOMÉ: Ara estiuegem.

NOIA: Sabeu en què consisteix l'estiueig?

HOMÉ: Consisteix a empaperar la nostra vida amb colors escollits, els que més ens plaguin, i deixar a l'altra banda de la cleda dels papers virolats tota responsabilitat, tota preocupació.

NOIA: No passa res.

HOMÉ: La vida és ordenada. Al matí, dormir profundament, tan profundament com es pugui.

Passat migdia cal anar, arrossegant els peus, cap a la platja. T'estiraràs sobre els còdols llisos i lluents i sentiràs, rere la cortina compacta de l'aire, un brogit de veus i mar.

NOIA: A la tarda faràs la migdiada.

HOME: A la nit, dins la foscor, dins l'alcohol, dins el ritme, dins la reiterada, bressoladora repetició de sons, estiueges. A la vora de la mar...

NOIA: A la vora de la mar
 la vida és bona,
 la vida és bona.
 Hi aprendràs a nedar
 i guardar la roba
 i guardar la roba.

Mataràs el temps en pau
sense cap nosa,
sense cap nosa,
mig feliç i mig babau
com qui no hi toca,
com qui no hi toca.

Beuràs whiskys ben glaçats
i coca-cola
i coca-cola,
ballaràs esperitat
el ball de moda,
el ball de moda.

Amb tant sol, alcohol, renou
passes l'estona,
passes l'estona;
no et descuidis però mai
d'omplir la bossa,
d'omplir la bossa.

A la vora de la mar
la vida és bella,
la vida és bella;
si tens rals t'ho passaràs
de meravella,
de meravella.

HOME: Algú ens ha dit, però, que l'estiueig no és el que abans era.

NOIA: Ara s'ha vulgaritzat, s'ha omplert de gent d'estiueig quinzenal, d'estiueig de pacotilla, com si diguéssim. Perquè estiuejar consisteix...

HOME: Consisteix a respirar profundament la llum i el matís d'aquest horitzó blavíssim, acabat d'empaperar, i fer algun poema...

NOIA: Consisteix a llegir el llibre que encara no has tingut temps de llegir...

HOME: I en el fons d'aquesta llum emblavida pel mar, hi ha encara una altra qualitat: el tedi, l'avorriment, el fàstic, com vulguis dir-ne. Enfonsar-se en el no-res de la pròpia buidor fins a la borratxera.

NOIA: N'estàs segur? Jo em creia que es tractava de passar-s'ho bomba!

HOME: Estiu de 1968.

NOIA: Juliol de 1968.

HOME: Temperatura a Barcelona: vint-i-vuit graus.

La NOIA treu un diari i es posa a llegir. L'HOME, mentrestant, es posa el vestit de XICOT DE LA COCA-COLA i treu els estris de fregar de LA MINYONA.

NOIA (*fent veure que llegeix*): Més de tres divisions viet rodegen Saigon, esperant desencadenar un assalt massiu.

Diu Kosygin: «No hi haurà pau al Vietnam ni a l'Orient Mitjà mentre USA continuï els seus bombardeigs i Israel no es retiri dels territoris ocupats».

El Consell de Ministres desestima el recurs del diari *Madrid*.

S'espera una immediata reunió de la Junta de Govern de la Universitat de Madrid.

Couve de Murville conservarà dotze ministres de l'últim gabinet de Pompidou.

Tensió entre Moscou i Praga.

Falla la producció de la factoria tarragonina de l'IQA.

El senyor Carrera Kabana segueix comprant accions de SA Cros.

EL XICOT DE LA COCA-COLA li pren el diari. La NOIA es posa la roba de criada i es posarà a fregar.
El XICOT es posa a llegir, però ara amb aire de lectura interessada.

XICOT: Festa hippy de la High Life a la Zarzuela. (Fa una ganyota d'admiració.)

El pòster és com una noia bonica però amb intel·ligència. (Fa l'aire que no s'ho creu.)

Nova York: Un franc tirador, armat amb una metrallera, mata tres persones.

Llença el diari. Encén un cigarret. Lentament, entra a l'escena. S'acosta a la NOIA i li clava un cop al darrere. La NOIA s'alça d'un bot.

NOIA: Ai, brètol!

XICOT (de cara al públic): No, nosaltres no formem part del decorat. Nosaltres no estiuegem. Anem per feina!

NOIA (s'ha esperat que ell acabés de parlar i li clava un cop de baieta. Ell l'agafa al vol i l'abraça): Tu rebràs, eh, xicot?

XICOT: Ei, nanu! Que era una mostra de carinyu, això!

NOIA: Et creus eixerit, oi?

XICOT: Just el que cal, nena!

Es fan un petó. Ella, en abraçar-lo, li dona un cop amb la baieta. Ell se separa, li pren la baieta, la llença a la galleda i es disposa a fer un petó com cal, molt cinematogràfic.

NOIA: Uf! (*S'arregla la faldilla i el cabell.*)

XICOT (*molt matamoros*): Entesos?

NOIA: Si em fas esperar com l'altre dia, me'n vaig amb el primer que passi.

XICOT: Prova-ho i *El Caso* et dedicarà una columna. Bé, tot això no té cap interès. Són assumptes nostres. No és l'estiueig, encara. L'estiueig comença amb un canvi de llum.

Esclaten la llum i el so. Ambient de boïte nocturna. Tots hi són ja ballant o bevent a la barra. El XICOT i la NOIA s'ho miren com si persones i mobles fossin objectes d'un decorat. Se'n van: el XICOT, després d'haver deixat les coca-coles al bar; la NOIA, després d'haver passat, indiferent a la gent que la volta, el drap per les taules.

EXEMPLAR DE JOVENTUT FEMENINA: Quan te'n vas?

EXEMPLAR DE JOVENTUT MASCULINA: No ho sé.

EXEMPLAR F.: Problemes?

EXEMPLAR M.: Psè!

EXEMPLAR F.: Els de sempre, suposo?

EXEMPLAR M.: Generacionals.

EXEMPLAR F.: Ah!

EXEMPLAR M.: Els de casa són uns burgesos...

EXEMPLAR F.: Naturalment.

EXEMPLAR M.: Terriblement burgesos.

EXEMPLAR F.: No parlen més que de treballar, treballar,
treballar... Incapaços d'entendre res...

BERTY: Deixa'm.

MANOLO: M'has de dir què faràs.

BERTY: T'importa gaire?

MANOLO: Si m'importa o no és cosa meva.

BERTY: Doncs sí és cosa teva no m'importa a mi.

MANOLO: Estúpida!

BERTY: Què tens por que faci, a veure?

MANOLO: Jo què sé...

BERTY: No tinguis por, que no em suïcidaré.

SILI (*és una dona de l'estil de Valentina Cortese a Giulietta del Fellini, com més sofisticada millor*): És tan difícil
representar el doble paper de la dona avui dia!

JOE: Tu, rai!

SILI: Oh, ja ho dius tu! No tinc cap problema resolt...

JOE: Si vols, ens casem.

SILI: Ja m'he casat tres vegades...

JOE (*consternat*): Oh!

SILI: No es pot fer altra cosa?

JOE: A part de divorciar-se, no...

SILI: És terrible...

JOE (*comprensiu, mentre l'acaricia*): Molt!

SILI: El problema és captar la realitat.

JOE: Ah, això sí!

SILI: Captar, comunicar.

JOE: Perfectament...

SILI: M'entens?

JOE: Perfectament.

SILI: No, no m'entens.

JOE: No, no t'entenc.

SILI (*extasiada*): Ah!

*A cada banda d'escenari, l'HOME i la NOIA
s'estintolen al marc de l'escena i van dient
amb indiferència, mentre la música sona
i tots ballen:*

HOME: Les Corts del Regne.

NOIA: Rumors de crisi.

HOME: En els passadissos de la Cambra es parla,
naturalment, de crisi. N'hi ha per a tots els gustos,
des dels que diuen que surten tres ministres, fins als
que contenen que són tres els que es queden.

NOIA: Aneu a saber.

HOME: La Xina roja posarà un altre milió d'homes sobre
les armes.

NOIA: La rotunda victòria gaullista ha complagut a tot
Europa.

HOME: Però ara França haurà de pagar els plats trencats
de les barricades.

NOIA: Les col·leccions de modes de tardor hivern, que tant preocupen les senyores, sortiran a finals de setmana.

HOME: Tarragona: Dos mil obrers parats a la província.

NOIA: Múrcia: Intolerables condicions de treball de molts treballadors.

EXEMPLAR M.: Sí senyor, aquests són els directors que ara compten. Això és cinema...

DON NARCÍS: Així Godard, i Chris Marker?

EXEMPLAR M.: Com?

DON NARCÍS: He dit Chris Marker...

EXEMPLAR M.: Va! Passat de moda...

DON NARCÍS: Però si fa dos anys...

EXEMPLAR M.: Per això l'hi dic: passat de moda...

DON NARCÍS: Així, allò dels vermells de Minnelli...

EXEMPLAR M.: Res, res... Taviani, Jean-Marie Straub, Jan Troell, Vilgot Sjöman...

DON NARCÍS (*admirat*): Caram!

EXEMPLAR M.: Glauber Rocha, Věra Chytilová, Miklós Jancsó...

DON NARCÍS: Esperí, que m'ho apunto...

EXEMPLAR M.: Papatakis, Samperi, Nelson Pereira dos Santos, Adolfas Mekas i el seu germà...

DON NARCÍS: ...i el seu germà.

EXEMPLAR M.: Joaquim Jordà...

DON NARCÍS (*pronuncia amb dificultat*): Com diu? Yjiorda? Com s'escriu?

EXEMPLAR M. (*impassible*): Com Jordà.

DON NARCÍS (*desil·lusionat*): Ah! Perdoni. Així quedem que Godard...

MANOLO: Et penses que no et conec?

BERTY: Només per no veure't aquesta cara de culpable que fas...

MANOLO: Culpable, jo? Tu una santeta, oi? Una pobra noia ingènua...

BERTY: Només penses en tu mateix...

MANOLO: I tu en el primer que passa.

BERTY: Gelosia, ara?

MANOLO: Gelós, jo?

BERTY: Sí, de vanitat; estàs borratxo de vanitat.

MANOLO: Ha! Com tu en tinc així, m'entens? Em fico al llit amb qui vull.

BERTY: Doncs que t'aprofiti!

MANOLO: Eixerida i tot?

BERTY: Més del que et penses. No et preocupis, que ja hi trobaré solució.

MANOLO: Oh, les teves solucions!

EXEMPLAR F.: Tens tabac?

EXEMPLAR M.: A la butxaca. Agafa'l.

EXEMPLAR F.: Tens foc?

EXEMPLAR M.: A la butxaca. Agafa'l.

EXEMPLAR F.: Els encendré tots dos.

EXEMPLAR M.: No, do'm, els encendré jo.

EXEMPLAR F.: No, jo.

EXEMPLAR M.: No, jo.

EXEMPLAR F.: Que de pressa hem fet contacte.

EXEMPLAR M.: Meravellós.

EXEMPLAR F.: És tan còmode.

EXEMPLAR M.: Em trobo bé amb tu.

EXEMPLAR F.: I tan de pressa.

EXEMPLAR M.: Tan de pressa.

EXEMPLAR F.: Va bé.

EXEMPLAR M.: Va bé.

JOE: Per què no ve amb mi a Barcelona?

ANGLESA: Yes?

JOE: Tu Barcelona... Toros... *Bulls*... Corrida...

ANGLESA: Yes...

JOE: *Spanish show*...

ANGLESA: This is Spanish show.

JOE: D'acord. Tot això és *Spanish show*, però jo li ensenyaré un *Spanish show* més típic: la Macarena, la Monumental i el Camp de la Bota...

ANGLESA: Yes.

JOE: M'agradaria saber com te dius, però tant se val.
M'agradaria saber quants anys tens, però tant se val.

ANGLESA: Yes.

JOE: M'agradaria saber si ets soltera o casada, però tant se val. M'agradaria saber fins a quina edat has anat al col·legi, però tant se val.

ANGLESA: Yes.

JOE: M'agradaria saber si ets batejada, però tant se val.

ANGLESA: Yes.

JOE: M'acontentaré ficant-me al llit amb tu. Val més això que res...

ANGLESA: Yes.³

³ Sobre com hem tractat els estrangerismes d'aquest passatge i de l'homòleg del darrer acte, vegeu la nota 5 d'aquesta obra (acte III), p. 167-168.

HOME: Ahir un home pintat de verd es passejava per la primera avinguda newyorkina, amb un gran cartell que deia: «No soc blanc ni negre, soc verd».

NOIA: Van Thieu desconfia de Washington.

HOME: El president Johnson va ensopegar i va caure a la vorera d'un dels pavellons militars.

DON PACO: Te lo juro, una preciosidad.

CHARO PRATS: Vols dir?

DON PACO: Niña, yo no miento, yo hablo *clar i català*.

CHARO PRATS: Ah, això sí.

DON PACO: Las sillas, diseñadas por Aulestia.

CHARO PRATS: ;*Qué monas!* I el llit?

DON PACO: No es exactamente una cama. Es un inmenso sofá. Caben por lo menos seis personas.

CHARO PRATS: Moníssim...

DON PACO: Las lámparas, diseñadas por Coderch. Y la chimenea, un encanto.

CHARO PRATS: M'han dit que la terrassa és un jardí.

DON PACO: El piso les ha costado tres millones.

CHARO PRATS: *No está mal.*

DON PACO: Pero nada de estilo burgués. De lo más sencillo.

JOE: Te'n vas?

CHARO PRATS: Només seran tres o quatre dies.

JOE: No m'ho crec.

CHARO PRATS: És clar que sí. No em facis drama per tan poca cosa. Prou disgustos tinc amb el marit.

JOE: No tornaràs.

CHARO PRATS: Però no veus que deixo les criatures aquí?

JOE: Bonica garantia.

CHARO PRATS: Oh, no et posis moralista, tu, ara!

JOE: A més no seran dos o tres dies, potser seran setmanes, potser anys. I què sé jo per què te'n vas...

CHARO PRATS: Ho saps perfectament. Ets un egoista. Estic angoixada pels meus problemes i tu només penses en el teu egoisme.

JOE: Els teus problemes...

CHARO PRATS: Et sembla poc? Arribarem a octubre i em trobaré amb tota la casa empantanegada. Tu no saps el que significa trobar-se a l'octubre sense servei...

JOE la besa amb delectança i parsimònia.

CHARO PRATS: Estic angoixada, em sento presonera; lluito, lluito sense poder-me'n sortir...

JOE segueix besant-la.

CHARO PRATS: Tu rai, que no tens problemes de minyones. Les envies a buscar del *pueblo*. Se te'n cuiden aquestes agències catòliques, que són més exigents que els recaptadors d'Hisenda: que si dues tardes de festa, que si els vespres per anar a l'acadèmia, que si una setmana d'exercicis espirituals i quinze dies de vacances. T'arriben seques que fa por i se t'engreixen que no les coneixeries, aprenen de tot, perquè t'asseguro que a casa aprenen de tot, i quan ja les tens ben ensenyades et planten amb aquella barra...

JOE: Quan tornaràs?

CHARO PRATS: Oh, jo què sé, jo què sé! Si sabessis com n'estic, d'angoixada!

MANOLO: Sempre fas el mateix. Et penses que no et conec?

BERTY: I què faig, digues, què faig?

MANOLO: Berty!

BERTY: M'indigna aquest aire de víctima que fas.

MANOLO: Tu, fas l'aire de víctima.

BERTY: No et necessito per res... M'entens?

MANOLO: Jo tampoc et necessito per res...

BERTY: Doncs què esperes per anar-te'n?

MANOLO: Que te'n vagis tu...

BERTY: Adeu...

MANOLO: Adeu...

BERTY: Apa...

MANOLO: Apa...

No es mouen. Estan a punt de fer un moviment per abraçar-se quan l'EXEMPLAR DE JOVENTUT FEMENINA es penja al coll de MANOLO, i DON PACO, al coll de BERTY.

EXEMPLAR F.: ...i encara fas versos?

MANOLO: No, no en faig, de versos. És una altra cosa...

EXEMPLAR F.: Què fas, doncs?

MANOLO: No ho entendries...

EXEMPLAR F.: Ho intentaré. Per què no m'ho expliques?

MANOLO: És inútil...

EXEMPLAR F.: Prova-ho...

MANOLO: T'ho llegiré...

EXEMPLAR F.: Però si no t'hi veuràs, per llegir...

MANOLO: És igual, me'ls sé de memòria...

EXEMPLAR F.: Com si fossin versos?

MANOLO: Gairebé:

Jo no faig versos,
no m'agrada fer versos.
Jo faig paperines, escombres, ocells de paper.
Cigars de paper, sanefes de paper, tirabuixons de
paper.
Parracs, enderrocs, tirallongues, cordills,
capses, caixes, calaixos, calaixons, calaixeres.
Claus per clavar, claus per desclavar, claus per obrir
panys, punys, pinyols, penyores.
Jo no faig versos;
qui podria obligar-me a fer versos?

EXEMPLAR F.: Que bonic! No s'entén res... Perquè suposo
que el que he entès no és el que s'ha d'entendre.

MANOLO: Ja t'ho deia jo, que no ho entendries...

SR. MISERACHS: No ho dubti. La malaltia del nostre temps
és la joventut.

DON PACO: Desde luego. Desde luego.

SR. MISERACHS: La joventut, sense moral i sense fre.

DON PACO: Sin embargo...

SR. MISERACHS: En el meu temps això no passava. El meu
pare em feia anar així...

DON PACO: Desde luego. Desde luego.

SR. MISERACHS: Jo ho arreglaria aviat... Una mica més de moral... Una mica més de decència... I mà dura, sap?

DON PACO: Sin embargo...

SR. MISERACHS: Massa cinema..., massa ball..., massa discos..., massa cabells..., massa whisky... i... poca roba...

DON PACO: Desde luego. Desde luego.

SR. MISERACHS: Em deixessin fer a mi. Aviat ho arreglaria, jo. Ficaria tota la joventut a un correccional. Tots pelats al zero, i a un correccional...

DON PACO: Sin embargo...

*MANOLO i BERTY s'han trobat de cara.
Es posen a ballar.*

MANOLO: Te n'aniràs?

BERTY: Sí.

MANOLO: Encara no...

BERTY: Després...

MANOLO: Has somrigut...

BERTY: No és cert...

MANOLO: Sí, ho he vist...

BERTY (*somrient*): No és cert...

MANOLO: Jo sé una solució...

BERTY: Una solució de què? Com vols dir, una solució?

MANOLO: Ens podríem casar...

BERTY: Oh!

EXEMPLAR M.: M'avorreixo.

EXEMPLAR F.: Jo també.

EXEMPLAR M.: M'agradaria avorrir-me hores i hores i hores. És com si sentissis una pudor agradable.

EXEMPLAR F.: Una ressaca tènue i agradable...

EXEMPLAR M.: En el fons de l'avorriment covo una vaga angoixa.

EXEMPLAR F.: Jo també...

EXEMPLAR M.: No, les dones no coneixeu l'angoixa.

EXEMPLAR F.: Ah, no?

EXEMPLAR M.: No, en absolut. L'avorriment i prou. A tot estirar, un vague sentiment de culpabilitat.

EXEMPLAR F.: Ah, això sí!

EXEMPLAR M.: Et sents culpable?

EXEMPLAR F.: Tinc mala consciència.

EXEMPLAR M.: Dolorós, oi?

EXEMPLAR F.: Sí, molt...

EXEMPLAR M.: La mala consciència fa venir molta set...

EXEMPLAR F.: Sí, no s'apaga mai, la set.

EXEMPLAR M.: Horrible!

EXEMPLAR F.: Nauseabund.

EXEMPLAR M.: Què has dit?

EXEMPLAR F.: Nauseabund.

EXEMPLAR M.: Mmmmm!

EXEMPLAR F.: No t'ho creus?

EXEMPLAR M.: I també fàstic...

EXEMPLAR F.: I indiferència...

EXEMPLAR M.: Ara ho has dit. Indiferència...

*Sorgeix de la foscor LA CANTANT.
Vestit negre, perruca de cabells llargs, descalça.*

LA CANTANT: Si tens mala consciència
i ets podrit de diner,
si tens mala consciència
de no saber què fer.
Si tu, com jo,
coves una vaga angoixa,
si tu, com jo,
et sents l'ànima coixa.
Tu, com jo,
beu-te whisky del bo.

Si el papà et paga despeses
i tens temps per pensar,
si el papà et paga despeses
i ja no et cal pensar.
Si tu, com jo,
etc.

Si la vida et sembla buida
sense sentit ni pes,
si un ritme estrident et cuina
promeses de plaers.
Si tu, com jo,
etc.

Si llisques i t'esllavisses
pel pendent del soroll,
si t'undes bé les frontisses
de colzes i genolls.
Si tu, com jo,
etc.

Si et dediques amb paciència
a no pensar mai res,
si cultives bé la ciència
de fer-te l'incompès.
Si tu, com jo,
etc.

Seràs un jove modèlic,
mig hippy i mig burgès,
un bon tros psicodèlic
i una mica pagès.
Si tu, com jo,
etc.

*La música de la cançó es fon amb la música que ballen
les parelles. A cada banda de l'escenari, l'HOME i la NOIA
es dirigeixen al públic.*

HOME: Noves barricades als carrers de París.

NOIA: Amb la primera onada de calor d'estiu, la primera
onada d'odi racial. S'anuncia un llarg i càlid estiu.

HOME (*s'acosta més al públic, ara amb aire confidencial*):
Però si pareu l'orella sentireu la remor del mar.
A ciutat no la podeu sentir, la remor del mar; hi
ha, per damunt, l'onada rítmica de les rodes sobre
l'asfalt, els frens dels autobusos, la pudor de les
clavegueres, el clam dels bombers. En canvi...
Ja ho diu la cançó...

NOIA: A la vora de la mar
la vida és bona,
la vida és bona.
Hi aprendràs a nedar
i guardar la roba,
i guardar la roba.

Deixaràs que passi el temps
tot fent tabola,
tot fent tabola.
Que ningú et destorbarà
la xirinola,
la xirinola.

HOME: La felicitat, l'avorriment, el paper de les parets,
és provisional, és cert. Però sempre podràs
preguntar-te, en un rapte de lucidesa: què no és
provisional en aquesta angoixada vida? Què no
és provisional, excepte la teva immunitat?

*Les parelles segueixen ballant, ara arrossegant
els peus, com absents, mig morts. S'apaga a poc
a poc la música i cau el*

TELÓ

ACTE SEGON

L'escenari buit, com en començar l'acte primer. HOME i NOIA, vestits amb la roba sense significació de cap mena del primer acte, endrecen l'escena. Mobles tubulars discretíssims. Panells de colors aclarits, fulla morta, verd gris. Mentre parlin, la llum anirà pujant, no massa, per donar a l'escena una atmosfera rosa clar i sedant, de bon gust sense estridències. Quan l'HOME haurà començat a parlar, baixarà un gran cartell de propaganda, pastitx d'un cartell de l'època. L'HOME i la NOIA aniran explicant-lo amb l'aire dels canta-auques.

HOME: Som el 17 de juliol de 1936.

NOIA (*l'interromp i s'acosta al públic*): Fa un dia de calma a mar. Sobre el mar quiet el sol dibuixa grans taques olioses. Fa molta calor. Els estiuejants s'aturen de tant en tant de no fer res, es capbussen, emergeixen de la clarícia tèbia de l'aigua i recorden i constaten la fidelitat de la propaganda que els ha dut a Sitges.

HOME (*amb un crit*): Sitges. A quaranta-dos quilòmetres de la capital catalana. Magnífics paisatges enfront de la Mediterrània. Belles excursions a Garraf i a Vilanova i la Geltrú. Interessantíssim museu, el Cau Ferrat.

NOIA: Residència d'artistes.

HOME: Lloc de belleses naturals i culte a l'art.

NOIA: Nucli de la vida literària i artística contemporània de Catalunya.

HOME: Sitges, la sedant.

NOIA: No us hi faltarà res.

El plafó d'anunci deixa lloc a una pantalla de la mateixa mida, on es projecten diapositives en colors, fotografies dels mateixos actors que fan d'HOME i NOIA. A cada paraula, la parella ha canviat en el transparent de vestuari i d'actitud.

HOME: Banys.

NOIA: Esports.

HOME: Espectacles.

NOIA: Flirts.

HOME: Alternar agradable.

NOIA: Exercici.

HOME: Repòs.

NOIA (*avançant cap al públic*): I si a més teniu la sort de ser poeta o somniador, trobareu llum, aroma de clavells, postes de sol admirables.

HOME: Sentireu anhels desconeguts, un desig intens de viure. (*Canvi de to.*) Sí. Els eslògans d'atracció de forasters es formulen, doncs, d'una altra manera. La vida l'empaperem suaument, amb colors discrets i musiquetes amables, sense estridències.

NOIA (*ha tingut temps d'anar a buscar una butaca i s'hi asseu*): Les estridències, uf!, les estridències queden a ciutat, a les planes dels periòdics que no llegim.

HOME (*amb un diari a la mà*): Com ha dit molt bé un il·lustre redactor de *La Veu*, en aquests últims temps els periodistes d'esquerra han perdut l'elegància i el sentit esportiu de la professió. S'apassionen amb el que escriuen. Estan tristos. On anirem a parar?

NOIA (*s'alça i torna a acostar-se al públic*): Malgrat tot, il·lustres patricis ens expliquen que l'estiueig ja no és el que era. Estiuejar ha perdut gran part de

la seva enorme categoria. Gent pervinguda, gent sense terra ni nom, poden arribar-se a les platges i llogar un piset i fer-se la il·lusió que estiuegen, confondre's en una massa anònima de privilegiats que oblida.

HOME: Allò que donava transcendència als autèntics senyors era la terra que posseïen. El valor, el lloc, els fruits, els colors, el clima de la terra que posseïen.

NOIA (*dialogant amb ell amb aire de persones importants que enyoren els temps passats*): Oh, sí! La terra que posseïen era *la seva* terra.

HOME: L'horitzó que contemplaven era *el seu* horitzó.

NOIA: I en la cleda d'aquell mar i d'aquelles muntanyes passaven la temporada estival.

HOME: Oh, sí! Consignem la grandesa que tenia ser propietari rural...

NOIA: Perquè en aquell fet hi havia un gruix enorme de poesia i veritat.

TOTS DOS ALHORA: Oh, sí!

NOIA (*trenca el to*): Un pobre rabasser,
un pobre rabassaire,
si li han fet una llei
com no se n'ha vist d'altra.
Ai!
Ai, ai, ai, ai,
Aragay!

HOME: Hi ha diversos tipus d'arrendament de la terra...

NOIA (*amb el to d'una discussió apassionada*): Els conreadors de les vinyes s'anomenen *rabassaires*...

HOME: Perquè el propietari de la vinya queda lliure de renovar el contracte o no quan les tres quartes parts de la vinya han mort.

NOIA: Rabassa morta.

HOME: Quan va arribar la baixa dels preus dels vins, els rabassaires van començar a sentir la injustícia de la seva situació.

NOIA: Un pobre rabasser,
un pobre rabassaire,
si li han fet una llei
com no n'hi hauria d'altra.
Ai!
Ai, ai, ai, ai,
Aragay!

HOME: La llei de Contractes de Conreu va ser un decret moderat que donava facilitats als arrendataris per adquirir la terra que havien treballat durant quinze anys, i que creava tribunals d'arbitratge.

NOIA: Els hisendats no van acceptar aquesta llei i van apel·lar a Madrid.

HOME: El Govern espanyol va portar el cas davant el Tribunal de Garanties Constitucionals, perquè decidís si la Generalitat tenia o no poder per dictar tal decret.

NOIA: Davant d'això la Generalitat va desafiar Madrid.

HOME: Declarant que la llei seria aplicada malgrat tot.

NOIA: La Lliga es va negar a continuar al Parlament català.

HOME: La Lliga va abandonar el Parlament.

NOIA: Un pobre rabasser,
un pobre rabassaire,
si li han fet una llei
com no se n'ha vist d'altra.

HOME: Hem dit que fa bon sol. Un sol que cou la pell adorm tota activitat mental. Amb una lleu excepció, com diu l'eslògan publicitari, per al cultiu de la poesia.

NOIA: Les inquietuds s'han quedat a Barcelona. Els diaris, amb les seves notícies contradictòries, s'han

quedat a Barcelona. La gent que llegeix el diari sua, fa pudor, treballa. I nosaltres organitzem l'estiueig.

HOME: Doncs què fas, parada? Au, ves-te'n a vestir.

NOIA: Ves-hi primer tu.

HOME: No. Jo no he acabat encara... Au, de pressa que es fa tard...

La NOIA surt. Baixa una pantalla. Rere la pantalla il·luminada es veu com la NOIA es canvia la indumentària. Li porten la galleda, una escombra, uns espolsadors. S'ha de veure també la col·locació de les cadires i les taules. Mentrestant, va pujant una musiqueta dolça i l'HOME diu:

HOME: Gil Robles ha dit a les Corts *(amb un fort accent català, com qui llegeix el diari)*: «Debemos marchar hacia un nuevo Estado. ¿Qué importa si ello significa derramamiento de sangre? Necesitamos una solución integral, que es lo que estamos buscando. Cuando llegue el momento, las Cortes se someterán o las haremos desaparecer».

L'HOME se'n va. S'alça el plafó. LA MINYONA passa el drap per les taules. La música ha pujat ben fort. És una música suau, de l'estil d'Artie Shaw, Benny Goodman. Entra l'HOME, vestit de XICOT DEL GEL. Deixa la barra de gel al bar. S'acosta de puntetes a la NOIA i li tira un tros de gel a l'esquena. Ella fa un xiscle.

XICOT DEL GEL: Et pago amb la mateixa moneda. Ets de gel i et tracto amb gel.

CAMBRERA: Ves a tomar vent, noi! I digues a ta mare que t'espavili. Quan tinguis la caseta i l'hortet m'avises. Pico més alt, jo!

XICOT: Un dia d'aquests implantarem l'amor lliure i seràs meva tant si vols com si no.

CAMBRERA: Si que serà lliure, aquest amor.

XICOT: Són les noves lleis, noia. S'ha acabat això de dir sí davant del capellà. Aquesta vull, aquesta m'enduc.

CAMBRERA: Ah, sí? I si jo et digués que no? ¿Que no m'agrades prou, que en tinc un altre d'ullat que em fa més peça?...

XICOT: M'agrades, nena. Si tant t'hi entossudeixes, estic disposat fins i tot a casar-me. Pel civil, s'entén!

CAMBRERA: Pel civil? Ni pensar-ho. Els amos no m'ho permetrien. A més, per què et penses que he fet bossa? Vull una boda amb tots els ets i uts. Després es pensarien que m'he hagut de casar a correuita.

XICOT: Per les presses, per mi no quedaria, rateta!

CAMBRERA: Oh, vosaltres els homes, rai! Aviat ho teniu tot enllestit.

XICOT: Ja ho veuràs, això d'aviat. Depèn... Fes-me un petó.

CAMBRERA: Amb prudència, jove! Que jo soc de les que frenen. M'ho pensaré i et tornaré la contesta.

XICOT: Vindràs al ball, demà?

CAMBRERA: Al ball? He sentit dir al senyoret que se'n prepara una de grossa. I que la música que faran no serà de gramola.

XICOT: Això rai. Ballarem sense música.

Música. «El Continental». Ballen. Després, amb el moviment i els gestos d'una opereta americana dels anys trenta, canten. La melodia és un pastitx d'«El Continental».

- XICOT: El bon temps dura,
no hi ha cap núvol,
tota la costa
té un cel serè.
- NOIA: El mar en calma,
vint graus a l'ombra,
el mar en tràngol
i vent sud-oest.
- XICOT: A l'Abissínia
consells de guerra
perquè aprenguin
a ser obedients.
- NOIA: Tothom admira
En Mussolini
i als seus discursos
tots diuen amén.
- TOTS DOS: L'agència Cosmos,
lara ra rara,
lara ra rara,
ens ha dit que Hitler,
lara ra rara,
lara ra rara,
ja multiplica
els avions
i que les fàbriques
no fan torrons.
- Polítics anglesos,
lara ra rara,
lara ra rara,
s'ho miren amb calma,
lara ra rara,
lara ra rara,
perquè no tenen
gens de por
que els arribi
a tocar el crostó.

La Bette Davis
fa *Perillosa*
i el Clark Gable,
l'home desmenjat.
I Leslie Howard,
ros com un àngel,
ha filmat ja
El bosc petrificat.

El vespre ja arriba,
lara ra rara,
lara ra rara.
El vermut entona,
lara ra rara,
lara ra rara.
Amb una mica de
Picon
podràs oblidar-te
del món.

Si ara t'escoltes,
lara ra rara,
lara ra rara,
la remor de l'aigua,
lara ra rara,
lara ra rara,
i et deixes dur pel so
suau
de les onades del mar
blau.

*Puja un altre cop la música d'«El Continental»
a tota veu. Entra la gent. Caminen lentament
i amb gestos mesurats. Quan ballin, ho faran
ben agafats i sense moure's a penes.*

MANEL: Pssst!

BERTINA: És a mi?

MANEL: Ja no em recordes?

BERTINA: Jo diria que t'he vist.

MANEL: Jo et veig sempre. De vegades t'imagino amb la cintura de vespa, o amb cul postís, o amb mirinyac, o amb pell d'hipopòtam.

BERTINA: Ah, ja. I a què et dediques?

MANEL: Faig versos.

BERTINA: Bé, això serà a estones perdudes.

MANEL: Totes les meves estones són perdudes. No n'aprofito ni una. És el meu principi.

BERTINA: Ja ho entenc. No ets un home de profit.

MANEL: T'equivoques. M'aprofito de tot. El meu pare s'ocupa de deixar-me una bona herència i un lloc en el consell d'administració quan ell es mori, i la meva mare es dedica a preparar-me un trosset de cel amb el seu sofrir i les seves oracions.

BERTINA: Així ets un cínic.

MANEL: El món és dels cínicos, noia. S'han acabat les últimes promocions romàntiques. La veritat surt a glopades de les metralladores. Els esguerrats i els tendres, al canyet.

Va per fer-li un petó. Ella l'atura.

BERTINA: Tanta pressa tens?

MANEL: La vida és curta, però ampla. Ho diu Ortega y Gasset. Cal per tant eixamplar-la al màxim possible. Qui pega primer pega dos cops.

BERTINA: No t'entenc gaire bé. Deu ser això de la poesia moderna. Però a mi, t'ho he de confessar, m'agrada una mica Maragall.

MANEL: No blasfemis.

BERTINA: I a més m'agradaria fer-te guarar.

MANEL: No tenim temps. Mira: s'han superat tots els rècords. Motos, cotxes, avions, cent deu tanques. El negre Jesse Owens ha batut a Berlín el rècord dels dos-cents metres llisos, amb vint segons set dècimes.

BERTINA: Però m'agradaria tant dir-te que sí... *(ell va a besar-la)* ...i dir-te que no... *(ella s'allunya)* ...i veure't tan trist com un gos que ha perdut el rastre... *(ella s'hi acosta)* ...i fer-te feliç...

MANEL: Quan tinc gana, mastego bé, i m'empasso el que m'agrada. Si està al meu abast immediat m'ho procuro. Però sense cansar-m'hi gaire, t'ho adverteixo. Hi ha caça abundant per aquestes platges.

BERTINA: Ah! Això deu ser el flirt. Ja ho entenc. Però a mi deixa'm fer la noia que vol i dol.

Es besen.

PEP: Silvie, quan vostè em mira, els peus em fan mal, el cap em dona voltes; necessito els seus ulls per existir, Silvie...

SILVIE: I da-li amb Silvie, si no me'n dic...

PEP: La seva presència correspon a la meva espera. Fa anys que vinc aquí, cada estiu, a esperar-la.

SILVIE: Però si vostè no sap res de mi.

PEP: Ho sé tot. Calça un trenta-sis llarg, un vuitanta-tres de sostenidors i l'esgarrifen la pell d'antílop, la pell de préssec i el vellut.

SILVIE: I jo no sé res de vostè.

PEP: Però, Silvie, per què és tan cruel? Ahir em vaig confessar obscenament. I ja sap els sacrificis que això suposa. Els homes tenim més pudor que les dones. Això s'ha fet evident a la llum de les últimes investigacions psicoanalítiques. I, amb tot, vaig confessar. Faci memòria.

SILVIE (*treu una agenda*): Ho tinc aquí apuntat. Fa un metre vuitanta-dos d'alçada. No ha tingut el xarrampió. Als quinze anys es va enamorar de la Pola Negri. Ha estat educat als Escolapis... Aquí no sé què diu...

PEP (*llegint amb dificultat*): «Lae...», «lae...». Ah, sí! «L'estimo». S'escriu amb la apostrofada.

SILVIE: Ah, vet aquí per què no sonava bé.

PEP: I es pronuncia *l'estimo*. M'estimes? T'estimo... Tutegem-nos, Silvie...

SILVIE: No m'hi atreveixo.

PEP: Em permet?

SILVIE: A veure..., provi-ho...

PEP: Tu.

SILVIE: Em fa esgarrifar..., però m'agrada.

Ara les converses de les tres parelles s'entrellacen. Ha de fer la impressió d'una única conversa. Gairebé com una lletania...

XICOT: Li clavo una puntada de peu...

CAMBRERA: T'estimo...

MANEL: ...del subconscient...

BERTINA: ...els teus llavis tenen gust de Pernod...

PEP: ...m'agrada que et tornis vermella...

SILVIE: ...vostè... tu... Sento una esgarrifança al clatell...

XICOT: ...el vaig deixar al pot...

CAMBRERA: ...t'estimo...

BERTINA: Voldria ser a l'altra banda de mar...

MANEL: ...morfina i música de trompeta...

PEP: El pudor en una dona experimentada és com la modèstia en un savi.

SILVIE: Amor meu!

XICOT: A mi aquestes bromes no me les fan...

CAMBRERA: M'agrades...

BERTINA: I gens de sentiments?

MANEL: Et tallaràs els cabells com la Greta Garbo...

PEP: Silvie..., tu i jo...

SILVIE: Que vermell és el mar! Quan vinguis, no cal que truquis a la porta.

XICOT: I li vaig dir: «A mi no m'enreda, senyora!»

CAMBRERA: T'estimo...

BERTINA: M'agraden els bíceps, el sol i el mar.

MANEL: No has de tenir por.

PEP: Ets Silvie...

SILVIE: Soc Silvie... Veus?... Ara ja no em costa...

CAMBRERA: I jo que li faig: «Ja es pot buscar criada, si es pensa...»

XICOT: D'un màstec l'amorro a terra...

BERTINA: Si tant insisteixes, potser sí...

MANEL: Em diries que sí...

PEP: És tan trist viure sol a la tarda...

SILVIE: Et trauràs les sabates quan entris...

BERTINA: Em diràs què vol dir sí quan et digui que sí...

MANEL: Tu digues que sí, la resta va a càrrec meu...

BERTINA: I sense sentimentalismes?

El SENYOR MISERACHS llegeix el diari. De sobte descobreix alguna cosa que l'entusiasma i ho participa a DON NARCÍS.

SR. MISERACHS: Gràcies a Déu. Ja era hora!

DON NARCÍS: Notícies del Marroc?

SR. MISERACHS: No se m'hi ha perdut res a mi, al Marroc. Es tracta d'una cosa molt més important.

DON NARCÍS: Digui, digui...

SR. MISERACHS: El vestit de bany que la moral reclama! Per fi! El vestit de bany que posarà fre a l'onada de depravació de les nostres platges. A vostès, senyores, a vostès els interessa particularment. Permetin-me que en nom dels bons costums, ancestrals, autòctons, fidels a l'esperit de la nostra raça, els en faci una demostració.

Baixa un panell de propaganda del vestit de bany. Faldilla fins al genoll. Màniga fins al colze. Coll rodó i tancat. Un altre panell amb un vestit normal amb gest ben provocatiu de la NOIA; ratllat, tot el cartell, amb una creu.

SR. MISERACHS: Atenció, senyors. La moral consisteix a endreçar el curs de la naturalesa. Posar dics al corrent desbordat de la luxúria. En primer lloc, el dic de la faldilla. (El SR. MISERACHS se serveix d'un punter. I quan ha d'assenyalar la noia provocativa ho fa sense dirigir-li la mirada, visiblement commòs.) Molta atenció: la cuixa visible canalitza sense remissió la luxúria. En canvi, la faldilla sobre el genoll atura la mirada al moviment de la ròtula. El genoll és actiu: suggereix el caminar, la genuflexió, la voluntat subjugada. La cuixa, en canvi, és passiva: suggereix el gest lànguid de jeure, dibuixa la vall profunda del turó de Venus. Observin ara la utilitat de la màniga.

Parteix el braç visible en la seva articulació, i ens encamina a la profunditat fosca del sotaaixella, corba les seves rodoneses cap a l'inici del pit, cap a un pas de les Termòpiles que ha vist la més abjecta derrota de més d'un esforçat guerrer.

L'última part de discurs ha de ser feta amb to d'arenga. La gent l'aplaudeix rient.

BERTINA: Mare meva, quin tip d'escórrer et deus haver de fer quan surts de l'aigua.

SILVIE: Se n'ha de saber molt, de nedar, per tragar tota aquesta roba.

SR. MISERACHS: Si no sap nedar, banyi's a la banyera de casa.

SILVIE: A casa em banyo despullada.

SR. MISERACHS: Ja ens ho temíem.

ROSER PRATS: Miri, és el vestit que li explicava. N'he comprat un per a la minyona de casa. M'he gastat un dineral. La noia s'hi resistia, però no li ha quedat altre remei que cedir. O per aquí, o per la porta. He de vigilar, sap? Els nois es fan grans, i no vull sorpreses. És mono, oi?

DON PACO: Una monada.

ROSER PRATS: Perquè amb el servei que corre avui dia, és un no viure. T'arriben del poble seques que fa por. Mengen per quatre, es posen fetes unes flors, aprenen de tot. Perquè, no és per dir-ho, però a casa aprenen de tot: planxar, fer armaris, fer la plata, cuinar, anar a la plaça, fregar vidres, daurar llautons. I que jo no hi planyo esforços; si els he de fer repetir les coses tres vegades, allí m'estic. Jo opino que les coses s'han de fer com Déu mana. I quan les tens ensenyades i ben grassonetes, se te'n van.

SR. MISERACHS: I amb el temps que corre, si no troben un cràpula que les retira.

DON NARCÍS: D'on les retira?

El SR. MISERACHS i ROSER PRATS fan una mirada d'intel·ligència. Entra L'ANGLESA amb un cridaner pijama de platja i una pamela enorme i reixada, que li amaga mig rostre. L'ANGLESA s'asseurà entre PEP i SILVIE. Mentre aquesta s'anirà indignant, L'ANGLESA aconseguirà atreure l'atenció d'ell.

ROSER PRATS: Ja han esbrinat d'on surt aquesta?

SR. MISERACHS: No me'n faria ni una mica; aquestes estrangeres porten uns costums...

ROSER PRATS: I amb pantalons. Imagini's, jo no me'ls posaria per res del món. Treuen tota la feminitat.

SR. MISERACHS: I tant!

PEP (*ja del tot captivat*): Què li agrada més, Sitges o Brighton?

L'ANGLESA: Oh, yes.

PEP: Vostè que és una dona moderna i intel·ligent, no ens troba una mica salvatges?

L'ANGLESA (*amb una mímica apassionada, estil Greta*): Yes.

PEP: La passió. M'entén? Som uns apassionats, nosaltres.

L'ANGLESA: Yes.

PEP: Enlloc del món trobaria una passió tan legítima, tan autèntica. Tots som una mica Don Juan i una mica místics, m'entén?

L'ANGLESA: Yes.

PEP (*li passa el braç per la cintura; les seves mans es multipliquen*). L'ANGLESA el deixa fer amb flegma

britànica): Nosaltres ho volem tot, m'entén?
Nosaltres no som aptes per al flirt. És una qüestió
de raça...

L'ANGLESA: Yes.

*SILVIE s'ha acostat a la parella de MANEL i BERTINA
i ha aconseguit atreure's MANEL.*

*BERTINA els deixa i anirà decidida a fer el mateix
maneig a la parella de joves, que, vestits
de tenistes, estan estintolats a la barra.*

SILVIE: El mar m'apassiona; a vostè no?

MANEL: A mi no m'apassiona res.

SILVIE: I a mi que m'havien dit que vostè era poeta...

MANEL: Soc poeta. Però poeta de combat, no de
laments.

SILVIE: A mi m'encanta la poesia. Per què no me'n recita
una?

MANEL: Jo no recito versos, els llegeixo. Però els llegiré
per a vostè amb molt de gust. *(Es treu un paper de la
butxaca. S'ha de veure clar que se'l sap de memòria.)*

L'empala, l'enrosca, l'ofusca, l'enclasta.

El roc, roc, roc

li rasca la closca.

Peu espunyit,

ull xuclat,

sang, sang, sang.

Son de sang,

gong de mangra.

Cargol treu banya.

SILVIE: Que bonic! No he entès res. Deu ser poesia
moderna, oi? Li he de confessar que a mi m'agrada
Maragall.

BERTINA (a l'EXEMPLAR MASCULÍ. Li prem el braç amb aire d'innocència encuriosida): Deu tenir els braços tan forts...

EXEMPLAR M. (satisfet): Forts i àgils.

BERTINA: Àgils, per a què?

EXEMPLAR M.: Per estar a punt!

BERTINA (amb expressió admirada): A punt de què?

EXEMPLAR M.: A punt de tot. (Aixeca la raqueta.)
Com el guerrer amb la llança.

BERTINA: Ai, no em parli de guerrers.

EXEMPLAR M.: Els pobles femenins tenen por de la guerra. Però els pobles d'atletes i de guerrers s'alcen a conquerir els espais i a dominar els febles. Són els pobles masculins!

BERTINA (admirada): Vostè és molt masculí.

EXEMPLAR M.: Sí, mal m'està dir-ho.

S'agafen de bracet i s'allunyen, mentre que l'EXEMPLAR FEMENÍ s'ha situat al costat de PEP i es dedica a conquerir-lo. Aquest moviment de relleu ha de portar cada un d'ells amb la seva parella, amb la qual es posaran a ballar. L'ANGLESA acabarà seient a la taula de DON NARCÍS. Durant tota la conversa última el XICOT i la NOIA han desaparegut. Apareixen de nou com en l'acte primer, recolzats al marc de l'escenari per donar notícies amb indiferència.

HOME: Tres-cents obrers de les fàbriques Opel s'han declarat en vaga, protestant de la reducció d'horaris de treball i de jornals. El doctor Robert Ley, en nom del Front del Treball Alemany, ha donat l'ordre de despatxar els tres-cents obrers.

NOIA: S'anuncia de font oficial el gran cop de Danzig.
La Constitució de Danzig ha estat abolida.

HOME: L'adveniment del govern Blum ha provocat a
Alsàcia i Lorena una forta tensió. El malestar que
es manifesta és la conseqüència dels fets d'ordre
polític, econòmic i social que han acompanyat i
seguit el triomf del Front Popular a França.

NOIA: Al parc zoològic de Barcelona ha nascut un
hipopòtam.

HOME: S'anuncien declaracions del Reich sobre qüestions
internacionals. Sembla que Hitler està disposat a
contestar el qüestionari britànic.

DON NARCÍS: Cregui'm, senyor meu, aquest país no
em mereix. Soc un home puntual, ordenat,
endreçat, educadíssim. La vulgaritat d'aquest país
m'esborrona, em treu la son.

SR. MISERACHS: La moral...

DON PACO: Tiene toda la razón don Narcís. Nosotros,
los catalanes, tenemos el defecto de la vulgaridad.
Cuando llegas a París te das cuenta enseguida. ¡Qué
finos! Aquí, en cambio, *la barretina i l'espardenya...*

EXEMPLAR M.: Ep, mestre! Que jo no he portat mai ni
barretina ni espardenya!

DON PACO: ¿Pero ve? Usted ya me ha dicho: «Ep, mestre!»
¿Qué le costaba llamarme don Paco? Es mucho más
fino.

ROSER PRATS: Això són les influències estrangeres.
La gent es diu de tu. Els nois i les noies es diuen
de tu.

SR. MISERACHS: Com volen que un país resisteixi tanta
immoralitat? Els pintors pinten dones despullades.
A les revistes només surten dones despullades.
A les platges veus dones gairebé despullades.
El cinema és ple de dones despullades.

EXEMPLAR M.: Està de sort, vostè. Es fa un tip de veure dones despullades.

SR. MISERACHS: Jove, que potser es proposa perdre'm el respecte?

EXEMPLAR M.: Déu me'n guard...

SR. MISERACHS (*amb aire d'anar a començar un discurs*): La manca de respecte de la joventut que puja...

DON NARCÍS (*interrompent-lo*): Permeti'm una observació...

DON PACO: Diga, diga.

DON NARCÍS: És cert que el nostre país està al marge de l'abisme. Però no en tenen la culpa les dones despullades.

SR. MISERACHS: Doncs què?

DON NARCÍS: La manca de neteja. La manca de puntualitat. Això, això és la cabila!

EXEMPLAR M.: Home, si tant diu!

DON NARCÍS: No ho dubti, jove, no ho dubti! Mentre els espanyols no es dutxin cada matí, ni portin el coll planxat, ni els trens arribin d'hora, no hi ha res a fer. Miri l'exemple dels alemanys.

SR. MISERACHS: Ah, això sí; els alemanys, de civilitzats, ho són.

DON NARCÍS: És un poble de poetes, de filòsofs, de músics...

DON PACO: Yo tengo que confesarle que mi pasión es París. ¡Ah, París! A nosotros, los catalanes, nos apasiona París.

EXEMPLAR M.: Vostè és català?

DON PACO: Claro. ¿Que no se me nota?

EXEMPLAR M.: Gens. I per què no parla català?

DON PACO: ¿No se lo dije? Me enseñaron a hablar las criadas y luego el colegio, ya se sabe... Pero cuando me pongo furioso...

EXEMPLAR M.: Sí, sí. Em sembla que ja ho he sentit a dir, tot això.

SR. MISERACHS: Quanta frivolidat, Senyor Déu meu!, quanta frivolidat. Vivim sobre un volcà. Vet-ho aquí!

EXEMPLAR M.: Just! Posi's a fer jeremiades ara, vostè! Precisament el senyor Piferrer ha vingut a buscar la família amb el cotxe i se l'ha endut cap a Barcelona. Diu que no veu les coses gaire clares.

DON PACO: Nunca han estado claras las cosas en nuestro país. Pero no hay que preocuparse. Los militares cambiarán el gobierno. Pondrán un poco de orden. Y el lunes tendremos gobierno nuevo.

HOME: L'ambaixada txecoslovaca prop de la Societat de Nacions ha exposat el report del president Beneš sobre la constant pressió que el govern nazi va exercint en la regió anomenada dels Sudets. La delegació txeca denuncia la intrusió nazi i l'amenaça que significa per a la integritat i la llibertat del país.

NOIA: Si la Societat de Nacions es veu incapaç de garantir...

*La música d'«El Continental» puja fins a fondre-li la veu.
Les parelles callen. L'escena pren un to rosat, idíl·lic.
L'HOME fa signe a la NOIA. Tots dos es giren d'esquena
al públic i desapareixen pel fons. Les parelles segueixen
ballant i cau lentament el*

TELÓ

ACTE TERCER

Escenari buit. Entren l'HOME i la NOIA amb la seva indumentària de treball. Porten uns fardells, els deixen a terra.

HOME: Estàs segura que són aquests?

NOIA: És clar que sí! Mira! Caldetes 1909. Balneari. Tot això ha de ser l'ambientació del balneari. Majòlica, colors blaus.

HOME (*com si llegís la llista d'atrezzo*): Mobles de vímet. Tauletes rodones. Molt espai entre una taula i l'altra. Sobra l'espai.

NOIA (*de cara al públic*): Sobra l'espai. El temps passa lentament, no tenim pressa. Els sons són llunyans. No cal cridar. Parlem amb veu lenta i calmada.

HOME (*de cara al públic*): Som el dia 30 de juliol de 1909.

NOIA: És divendres.

HOME: És un dia de juliol clar, brillant; bufa vent de garbí, el mar està encrespat, i el cel, netíssim.

NOIA: Així que hagin endreçat l'escenari, serem lluny de Barcelona.

HOME (*s'acosta més al públic, parla amb to confidencial*): A Barcelona encara sonen els trets. Els carrers no són del tot normals, encara. La gent no s'atreveix encara a sortir al carrer.

NOIA: Però a Caldetes estiuem.

HOME: L'estiuem és, però, molt més quiet. Hem dit ja que l'espai és sobrer. Un espai que podem recórrer sense presses. El sol escalfa i brilla, però es queda a l'altre cantó de persianes, de pèrgoles, de gloriets. El sol és rebutjat metòdicament, pels barrets de palla, per les ombrel·les. La pell conserva l'elegant color gris de ciutat, sota l'ombra a penes més càlida dels para-sols.

NOIA: A l'hora del sol ens quedem a casa. Els condemnats al treball han d'arriscar-se a la calidesa de la llum despietada.

HOME: Els privilegiats esperen que avanci lentament la posta per sortir, xino-xano, a fer una passejada fins a la font més propera, fins a les envistes de l'aigua, i constatar que la naturalesa és una cosa bona, si se sap entendre com cal.

NOIA: De matí, les criatures, i algun atrevit, es banyen. Cal fer un determinat nombre de sucades a mar, al llarg de l'estiu. Set és un nombre adequat.

HOME: La quietud ha estat encara més perceptible aquests dies. Més perceptible perquè a Barcelona hi ha foc i sang.

NOIA: De nit Barcelona fa basarda, amb els carrers deserts, bruts i foscos com la gola de llop.

HOME (*canvi de to, informatiu, fort*): Dia 26 de juliol. A Barcelona comença la bullanga pacifista.

NOIA: Què se m'hi ha perdut a mi, al Marroc? Que hi vagin ells, a matar moros.

HOME: Vaga general. Interrupció de comunicacions.

NOIA: Ni els trens no van.

HOME: Dia 27. Crema d'esglésies i convents. Dia 28. Barricades. Trets a dojo. Dia 29. Al brogit dels trets s'afegeix l'espetic de les canonades.

NOIA: Ha sortit la tropa.

HOME: Dia 30. La tropa domina la situació. Ha sortit per fi carn al mercat. El Banc d'Espanya i la Caixa Vilumara ja han obert unes hores al matí. Les sessions de Borsa, en canvi, segueixen suspeses. No ha començat la liquidació de fi de mes.

NOIA: Els convents encara cremen.

HOME: Per damunt la ciutat hi ha un cel gloriós, blau, netíssim, llis i compacte. (*La NOIA surt. L'HOME*

canvia d'actitud i es repenja a la vora de l'escenari, somrient.) No ha passat res, no s'espantin, no ha passat res. És l'estiueig el que ara compta. Fins i tot, mentre el sol passa el sedàs de les glicines, podrem parlar, amb un pessimisme ben entès, d'unes endèmiques qualitats del nostre poble, i aclarar de nou els ulls. Perquè ja ho diu la cançó:

Els carlins amb fusell tiren,
també tiren els soldats,
i els ministres també tiren
del gran carro de l'Estat.

I el poble també tira,
però aquest tira de franc,
i els únics que no tiren
són els cigarros d'estanc.

Surt la NOIA, vestida de MINYONA, indumentària 1909. Despentinada, amb la galleda de les escombraries. Porta un farcell de roba que dona a l'HOMME, i mentre ell es posa la brusa negra d'ESCOMBRIAIRE, es lliga el mocador al coll i treu la trompeta de la butxaca, l'escenari s'il·lumina amb una llum blanca i blavosa, de blauet de bugada. És l'entrada d'un balneari; a dalt hi ha d'haver un piano; al piano, LA GOMOSA i EL GOMÓS, ella tocant la tonada de «Fru-Fru», i ell, estintolat, contemplant-la. La música no ha de deixar de sonar mentre parlen, i sonarà més fort quan ballin i L'ESCOMBRIAIRE canti la cançó de don Toni Maura.

*La NOIA, d'esquena al públic, buida la galleda;
ell li fa un petó per sorpresa.*

LA MINYONA: Fuig, fastigós, que fas pudor
d'escombraries!

L'ESCOMBRIAIRE: Si em promets ballar amb mi, em rentaré
el coll i el sotaaixella amb aigua de colònia.

LA MINYONA: Ballar, desgraciat? De quin ball parles?

L'ESCOMBRIAIRE: Del ball de la plaça, *pinturera!* Ja no te'n recordes?

LA MINYONA: Doncs no hi haurà ball. I no em diguis *pinturera!* La senyoreta ha dit que no hi haurà ball.

L'ESCOMBRIAIRE: I per què, si es pot saber?

LA MINYONA: Doncs perquè no van els trens i a Barcelona fan una revolució.

L'ESCOMBRIAIRE: No serà tant!

LA MINYONA: El senyoret va arribar ahir amb la tartana de Granollers i diu que hi han cremat les esglésies i que se senten canonades i tot.

L'ESCOMBRIAIRE: No et preocupis, colometa, que ja et faré ballar jo!

L'abraça. La música puja. Ballen «Fru-Fru».

LA MINYONA (*separant-se d'ell*): Tu estàs molt content. I si la revolució continua?

L'ESCOMBRIAIRE: No et preocupis, reina, que don Toni Maura ho arreglarà tot.

Ballen de nou mentre ell canta.

L'ESCOMBRIAIRE: Quan el rei va arribar a Palma
i va veure Na Simona,
li digué a don Toni Maura:
—Oh, quina nina més mona!
Don Toni Maura va dir:
—Aquesta és Na Simona,
aquella que ven castanyes
i cocos de Barcelona.

Fru-Fru, Fru-Fru,
no em toquis ses vuitenes,
Fru-Fru, Fru-Fru,
no em toquis es pa dur.

UNA VEU: Ramona!

LA MINYONA: Deixa'm, mal home!

*LA MINYONA fuig, L'ESCOMBRIAIRE se'n va tocant
la trompeta. Surten de dreta i esquerra* MANUEL i
BERTA. *Es fan un petó ràpid als llavis. Ella vol fugir i
ell la reté, agafant-li la mà.*

BERTA: Adeu!

MANUEL: No m'has dit hola, encara. Vine, seu.

BERTA: No, que ens podrien veure.

MANUEL: Potser ja ens han vist.

BERTA: Em vols comprometre?

MANUEL: Sí que et vull comprometre, i que siguis meva
per sempre.

BERTA (*amb terror*): Ah, sí, eh? I quan m'hauries robat
l'honra, em deixaries abandonada al fang del camí!

MANUEL: No, dona! I a més, per què precisament al fang?

BERTA: Doncs perquè és així que es fa. Els homes, quan
deshonren una dona, ja no en volen saber res, i
llavors la deixen...

MANUEL: ...al fang del camí, o del carrer, segons... Però i
si no hi ha fang? Si és temps d'eixut?

BERTA (*desconfiada*): Sempre et creus més eixerit que
tothom, oi?

MANUEL: No, és que soc un home modern. No veus que
ara som en uns altres temps? Comencem un segle
nou. La civilització...

BERTA: Sí, sí..., la civilització. Les noies ens hem de guardar, i si no, un ja està fet, i la deshonra per sempre.

MANUEL (*impacientat, intenta fer-li un petó*): Però, nena, qui t'ha ficat aquestes idees al cap? El papà i la mamà?

BERTA: I ara! Amb el papà i la mamà no en parlem, d'aquestes coses horribles! M'ho ha explicat la Sofia.

MANUEL: I qui és la Sofia?

BERTA: La minyona de casa! Qui ha de ser? Sap de tot! A ella la van deshonrar i, veus?, en lloc de ser casada, com Déu mana, amb un bon partit, ara ha de fer de minyona.

MANUEL: No m'ho crec!

BERTA: Que no? M'ha deixat una novel·la que ho explica tot. *Abandonada en su noche de bodas*. Hi ha un dibuix que representa la noia (*anirà fent tota la mímica que l'explicació exigeix*) desmaiada al sofà. Aquí, a la mà, hi té la carta d'ell. Una carta terrible on li diu tot d'insults i que l'abandona perquè està deshonrada. (*Es queda bo i asseguda amb el cap enrere i els ulls clucs. Ell ha girat cap a darrere del banc i li fa un petó devot i lent. Ella s'alça ràpida.*) Però ella és completament innocent!

MANUEL: Així, del «ja està fet», res?

BERTA: És clar que no! Però s'apoderen d'ella les males llengües. Imagina't que s'apoderessin de mi les males llengües... La novel·la diu...⁴

4 La frase de Berta «Imagina't que s'apoderessin de mi les males llengües...» és present en dos mecanoscrits de les primeres versions de *Vent de garbí* (*Llegat Vidal-Capmany*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, top. A4-1.2-2.1 i A4-1.2-2.2, [s. d., 1965], ambdós p. 29) i també en el guió del muntatge de la segona versió dirigida per Josep Anton Codina (*Fons Josep Anton Codina*. Barcelona: Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, [s. d., 1968], top. E 845-02, p. 36). La recuperem perquè té un matís de transgressió moral que fa pensar que Capmany la volia conservar, tenint en compte que reapareix en el guió del segon muntatge.

MANUEL: Mira, nena, si em vols creure a mi, no llegeixis novel·les; llegeix poesia, que enlaira l'esperit. Vols que et digui la meva última poesia?

BERTA: No, que ja sé com acaben les teves poesies.

MANUEL (*mentre li parla li fa un petó llarg, sense que ella faci aire d'adonar-se'n*): La poesia et fa lliure, t'allibera del desig de les coses. Et fa caminar per un pla superior de l'existència. (*Quan ja li ha fet el petó.*) Fes-me un petó.

BERTA: Ui, no! (*Ofesa.*) De cap manera! Et penses que soc una noia lleugera, jo!

MANUEL: Dona, un petó no deshonra.

BERTA: Ves a saber.

MANUEL: T'ho juro!

BERTA: No juris, que és pecat!

*Ella s'esquitlla. El tros de conversa següent
el diran a crits.*

MANUEL: T'estimo!

BERTA: Jo també. M'agrada dir-t'ho així, a distància.
T'estimo tant, des d'aquí!

MANUEL: Aniràs al ball, aquesta nit?

BERTA: El papà diu que no n'hi haurà, de ball!

MANUEL: No pot ser!

BERTA: És per la vaga de Barcelona!

MANUEL: Sempre n'hi ha, de vagues, a Barcelona. Ves amb què em surts, tu, ara!

BERTA desapareix. MANUEL es queda assegut a una taula, es treu uns papers de la butxaca i es posa a fer versos. Els compta amb els dits, amb mímica

visible i expressiva. Entren PEPE i SÍLVIA. Ella va molt enflocada, amb ombrel·la i el llibre de missa. Fan una llarga volta caminant molt lentament. Ella li dona l'ombrel·la, ell la tanca. S'asseuen a una altra taula. Ella es venta.

PEPE: Els seus ulls em maten, Sílvia! Em permet dir-li Sílvia?

SÍLVIA: Però si no me'n dic!

PEPE: L'he esperada tota la vida, i tot esperant-la li deia Sílvia. Quan la vaig veure arribar, misteriosa, inquietant, inaccessible, el meu cor li va dir Sílvia. Avui estic en pecat mortal, i si em moro de desesper, em condemnaré irremissiblement.

SÍLVIA: Oh, digui'm Sílvia si això el fa feliç. La meva vida és tan trista, tan dramàtica, que m'aconsole amb la felicitat dels altres.

PEPE: Si vostè em permetés fer-la feliç... *(Li agafa la mà i li besa la punta dels dits.)*

SÍLVIA: El meu cor porta dol, senyor...

PEPE: Digui'm Pepe.

SÍLVIA: Senyor Pepe.

PEPE: Sense senyor, li ho prego.

SÍLVIA: Ai, no sé si m'hi atreviré. Al meu difunt sempre li vaig dir Riudoms.

PEPE: Per favor. *(Tendríssim.)*

SÍLVIA: No sé si atrevir-m'hi. Fa tan íntim...

PEPE: Precisament...

SÍLVIA *(posant-se el vano a la cara)*: Pepe... Ai!

PEPE: Sílvia!

Entra L'ESCOMBRIARE amb la gorra nova i mocador flamant al coll. Entra cantant el «Fru-Fru».

L'ESCOMBRIAIRE: Tothom espera que En Maura
 en faci una de bona
 i amb un bon cop a la taula
 posi pau a Barcelona.

Perquè la gent endreçada,
 pobreta, té tanta por,
 si és que no hi posen pedaços,
 de que li toqui el crostó.

Fru-Fru, Fru-Fru,
 no em toquis la butxaca,
 Fru-Fru, Fru-Fru,
 que no responc de tu!

L'ESCOMBRIAIRE (*encén un cigarret, parla de cara al públic
 amb aire fatxenda*): He de confessar que m'agraden
 totes, però aquesta (*assenyala la casa*) m'agrada
 més. És una fúria! Molts marrameus, però és peix
 al cove. Aquesta nit em rentaré el coll i vindré a
 buscar-la.

MANUEL (*de cara al públic*): Li llegiré aquest poema que
 he fet. Caurà, n'estic segur. El que més m'agrada
 d'ella és la puresa. És pura i innocent com si acabés
 de néixer. Oh, la puresa! Tinc tot un poema dedicat
 a la puresa. M'hauria agradat que fos un sonet.
 La gent te'n fa més cas si fas sonets. Però la meva
 imaginació es desborda. El meu amor es desborda.
 Al costat d'ella em sento dominador. Ella és tan
 ignorant de tot, tan ignorant i tan pura...

PEPE (*de cara al públic*): La viudeta té calé llarg.
 Em resoldria tants problemes! Ella és una gata
 maula, però jo soc home de món. Si ella és llesta
 per dos, jo ho soc per quatre.

TOTS TRES ALHORA: Vindrà la nit. El ball serà el moment
 propici. La plaça farà aquella pudoreta d'oli cremat i
 pomades. La riera serà allí mateix, fosca, acollidora.
 Amb la nit, les estrelles i el terral càlid que atura el
 mar. I els grills i els tòtils, movent escàndol.

LA MINYONA (*ha sortit endreçada, eixugant-se les mans; es dirigeix també al públic*): No és que sigui un bon partit, que diguéssim! A mi m'hauria agradat un ofici més net i més senyor. Però el temps passa, i si m'he de passar tota la vida netejant porqueria, més val que sigui la de casa meva. Sembla bon jan, per altra banda, i quan el tingui caçat el faré trincar al meu gust.

BERTA (*de cara al públic*): Com ho sabré, si l'estimo? Jo m'imaginava l'amor d'una altra manera. Un amor que fes por, una mena d'esgarripança. I no en fa cap, de por; més aviat m'agrada, només. Però bé m'he de casar. És l'única manera de tenir casa pròpia, i una minyona per poder-li manar, i una *mañanita* d'aquelles tan fines, tota guarnida de puntes *valenciennes*...

SÍLVIA: És terrible ser viuda. Ningú que et pugui aconsellar. Si fos aquí el meu Riudoms, ell m'aconsellaria. Hi entenia tant, en negocis! No el va enredar mai ningú. Ell m'agrada, és clar, i es veu tan educat i fa una olor... De nena, sempre havia somniat un home així, amb un bigotí ben dibuixat. Però els homes macos són perillosos. (*Sospira.*) Ai, Riudoms, serà o no serà una bona inversió?

Tots els altres personatges han anat entrant i s'han instal·lat a les taules. El SENYOR MISERACHS llegeix un diari. De sobte interromp el passeig de les parelles amb un gran crit.

SR. MISERACHS: Ara m'agrada! Gràcies a Déu! Per fi hi ha algú que ha dit les coses pel seu nom.

Tothom posa atenció.

EL GOMÓS: Notícies de Barcelona? És el diari d'avui?

SR. MISERACHS: D'avui? Que no ho sap, que no arriben els trens? És un diari vell que he trobat a la taula.

EL GOMÓS: Doncs sí que deuen ser interessants les notícies...

SR. MISERACHS: La notícia que aquest diari porta és l'essència de tots els mals, jove! La causa de totes les desgràcies que patim. Escoltin bé.

Tots escolten; fins DON NARCÍS, que llegia i tanca el llibre, però guarda el punt amb els dits, amb posat displicent.

SR. MISERACHS: Diu així (*tus, llegirà amb un accent català ben fort*): «Todos los concurrentes asiduos a los bailes de ambos sexos no acuden a ellos para hallar diversión que deje en equilibrio sus bríos de juventud. Van allí impulsados solamente por los goces violentos que sienten al fuerte contacto del sexo contrario. Es el fuerte abrazo de macho y de hembra, la violenta unión de los cuerpos excitados al unísono de todas las lujurias bestiales, donde dejados, abandonados a los instintos del imperativo de la carne, dan rienda suelta a un deseo agitador, impetuoso, que se aplasta, que choca, que se diluye en el placer grosero, bajo, animal...»

L'ESCOMBRIAIRE: Carai! Que bé parlen, la gent dels diaris.

MANUEL: Tot això són grolleries, senyor meu. Que no haurien de ser dites davant de senyoretetes.

DON NARCÍS ha continuat llegint abans no s'acabés la perorata. Els altres s'han distret. MANUEL s'ha acostat a SÍLVIA. El SENYOR MISERACHS es queda davant l'únic auditor: L'ESCOMBRIAIRE.

SR. MISERACHS: La veritat, senyor meu, la veritat! Ja ho deia el Pare Claret: «Jóvenes que estáis bailando, al infierno vais saltando».

L'ESCOMBRIAIRE (*impressionat*): Punyeta!

PEPE *s'ha acostat a LA NOIA ANGLESA. L'ANGLESA va vestida amb indumentària esportiva, d'estil sufragista, però amb elegància.*

PEPE: *Good morning, Miss.*

L'ANGLESA: Oh, yes.

PEPE: *Yu, li agrada tu dens? (Fa gestos de ballar.) Americana...?*

L'ANGLESA: Oh, no! I am British.

PEPE (*animadíssim*): *Aquesta nit, ball, aquí! M'entén? Aquí, tu dens, biutiful! Vous comprenez?*

L'ANGLESA: Yes.

PEPE: *Mi, sufragistes. Hurra! Soc molt sufragista, jo!*

L'ANGLESA: Yes.

PEPE: *Jo soc molt modern. Entén? (Li agafa la mà.) Les dones emancipades. Ai! M'hi entenc molt bé, jo, amb les dones emancipades!*

L'ANGLESA: Yes.⁵

5 A l'hora de transcriure els moments en què Pepe es dirigeix a l'anglesa intentant de parlar-li en el seu idioma, hem optat per les lliçons gairebé coincidents dels primers mecanoscrits de l'obra (*L'legat Vidal-Capmany*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, [s. d., 1965], top. A4-1.2-2.2, p. 33; *ibíd.*, top. A4-1.2-2.1, p. 33) i el de la posada en escena del 1968 (*Fons Josep Anton Codina*. Barcelona: Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, [s. d., 1968], top. E 845-02, p. 40) perquè reflecteixen de forma més vívida el domini superficial d'aquesta llengua. El guió de 1968 té una intervenció de Pepe que no és present en els primers mecanoscrits: «Mi, sufragistes. Hurrah! Soc molt sufragista jo!» (*ibíd.*) Per contra, la lliçó de l'edició impresa de «Raixa» (Palma de Mallorca: Moll, 1968, p. 75) és la següent: «PEPE: Good morning, Miss. / L'ANGLESA: O, yes. / PEPE: ¿You, li agrada to dance? (Fa gestos de ballar.) ¿Americana...? / L'ANGLESA: O, no! I am british. / PEPE (animadíssim): Aquesta nit, ball, aquí! ¿M'entén? Aquí, to dance, biutiful! Vous comprenez? / L'ANGLESA: Yes. / PEPE: My, sufragistes. Hurrah! Sóc molt sufragista, jo! / L'ANGLESA: Yes.» Com es pot veure, en l'edició controlada per l'autora no s'hi van marcar en cursiva —ni tampoc en cap dels guions mecanoscrits— els (pseudo)estrangerismes d'aquest passatge. En canvi, Guillem-Jordi Graells, en l'edició del volum cinquè de l'obra

SÍLVIA: Així, fa versos, vostè? Com les dècimes de Nadal?

MANUEL: Ja ho veurà. No és ben bé el mateix. Vol que li digui un poema? Vostè serà la primera que el sentirà.

SÍLVIA: Ai, que graciós! Com si acabés de sortir del forn. Digui, digui...

MANUEL (*declamant*): La meva joventut és una nau lleugera, altiva, ensuperbida i forta, de veles més immenses que el cel blau, turgent del vent de Déu que se l'emporta.

Turgent de nous sentits i passions
que exciten l'aquiló i les tramuntanes,
va fendint com un glavi els horitzons
i es nimba de les noves clarianes.

I del fons de la mar amb feredat
munta i reïx damunt de la tempesta,
nimbada d'una nova claredat,
més alta, més superba i més potent.

SÍLVIA: Oh, és difícil d'entendre, però és bonic! Deu ser simbòlic, oi?

ROSITA PRATS: Ai, senyor! (*LA GOMOSA i BERTA parlen secretament.*) Nenes! De què parleu? (*Les noies riuen.*)

completa (Barcelona: Columna, 1998, p. 187-188), marca totes les expressions foranes en cursiva, excepte «O, no». Per bé que la tendència natural seria marcar-les totes, de la mateixa manera que hem marcat els fragments discursius en català de Don Paco i els fragments en castellà de Charo Prats, hem preferit deixar en rodona totes les respostes de l'anglesa, tant les lacòniques («Yes», «Oh, yes» i «Oh, no») com les úniques en què es prodiga una mica més («This is Spanish show», acte II; «I am British», acte III). De fet, aquesta darrera expressió podria desfer —o emmascarar-lo encara més— l'equívoc de la identitat d'aquest personatge femení, de qui només solem sentir «Yes», «Oh, yes» i «Oh, no», i que, per tant, podria fer-nos pensar en algú impostant-se d'estranger. Tal vegada, que l'autora ni l'editor de Moll no marquessin els estrangerismes es podria deure a una decisió conscient d'aiguabarreig. D'altra banda, hem decidit marcar en cursiva els moments en què Pepe s'atreveix a canviar d'idioma, bo i no sortint-se'n del tot.

LA GOMOSA: De res, mamà!

ROSITA PRATS: Ai, aquestes noies d'avui dia! (SÍLVIA s'ha acostat al grup de les noies.) I aquesta viuda! No me'n fio gens ni gota. (Dirigint-se a LA GOMOSA.) Nena! No m'agrada gens que estiguis aquí tota sola!

LA GOMOSA: Però si noestic sola, mamà! Si hi ha tot de gent!

ROSITA PRATS: No em repliquis! (Al SR. MISERACHS.) No m'agrada gens aquesta viuda! Vostè la coneix?

SÍLVIA es gira cap a ells, amable.

SÍLVIA: Quina pau!

ROSITA PRATS: Fa un temps de meravella, això sí que no es pot negar.

SÍLVIA: I tant! El mar era pla com la mà quan m'he banyat aquest matí.

SR. MISERACHS: S'ha banyat?

BERTA: Veus, mamà? I jo per què no puc banyar-me?

ROSITA PRATS: Perquè el mar fa malbé el cutis. Vols posar-te negra com un carreter? Ai, Senyor. Ai, Senyor, quins temps.

SR. MISERACHS: Ja pot ben dir-ho! Ningú no té respecte a res; ni els fills als pares, ni els criats als amos...

ROSITA PRATS: Digui-m'ho a mi! Amb el servei tot resulta tan difícil..., has d'anar amb uns miraments...

SÍLVIA: Ja no és com abans!

ROSITA PRATS: I ca! T'arriben del poble seques que fa por. Mengen per quatre. Aprenen de tot. Perquè, a casa, hi aprenen de tot. I que, com que a mi les coses m'agraden ben fetes, no els passo res. Per un bri de pols soc capaç de fer-les fregar de cap i de nou. Ah, això sí! Jo soc incansable! I a més els ensenyo

criança. No permeto que portin ni una grenya,
ni una taca. I de passada els faig sermons morals.
I quan ja les tens ensenyades, grassones que fa
goig, et planten, tal com li ho dic...

SÍLVIA: Això si no se t'emporten tot el que poden
arreplegar.

ROSITA PRATS: No, veu? La de casa és més aviat beneitona
en aquest sentit, d'una bona fe...

*Les senyores cusen. DON NARCÍS i el SENYOR
MISERACHS llegeixen. EL GOMÓS i LA GOMOSA,
al piano. PEPE, MANUEL i L'ANGLESA formen
un grup. L'ESCOMBRIARE i LA MINYONA
han desaparegut fa estona; tornaran al moment
indicat, amb els vestits del primer i del segon acte,
per donar les notícies.*

LA GOMOSA (*canta*): La rosa floria,
el maig riu amb esclat;
però el meu cor plora:
l'amor no ha tornat.
De llunyanes terres
d'enllà de la mar,
ai, mar tan amarga,
quan me'l tornaràs!
Les cartes no venen,
el maig ja ha passat,
la tardor de bronze
li ha apagat l'esclat.
Cosint el temps passa,
cosint i plorant:
ai, mar tan amarga,
quan me'l tornaràs!

*Tot ha de fer la impressió d'una gran serenor.
L'HOME i la NOIA, al marge de l'escena, comencen
a donar notícies. Els dos plans han de quedar
del tot separats.*

HOME: Les notícies del Marroc que han corregut aquests dies són que les tropes espanyoles dominen per fi el Gurugú i que allí ha caigut el general Pinto.⁶

NOIA: Pel carrer la veu popular canta:

HOME: Mentre els vaixells 'naven en dansa,
tot portant els fills d'Espanya cap al Rif,
el mallorquí a l'ambaixada marroquina
anava fent xeflis per allà a Madrid.
Gurugú, gurugú,
per capellans Espanya,
gurugú, gurugú,
que no els hi vol ningú.

Mentre els soldats queien com mosques,
tant d'Espanya com de la part del *sultan*,
el mallorquí a l'ambaixada feia brindis,
buidant copes de vi ranci i de xampany.
Gurugú, gurugú,
per capellans Espanya,
gurugú, gurugú,
que no els hi vol ningú!

NOIA: S'anuncia la vaga general com a protesta contra la guerra del Marroc.

HOME: El dilluns dia 26 es reuneix la comissió de vaga.

NOIA: Al migdia la ciutat té l'aire màgic de la vaga general. Tothom es passeja pels carrers. Fa un dia clar. Les dones col·laboren amb entusiasme. Porten llaços blancs al pit: l'emblema de la pau.

HOME: La companyia de tramvies, feudatària d'En Foronda, es resisteix a la vaga.

6 En la lliçó del mecanoscrit de la posada en escena de Josep Anton Codina del 1968, s'hi afegeix un participi més explícit que no apareix en l'edició de «Raixa», que subratllem: «[...] i que allí ha caigut mort el general Pinto» (Fons de Josep Anton Codina. Barcelona: Centre de Documentació i Museu de les Arts Escèniques, top. E 845-02, p. 42-43).

NOIA: Les primeres topades es produeixen entre vaguistes i tramviaries.

HOME: A mitja tarda la circulació queda per fi aturada del tot. Els ànims estan ja molt excitats.

NOIA: A partir de les tres de la tarda, s'alçaven centenars de barricades, defensades per milers d'homes, estimulats i aplaudits per una important massa popular.

ROSITA PRATS: Ai, Senyor! Que saben notícies de Barcelona, don Narcís?

DON NARCÍS: No, no en sabem res. És a dir, res en concret.

BERTA: La Sofia ha dit que el noi de cal Beco, que ha vingut de Mataró amb el carro, li ha dit que diuen que a Barcelona hi ha barricades i tot.

PEPE: No serà tant! Sempre hi ha gent alarmista, en aquest món.

ROSITA PRATS: Ai, Verge puríssima! No pots estar mai tranquil·la. Prou maldecaps que tens a casa.

SR. MISERACHS: Però què fa la tropa? I En Maura?

MANUEL: Els polítics són uns il·lusos...

SR. MISERACHS: Hem de fer alguna cosa... Prendre una decisió!

DON NARCÍS (*irònic*): Pensa anar a Barcelona?

SR. MISERACHS: Es pensa que m'he begut el seny? Parlo seriosament, jo! Hem de dir a la Junta del Casino que suspengui el ball i totes les diversions.

PEPE: Però què diu, home de Déu! Si això es veu venir... És cosa resolta!

DON NARCÍS: Result, diu? Em vol dir què és el que està resolt? No resolem mai res, nosaltres; ni vostè, ni jo, ni ningú. La nostra ciutat és prudent, gasiva, mesella. Esperarem, esperarem només fins que el foc es consumeixi...

Tots es queden una mica parats de l'explosió,
i ell mateix com avergonyit.

SR. MISERACHS (*molt indignat*): On vol anar a parar, vostè?
No és feina nostra, m'entén?, apagar incendis.
No contribuïm a les despeses de l'Estat? No paguem
un exèrcit i uns serveis públics? Doncs que treballin!
La gent de bé tenim altra feina!

ROSITA PRATS: Oh i tant!

MANUEL: El que no entenc és què hi té a veure el ball,
amb tot això! Si precisament...

SR. MISERACHS (*exasperat*): Aquesta joventut d'ara em
treu de polleguera! Això és culpa de tanta instrucció
i tant d'estrangerisme i tant...

DON PACO (*amb ganes de calmar-los*): La verdad, la verdad
es que don Narcís tiene razón.

DON NARCÍS (*sec*): Molt amable.

DON PACO: Eso *rai*, no se preocupe. Muy grave no será.
Pero eso sí, como catalán me siento avergonzado.

PEPE: Però vostè és català?

DON PACO: Claro. Hablo castellano porque mi abuela era
aragonesa. Luego en casa, las criadas, la educación,
ya se sabe. Pero me gusta el catalán, ¡me gusta!
Cuando tengo que decir una palabrota, siempre
la digo en catalán.

MANUEL: Ara vegi!

ROSITA PRATS: Don Paco, vostè que és home de món,
què opina? Jo també ho penso, que hauríem
de suspendre el ball...

BERTA: Però, mamà, si no passa res!

ROSITA PRATS: Nena! Les noies no s'han de ficar en
aquestes coses! (A SÍLVIA.) Però vostè no creu

que a hores d'ara la força pública...? De totes maneres som al segle vint.⁷

SÍLVIA (*fent un gran sospir*): Ai, si el meu Riudoms fos aquí. Ell sempre sabia el que calia fer...

ROSITA PRATS: Deu ser terrible ser viuda!

SÍLVIA (*torna a sospirar*): I tant i tant, senyora! M'escalfava els peus que donava gust; ara m'hi he de posar una ampolla d'aigua calenta.

Tots queden esborronats de la inconveniència del comentari.

ROSITA PRATS: Nena, ves a buscar-me un mocador...

SR. MISERACHS: Don Narcís, hem de fer alguna cosa; que no sigui dit que no fem, almenys, alguna cosa...

DON PACO: Claro, claro. En nombre de todos, yo creo que es usted precisamente, don Narcís, el hombre indicado.

SR. MISERACHS: Vostès què opinen, senyors?

PEPE: Jo crec que val més no encaparrar-s'hi!

DON PACO: Eso, eso, *no encaparrar-s'hi*. ¡Qué palabras más bonitas tiene el catalán! Es aquello que dice aquel cuplé:

El francés es un idioma
tan dulzote que empalaga,
hoy no se hablará más lengua
que la lengua catalana.

7 En els mecanoscrits de la primera versió de *Vent de garbí*, del 1965, s'hi insereix, després de la intervenció de Rosita Prats, una altra del senyor Miserachs, que desapareix en la segona versió. Una *boutade* que devia causar grans dificultats amb la censura pel que suposava de burla a l'estament militar. La incorporen els dos guions conservats de la primera versió al *Llegat Vidal-Capmany* (Tarragona: Universitat Rovira i Virgili, top. A4-1.2-2.1 i A4-1.2-2.2, ambdós p. 36): «SR. MISERACHS: Ja fa massa dies que dura. Es veu que els militars no hi ha qui els faci sortir del cau...»

Diremos macatxo,
diremos vatua,
t'esbotzo el pandero,
t'esquinço la grua.
I volta-la, volta-la
com els gegants!

Tots aplaudeixen.

SR. MISERACHS (*ja indignat del tot*): Bé, senyors. Si vostès no es decideixen, em decidiré jo! Crec que els moments que vivim no són adequats...

DON NARCÍS (*també crispat, sense voler perdre la contenció*): Escolti bé, si el que vostè em demana és que presenti la suggerència, al president del casino, de suspendre el ball...

SR. MISERACHS (*que ni l'escolta*): Tot el que sigui una mesura de moral, en aquests temps de perdició...

MANUEL: Temps de perdició? Al contrari, estem al segle de l'emancipació de l'home...

SR. MISERACHS (*furiós*): Anarquista!

MANUEL (*fent l'home*): I si fos anarquista, què!

SR. MISERACHS: A mi no se'm falta al respecte!

El SENYOR MISERACHS fa acció de voler-li pegar una plantofada. Tots s'aixequen per evitar-ho.

DON PACO: ¡Alto, señores, orden y compostura!

PEPE: Calma! Calma! És la calor, és el sol, i una mica de por, cal convenir-ho. I si algú toqués el piano per distreure'ns?

ROSITA PRATS: Amb molt de gust.

DON NARCÍS *l'acompanya fins al piano. Es quedarà al seu costat per girar-li el full. Les parelles es posaran a ballar ja a la música de l'havanera, a la qual s'afegirà una guitarra, i l'HOMI i la NOIA, junts al costat de l'escenari, es posaran a cantar.*

HOMI I NOIA: A Barcelona, Valls i Rubí,
canten la història d'un mallorquí,
i a tot Europa ja ho sap tothom,
que l'anomenen per don Anton.
És un polític molt exaltat
i ha fet a Espanya molts disbarats,
i com que és *quefe* d'un gran partit,
té part als fossos de Montjuïc.
Ai, don Anton, don Anton!,
criden els fills del progrés,
si volíeu fer el favor
de marxar i no tornar més.
Perquè els homes progressius,
en sentir-lo anomenar,
senten els últims sospirs
del qui va fer afusellar,
afusellar!

El dia que es morí don Anton
veureu La Cierva al cap del dol,
i En Pota Ranca, com En Lerroux,
iran darrere de l'ataüt.
Del senyor Dato no em diem res,
que encara guarda molts de xiulets
i les orelles li fan molt mal
d'aquella xiula tan colossal.
Ai, don Anton, don Anton...
etc.

Ell és el *quefe* d'un esquadró
dels que conserven més bé el torró,
i tant si hi ha guerra, com si hi ha pau,
deixa l'Espanya sense cap ral.
És diplomàtic d'aquells més fins,

fa tupinades sense tupins,
i si de cas es fa carnaval,
dintre la colla no té rival.
Ai, don Anton, don Anton...
etc.

Cau lentament el

TELÓ

***Dones, flors
i pitança***

(1968)

Fitxa de lectura

Autor

MARIA AURÈLIA CAPMANY (1918-1991)

Títol

Dones, flors i pitança (1968)

Edicions

CAPMANY, Maria Aurèlia. *Dones, flors i pitança*. A: *Vent de garbí i una mica de por, seguit de Dones, flors i pitança i altres peces curtes*. Palma de Mallorca: Moll, 1968, p. 95-146. («Biblioteca Raixa», 73); *Mujeres, flores y pitanza*. Traducció de José María Rodríguez Méndez. *Yorick*, núm. 31 (febrer 1969), p. 19-32; *Dones, flors i pitança*. A: CAPMANY, Maria Aurèlia. *Obra completa 5. Teatre*. Edició i introducció de Guillem-Jordi Graells. Barcelona: Columna: Diputació de Barcelona, 1998, p. 195-221.

Personatges

És una obra sense personatges entesos a la manera tradicional, sinó que els actors fan d'ells mateixos transvestint-se en altres figures. En l'edició publicada del 1968, escrita per al muntatge original, apareixen els noms de pila dels quatre intèrprets: Enric, Joan, Elisenda i Carme, que, en un exercici fregolià, assumeixen rols tan diversos com el de dama i trobador, el de beata, el de veïnes amb malvolença, etc.

Estrena

Estrenada el 14 d'abril de 1968 a la Cova del Drac, a càrrec de la companyia de cabaret Ca, barret!, amb direcció de Josep Anton Codina, vestuari d'Aurèlia Muñoz, acompanyament musical de Josep M. Arrizabalaga, i Enric Casamitjana, Joan Miralles, Elisenda Ribas i Carme Sansa interpretant una mena de transposició d'ells mateixos: Enric, Joan, Elisenda i Carme, respectivament.

La versió castellana s'estrena amb el muntatge del grup sevillà Tabanque, en una direcció signada per Joaquín Arbide, al Teatro Cómico de Madrid el 19 d'abril de 1971, dins del marc del II Ciclo de grupos de teatro independientes, organitzat pel Teatro Nacional de Cámara y Ensayo. En el repartiment hi intervenen

Luis Alfaro, Antonio Álvarez, Eugenio Benjumea, Ángel de Quesada, Fernando López, Nora Marroquí, Victoria Montes, Pilar Morgollón, Alfonso Ortiz, Nicolás Rosales, Lulú Torres, Pilar Vera i Paloma Voselle. La música és de creació col·lectiva. Alfonso Ortiz es fa càrrec del vestuari i utilitatge, i Alberto Hidalgo, de la il·luminació.

Gènere

Cabaret literari o revista d'esquetxos i cançons.

Temàtica-sinopsi

No és una obra amb argument, sinó que enfila un seguit de gags i situacions al voltant, però no només, dels estereotips literaris, socials i sexuals de la dona, des d'un prisma molt divers que evita el pamflet feminista, i que remarca, fet i fet, una actitud vital decidida, que abraça els plaers.

Espais

És una obra que transmuta amb rapidesa els espais, com en el teatre elisabetià, però amb la diferència que els actors-personatges són conscients del lloc de la representació; en aquest cas, bé que no s'esmenti, la *boîte* La Cova del Drac, o qualsevol bar musical o d'escenari més aviat íntim. Amb el mínim d'elements, s'evoquen ambients varis com ara una escena d'amor entre un balcó i el carrer, o bé l'interior d'una casa amb galliner. El menys important de l'obra, en suma, és l'espai, perquè mai no deixa d'ocupar el prosceni. Per això els noms dels personatges coincideixen amb els dels actors.

Dones, flors i pitança

PERSONATGES

ELISENDA RIBAS,

ENRIC CASAMITJANA,

CARME SANSÀ,

JOAN MIRALLES,

canten i ballen

Dones, flors i pitança

PRIMERA PART

JOAN: Anirem de pressa. Paraula! La presentació serà breu. Un, dos, tres, i fora! No ens entretindrem. Vostès tenen pressa. Es nota. Vostès són gent important, enfeinada.

ELISENDA: Encara no em toca sortir?

JOAN: No! Fora, he dit! (*Fa un signe a l'ENRIC, que la treu.*) Què deia? Ah, sí!, que anirem de pressa. Què entenem per *pressa*? Treure's la feina dels dits. Enllestir. Això és la pressa...

ELISENDA: Començo a cantar? (*Ho fa.*)

JOAN: No! (*L'ENRIC la treu altra vegada.*) Fer les coses de pressa vol dir també, és clar, fer moltes coses alhora. Fer les coses ben fetes i amb calma no té cap valor; el que cal és fer-ne moltes i ben de pressa. ¿Hi ha algú que s'estimi i que s'atreveixi a confessar que no té pressa? La pressa substitueix tota conducta moral, ens descarrega de remordiments. Digue-ho amb música, noia!

Mentre JOAN parla, han anat disposant l'escena i s'ha revestit d'elements de vestuari, com mànigues i capells.

CARME: De pressa, de pressa,
passen les hores,
de pressa, de pressa,
velles i noves.
Un bon cop de mà
i fora noses.

TOTS: Pobre de tu,
pobre de tu,
si perds el compte.
Pobre de tu!

CARME: El sol es pon
i l'endemà torna.

El sol es pon
i l'endemà torna.
Tu ja no vindràs
de la nit closa.

TOTS: *Pobre de tu,*
etc.

ELISENDA: De pressa, de pressa,
el temps t'esperona,
buida d'un glop
la vida bona.

TOTS: *Pobre de tu,*
etc.

ELISENDA: Ves cap endavant,
corre que corre.
Ves cap endavant,
corre que corre.
Que el temps va passant
i tot s'esborra.

TOTS: *Pobre de tu,*
etc.

ELISENDA: Prou que arribarà
la vellesa eixorca.
Prou que arribarà
la vellesa eixorca.
I si has badat,
l'has feta bona.

TOTS: *Pobre de tu,*
etc.

CARME: Allarga la mà,
la vida s'escola.
Allarga la mà,
la vida s'escola.
Et queda entre els dits
un xic de sorra.

TOTS: *Pobre de tu,*
etc.

ELISENDA: No m'agrada aquesta cançó. A mi m'havíeu promès una cançó d'amor.

JOAN: D'amor o de diner?

ELISENDA: D'amor, d'amor!

JOAN i CARMÉ surten. ELISENDA s'enfila i es posa rere un paravent, traient el cap. Ella i ENRIC prenen els papers de dama i trobador. La melodia trobadoresca ha de ser cantada en forma de recitativo.

ENRIC: Amor, amor! Baixa, noia! Si no baixes em moriré d'amor!

ELISENDA: No puc baixar! El papà se m'enfada si és havent sopat!

ENRIC: Dolç amor meu! Si venies, que bé ens ho passaríem!

ELISENDA (*parlat*): Per què?

ENRIC: T'ensenyaré l'amor, que és ciència antiga, i jo n'he fet doctrina que mai no falla.

ELISENDA (*parlat*): I jo què hi guanyaré, si et plau?

ENRIC: Tindràs un fill cada any! I viuràs tranquil·leta al teu palau!

ELISENDA (*parlat*): Res més?

ENRIC: Vinga a brodar, amb fils d'or i de plata, de finestra estant...

ELISENDA (*parlat*): No sé pas si m'agradarà.

ENRIC: Confits, xarops, més que no en voldries, et faré portar!

ELISENDA (*parlat*): M'engreixaré...

ENRIC: Per temps de quaresma ja dejunaràs...

ELISENDA (*parlat*): I què més?

ENRIC: T'asseuràs quieta i digna, vora la llar,
dant voltes a la filosa, sense parar.
Veuràs com crema la llenya, i et ve la son,
com es desperta el nou dia, i el sol es pon.
Veuràs com paren la taula, per a dinar,
i després com la despren, per rentar plats.
Veuràs com els teus fills neixen i es van morint,
i dels dotze que tenies te'n queden cinc.
Sentiràs parlar de guerres i de combats,
i resaràs parenostres pels condemnats.
I vindrà la primavera i florirà el prat,
i fins la tardor de coure i l'hivern nevat.
Aniràs sovint a missa i a funerals,
a les festes de precepte i dominicals.
Al rebost guardaràs sempre menjar abundant,
per si un jorn t'escometia la negra fam.
I seguiràs asseguda, vora la llar,
amb el fus i la filosa, per variar.

LES DONES: Quina meravella! Em sembla que seré feliç.

*Canten les dues dones mentre tots quatre
ballen una pavana:*

Amor meu, soc molt feliç,
larai lum la, lairí lairà,
perquè la vida és bona,
lairà,
perquè la vida és bona.

La terra és un paradís,
larai lum la, lairí lairà,
malgrat aquella poma,
lairà,
malgrat aquella poma.

Viurem sempre enamorats,
larai lum la, lairí lairà,
sota l'ombreta dolça,
lairà,
sota l'ombreta dolça.

De la murta que fa olor,
larai lum la, lairí lairà,
i confitura bona,
lairà,
i confitura bona.

Mai no et deixaré, amor meu,
larai lum la, lairí lairà,
per més que plogui o llampi,
lairà,
per més que plogui o llampi.

Els meus ulls sempre et veuran,
larai lum la, lairí lairà,
fins que la mort els tanqui,
lairà,
fins que la mort els tanqui.

Surten ELISENDA i ENRIC. JOAN es queda adormit amb el ventall de CARME a les mans. CARME canta:

CARME: Jo et seré fidel,
de nit i de dia,
no hi haurà en el món
una millor amiga.
Quieta seuré,
brodant camisoles,
espolsant racons,
escurant cassoles.

Tu faràs diners,
jo compraré coses,
del que en sobrarà
aniré fent bossa.
Ningú no sabrà
els comptes que porto,
car, pobra de mi!,
què sé jo de comptes!

'Niràs al treball
i jo ben dormida
seré dins el llit

fins prop de migdia.
T'esperaré ben
guarnida i pintada,
que vegis que estic
ben enamorada.

Seré innocent
com una viola,
que perfuma el bosc
i ningú la troba.
No entendre mai res,
que tant se me'n doni,
tossuda en seré
tant com un dimoni!

*Pren el ventall de les mans de JOAN.
JOAN desperta i arrenca amb un gran crit.*

JOAN: Ah, l'amor, l'amor! Els homes han cantat l'amor.
En saben, de coses de l'amor, i de dones dolces
i fràgils i oloroses com flors. I sobretot el camp!
Una vida tranquil·la, reposada, absolutament
adequada a la dona flor!

*JOAN surt. Entra ENRIC amb la filosa.
La deixa.*

ENRIC: La dona flor? Potser sí, potser sí, però... Mentre
els poetes cantaven la dona flor i els esperits
religiosos llançaven anatemes contra la seves
perversions, hi havia, per racons de poblats i viles,
una altra mena de dona, que no és una flor, que no
és la temptació, que ni el dimoni se'n recorda per
tenir-hi pactes. La dona que fila, i cabdella i teixeix i
cus... i envelleix abans no vingui l'alba.

*ENRIC s'ajeu, adormit com un soc.
ELISENDA agafa la filosa i canta.*

ELISENDA: Ai, Pere, Pere,
quina son m'agafa!
Me'n puc anar a dormir?
Fila, fila, fila,
encara és molt d'hora,
fila, fila, fila,
que és lluny el matí.

Ai, Pere, Pere,
ja he filat la llana,
me'n puc anar a dormir?
Cabdella, cabdella,
encara és molt d'hora,
cabdella, cabdella,
que és lluny el matí.

Ai, Pere, Pere,
ja està cabdellada,
me'n puc anar a dormir?
Teixeix-la, teixeix-la,
encara és molt d'hora,
teixeix-la, teixeix-la,
que és lluny el matí.

Ai, Pere, Pere,
ja he teixit la llana,
me'n puc anar a dormir?
Cus-la, cus-la, cus-la,
encara és molt d'hora,
cus-la, cus-la, cus-la,
que és lluny el matí.

Ai, Pere, Pere,
ja l'he ben cosida,
me'n puc anar a dormir?
Ara ja és de dia,
ja despunta l'alba,
i amb la llum de dia
ja no cal dormir.

Surten ELISENDA i ENRIC. Entra JOAN.

JOAN: Escolteu bé
el que us diré,
que no hi ha mal
més capital
que el de les dones.
Del meu parlar,
si el creieu,
elegireu
mai estimar,
sinó odiar
aquests dimonis.
Doncs dic que totes,
de tota edat,
color i estat,
lleï, nació,
condició,
grans i petites,
pobres i riques,
joves i velles,
lletges i belles,
malaltes, sanes,
les cristianes,
les geperudes,
parleres, mudes,
heu d'apartar,
sense dubtar.
Si us han caçat,
sou enterrat.
Remei no hi ha
per a salvar
l'home que es casa.
De dones sé
tot un femer,
i us contaria,
de nit i dia,
totes les penes
d'aquestes guerres.
Millor serà
què em va passar
amb la beata.

ELISENDA, *amb profusió de faldilles i toques, en el paper de beata. Entra remugant oracions, amb la cara tapada.* ENRIC, *fent de seductor, la segueix.*

ENRIC: Dona, bonica, em voldries concedir una sola mirada?

ELISENDA: Jesús, Maria, Josep!

ENRIC: No soc el dimoni, criatura meravellosa!

ELISENDA: No?

ENRIC: De segur que no...

ELISENDA (*aixecant una mica la toca*): Qui ets, doncs?

ENRIC: Un home...

ELISENDA: Ui! (*Es desmaia als braços de l'ENRIC.*)

ENRIC (*canta*): Dona bonica i encisera,
he perdut el seny,
ja no tinc espera.
No em neguis l'amor,
que moro d'amor.
Jo per tu perdré la xaveta
si em negues l'amor,
si em negues l'amor,
si em negues l'amor,
moriré d'amor.

ELISENDA (*canta*): Home dolent que em dius cosetes
i em vens a temptar
dient-me floretes,
si et dic que sí,
què serà de mi?
Com ho faré tota soleta,
pobreta de mi,
pobreta de mi,
pobreta de mi,
si et dic que sí?

ENRIC: Tímida i dolça colometa,
 si em dius que sí
 seràs la reineta.
 No em neguis l'amor,
 que em moro d'amor.
 Viurem feliços sense penes
 si em dones l'amor,
 si em dones l'amor,
 si em dones l'amor,
 reina del meu cor.

ELISENDA: Ai, sí, casem-nos ben de pressa,
 quan floreixi el bosc
 a la primavera
 i el rossinyol
 emprengui el vol.
 I els rierols saltin alegres,
 i el rossinyol,
 i el rossinyol,
 i el rossinyol,
 canti tot sol.

*ELISENDA, mentre ha anat cantant,
 s'ha anat desfent de tota la roba que l'engavanyava.
 Es queda amb poca roba, provocativa
 i amb cara de mal geni.*

ENRIC: I ja veieu com es va transformar. (Amable.)
 Dolça colometa...

ELISENDA: Ai, uix, fastigós!

ENRIC: Doneta meva!

ELISENDA: Gandul, dropo, no serveixes per a res...

ENRIC: Criatura gentil, innocent alosa...

ELISENDA: Que et passes el dia jaient, i a la nit dormint
 com un liró!

ENRIC: Que no m'estimes?

ELISENDA: Jo, estimar-te? (*El treu a empentes.*) Fora d'aquí!
 Au, a treballar! (*L'empaita.*)

*Soroll d'una gallina que cloqueja. ELISENDA surt,
 fent la mímica d'empaitar-la. L'amaga i torna a sortir
 amb aire d'innocència.*

CARME (*al públic*): Digueu-me, bona gent, que heu vist la
 meva gallina? Se m'ha escapat del galliner. La gallina
 més ponedora que tenia!

ELISENDA: Veïna, bona veïna. Em podríeu dir què us
 passa?

CARME: Ai, Déu meu i tots els sants del Paradís!, una
 desgràcia molt grossa. (*A part.*) Què deu voler
 aquesta mala pua? De segur que es pensa treure'n
 un bon profit. (*A ELISENDA.*) Que bona dona sou,
 veïna, que així us preocupeu de les desgràcies dels
 altres...

ELISENDA: Que potser... que potser... que potser se us ha
 escapat una gallina?

CARME (*a part*): Què us deia? De segur que me l'ha
 rapissada, aquesta fúria desvergonyida! (*A
 ELISENDA.*) Que potser... que potser... que potser
 l'heu vista passar, veïna?

ELISENDA: Qui, jo? Ai, pobra de mi, altra feina tinc que la
 de veure passar les gallines dels altres...

CARME: Podia haver passat i, tot passant, passant, anar a
 parar al vostre galliner, per exemple...

ELISENDA: Al meu galliner? Insinueu, potser, que us l'he
 robada?

CARME: Robada no, però filant molt prim, molt prim,
 podríem dir que us l'heu quedada. (*Canta:*)

Potser us l'heu quedada
 així per descuit,
 així per descuit,
 així per descuit.

-
- ELISENDA: Sou una llengua llarga,
teniu el cap buit,
teniu el cap buit,
teniu el cap buit.
- CARME: I tu la casa plena
de merda fins dalt,
de merda fins dalt,
de merda fins dalt.
- ELISENDA: I a tu et put la casa
com un orinal,
com un orinal,
com un orinal.
- CARME: Berganta, desllenguada,
dona d'un cornut,
dona d'un cornut,
dona d'un cornut.
- ELISENDA: Del teu, mala marfanta,
que és cornut llanut,
que és cornut llanut,
que és cornut llanut.
- CARME: Xarxona, mala bruixa,
llengua d'escorpí,
llengua d'escorpí,
llengua d'escorpí!
- ELISENDA: Si no et cuses la boca
no responc de mi,
no responc de mi,
no responc de mi!
- CARME: T'etzibo plantofada
que cauràs de nas,
que cauràs de nas,
que cauràs de nas!
- ELISENDA: T'arrancaré aquest monyo
de pèl manllevat,
de pèl manllevat,
de pèl manllevat.
-

*Es peguen amb les escombres.
Entra JOAN disposat a separar-les.*

JOAN: Però que no ho veieu? Aquestes desgraciades dones es mataran! Hauríem d'intervenir, us ho asseguro! Senyores, amables dones, calma! Si us plau, una mica de calma!

CARME: Què vol aquest babau?

ELISENDA: Apa, a prendre vent!

CARME: Ocupa't de casa teva, sapastre, que prou feina tens!

L'atonyinen amb les escombres i el treuen.

ENRIC: Preneu lliçó
 de la cançó,
 i Déu nos do
 d'aquest corcó
 la deslliurança.
 Car si badeu,
 sempre tindreu,
 per més que feu,
 aquest just preu
 per les fatigues.
 Dones i flors
 es tornen plors
 i pel teu cos
 no hi ha repòs
 si elles t'enreden.
 Si vols manar
 fent-les callar
 i bé llaurar,
 sense dubtar,
 el diner usa.
 Amb el diner,
 tindràs l'esquer
 per fer i desfer
 i lligar bé
 aquestes bruixes!

*Amb dues monedes fa el dring del diner.
Surt JOAN, parant l'orella i rastrejant.
CARME el segueix.*

CARME: Em diria què busca?

JOAN (*amb èmfasi*): Diners!

CARME: Diners?

JOAN: Sí, diners, moneda, pistrincs, doblers, peles, pasta, duros, rals, plata...

CARME: El nom no fa la cosa!

JOAN: Vol callar, dona, vol callar?

CARME: Cosa important, el diner!

JOAN: N'està segura?

CARME: Que si n'estic...?

Van augmentant el dring del diner, fent la mímica de passar les monedes de l'un a l'altre.

CARME: Diners de tort fan veritat
i de jutge fan advocat,
savi fan tornar l'home orat
com més en tingui.

JOAN: Diners fan bé, diners fan mal,
diners fan l'home infernal,
i fan-lo sant celestial,
segons que els usa.

ENRIC: Diners fan bregues i remors
i vituperis i honors,
i fan cantar predicadors
«*beati quorum*».

JOAN: Diners alegren els infants
i fan cantar els capellans
i els frares carmelitans
a les grans festes.

TOTS (*canten*): Diners, magres fan tornar gordos,
i tornen legítims els bords.
Si deies «té!» als homes sords,
tantost es giren!

Diners tornen els malalts sans;
moros, jueus i cristians,
deixant a Déu i a tots els sants,
diners adoren.

El diner fa el rústec fi,
intel·ligent el més rossí;
a qui diu «no» li fa dir «sí»,
ves quin miracle!

Diners doncs vulgues aplegar,
si els pots haver no els deixis ja;
si molts en tens podràs tornar
papa de Roma.

FI DE LA PRIMERA PART

SEGONA PART

Sona un despertador estrident.

ENRIC: Sona el despertador!

JOAN: Apa!

ELISENDA: Som-hi!

TOTS: Ja vinc!

ELISENDA: El nou dia comença!

CARME: Posa't de bon humor i...

TOTS: Canta!

Aquestes veus s'han sentit a fora. Entra ELISENDA.

ELISENDA: Si vols tenir una vida bona,
pren-te les coses amb humor,
no t'hi encaparris gaire estona
si no és que vols patir del cor.

CARME I ELISENDA: Tant a Reus com a Barcelona
hi ha massa gent de mal humor.
Sempre hi ha algú que t'alliçona
tant si ve de dret com de tort.

TOTS: Si no saps ballar al so que sona
i no t'agrada cantar a cor,
procura prendre-t'ho a broma
i no agafar-t'ho massa fort!
Si aquest consell no t'esborrona
i pots encara fer el cort fort,
apa, sigues bona persona,
i afegeix-te en aquest cor!

Surten tots. Des de dins la veu de l'ELISENDA:

ELISENDA: Fill meu, lleva't!

JOAN (amb mandra): Ja vinc!

ELISENDA: Corre, que el temps passa de pressa i t'has de fer un home, fill meu!

JOAN: Ja vinc, mamà!

ELISENDA: Primer, t'has de rentar la cara... (JOAN surt badallant i farà la mímica que les paraules d'ELISENDA indiquen.) Després, les mans... Després, els genolls...

JOAN: I els peus?

ELISENDA: Els peus no cal, fill meu, que porten sabates!

JOAN: I què més?

ELISENDA: Aprèn a ser amable i gentil, fill meu!

CARME col·loca diversos barrets: canotier, bombí, xistera. JOAN se'ls posarà a mesura que en parla.

JOAN: Soc un jove endreçat i correcte,
 que sap sempre molt bé què ha de fer.
 Vaig pel món sempre pel camí recte,
 afaitat i netet i burgès.
 De models no me'n falten, de veres,
 els meus avis m'ho han ensenyat:
 amb *jipis*, bombins i xisteres,
 tots tenien un aire com cal.

 I si em cansa la roba endreçada,
 em vesteixo de jove rebel,
 amb la moda més americana
 i amb gran abundància de pèl.

Es posa la perruca.

També hi ha models per senyores,
amb faldilles i amb pantalons,
pot cantar-hi, si vol, barcaroles,
i ballar-hi, si cal, rigodons.

*Música de xilofon. ENRIC entra el maniquí,
molt guarnit amb roba de desfilada de models.*

JOAN (*anunciant*): «L'auca de la Piti».

ELISENDA: Ha nascut de bona casa,
tan graciosa i bonica!
Una casa on hi ha de tot:
jardí, piscina, garatge i un yacht;
amb un dot com n'hi ha pocs:
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

L'han educat les criades,
tan graciosa i bonica!
I li ensenyen tots els mots
d'Aralache, de Huelva i Terol.
Paga bé l'educació
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Quan és més gran va a les monges,
tan graciosa i bonica!,
que la *mimen* que és un goig:
medalletes i bandes i flocs.
Que no es pot pas llançar al foc
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Pare i mare se l'estimen,
tan graciosa i bonica!
Però la veuen molt poc:
consells i còctels, viatges i joc.
Però augmenten les accions:
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Aprèn dos mots en vernacle,
tan graciosa i bonica!,
els estius a Palamós:
i ara!, prou, poca-solta i badoc.
Tothom admira els seus dots:
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Ben aviat ja la casen,
tan graciosa i bonica!,
amb un industrial dels forts:
confitures, galetes i porc.
Li desperten la passió
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Aviat es troba sola,
tan graciosa i bonica!,
que el marit emprèn el vol:
dones, beguda, negocis, esport.
No li donen cap consol
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Però com que és eixerida
i tan graciosa i bonica!,
troba els flirts de dos en dos.
És una dona que sap el que vol,
que és temps d'emancipació
amb SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Té temps de tenir una noia,
tan graciosa i bonica!,
que seguirà el protocol:
criades i monges i equitació.
Qui s'assembla als seus no és bord,
amb SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Passen els anys i es fa vella,
tan graciosa i bonica!
Deixa el flirt per un nou job:
Domund i Càncer i pintura pop.
Té una bona col·lecció,
amb SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Quan Nostre Senyor la crida,
tan graciosa i bonica!,
mor amb gran resignació,
amb la consciència brillant com un sol.
Té al cel reservat un lloc
amb SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Ha mort la devota dama,
tan graciosa i bonica!,
i a l'esquela es troben tots:
marit i filla i gendre i nebots.
S'adhereixen al condol
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

Sempre més serà admirada,
tan graciosa i bonica!,
com a model de discreció,
tan femenina, tan dolça, tot cor,
que ha deixat com a record:
SIPSA, Agrícoles, IWER i CROS.

*Surten CARME i ENRIC vestits de hippies,
JOAN vestit de beatnik, i amb ELISENDA canten:*

TOTS: Amb la vostra vènia,
 si això us ha de plaure,
 us cantarem una
 història exemplar.

 Ens l'ha inspirada
 una dita vella
 que diu: noi, escolta,
 no val a badar.

 No facis la guerra,
 fes l'amor si et prova.
 Però, això sí,
 no badis, xicot!

Pots deixar-te barba
i prendre aires d'apòstol,
però si et bastonegen,
aprèn a dir: no!

ELISENDA: Fes l'amor i no facis la guerra.

ENRIC i CARME es passegen molt agafats i enamorats.
S'asseuen. JOAN els contempla amb curiositat.

JOAN: Hola!

No obté resposta. Ells continuen fent-se moixaines.

JOAN: Ei, escolta! Tu estàs per la pau, oi?

ENRIC: Mmmmm! Mmmmm!

JOAN: És que m'agradaria que m'ho expliquessis, això...

ENRIC: Doncs no cal explicar res. És molt fàcil.
Simplement, estàs per la pau...

JOAN: Sempre?

ENRIC: Sempre.

CARME (com un ressò): Sempre...

JOAN: Doncs jo et dic que el pacifisme com a línia
de conducta és una utopia!

ENRIC: I ca!

JOAN: Si jo clavo una empenta a la teva noia, pots dir
honestament que no et mouràs per protegir-la?
(Clava una empenta a CARME.)

ENRIC: Aquest és un argument superat. La resposta és:
no!

JOAN: I si li dono una empenta més forta? (Ho fa.)

CARME (*ja furiosa*): No em toquis, eh? (ENRIC *xiula la melodia de la cançó.*)

JOAN: Ja ho veuràs. Pensa-t'hi. Si jo dono una empenta a la teva noia... (*Aquest cop li'n dona una de més forta.*)

CARME (*entre dents*): Noi, rebràs!

ENRIC: Crec que hi ha uns mitjans de defensa millors que la violència, entens?

JOAN: Però si ni tu no ho creus, això! Fixa-t'hi. Jo li clavo una empenta. I no et puja la sang al cap? (*Nova empenta. CARME es frega el braç, ploriqueja.*)

ENRIC: Admeto que, en aquest moment, em sento bullir la sang. I què he de fer? Respondre a la violència amb la violència? No és una solució!

JOAN: Però has d'admetre que si clavo una empenta a la teva noia... (*Nova empenta més forta.*)

CARME (*s'aixeca furiosa*): Ja en tinc prou, xicot! (*Li torna l'empenta.*)

ENRIC: Ho veus? La violència en resposta a la violència genera sempre una nova violència. (JOAN i CARME es van donant bufetades a ritme, a mesura que ENRIC parla.) I d'una petita provocació s'arriba a la guerra. Hem de controlar els nostres sentiments. Era inevitable. Un impuls, un contraimpuls, un altre impuls, i apa!, ja hi som. (*De les bufetades han passat a agafar-se pels múscles i a sacsejar-se rítmicament. ENRIC continua la peroració amb to doctrinal.*) Fatalment es crea una atmosfera de violència de tal hostilitat que ja no hi ha manera de calmar-la.

CARME: Carcama! (*Fan els moviments endavant i endarrere d'un tango apatxe.*)

JOAN: Beneita!

CARME: Poca-solta!

JOAN: Ximpleta!

CARME: Babau!

JOAN: Ruca!

CARME: Animalot!

ENRIC: Ho veieu? Ara sí que no hi ha remei! La violència s'estén com una taca, i ai d'aquell que es deixa atrapar!

JOAN i CARME converteixen els insults en crits guturals: «Ah! Ah!»

ENRIC (*tapant-se les orelles*): Has de procurar no deixar-te influir. Aquesta és la solució.

JOAN i CARME han quedat abraçats.

JOAN (*amb un bon cop*): Caram, noia, ets magnífica!

CARME: Tu també ets un xicot que val la pena. (*Li torna el cop.*)

JOAN: Simpàtica!

CARME: M'agrades!

JOAN: Anem, noia?

CARME: Anem!

Es fan un petó i se'n van.

ENRIC (*mirant amb consternació el públic*): Ho veieu com no hi havia solució?

Sortiràs de bon matí,
amb la guitarra a l'esquena,
una flor groga al trau
i una barba de profeta.
Fes l'amor i no facis la guerra.
Sí, però no badis, xicot!

Canta les flors i els ocells,
 pinta't sols al mig de l'esquena,
 aprèn dos mots en anglès
 i a badallar amb destresa.
 Fes l'amor i no facis la guerra.
 Sí, però no badis, xicot!

Digues no al cop de bastó,
 nega't a la violència,
 riu-te del barret bombí
 i les normes de prudència.
 Fes l'amor i no facis la guerra.
 Sí, però no badis, xicot!

Aprèn a comptar amb els dits
 si tens pocs diners per viure;
 inventa't un acudit
 procurant que faci riure.
 Fes l'amor i no facis la guerra.
 Sí, però no badis, xicot!

Acostuma a dormir al ras
 si la casa és massa estreta,
 i no et deixis mai robar
 l'aire lliure, sense cledes.
 Fes l'amor i no facis la guerra.
 Sí, però no badis, xicot!

Procura ser un mal soldat,
 bon amic i astut profeta.
 Però si algú alça el bastó,
 posa't en guàrdia de pressa.
 Fes l'amor i no facis la guerra.
 Sí, però no badis, xicot!

*Mentre anirà cantant col·locarà els caixons ben
 arrengrats i al final s'hi ajaurà fent gest de dormir.
 Entren CARME, ELISENDA i JOAN, que porta una
 trompeta que va marcant el pas. Fan la volta i
 contemplen amb menyspreu i horror el hippy.*

JOAN: Què fas aquí ajagut?

CARME I ELISENDA: ...gut!

JOAN: No et fa vergonya?

CARME I ELISENDA: ...onya!

ENRIC (*es desvetlla*): No sempre jec. De vegades estic dret, d'altres assegut. De vegades camino, o salto, o faig tombarelles. (*Fa tot això.*)

JOAN: Però amb quin ordre?

CARME I ELISENDA: ...ordre!

ENRIC: Com vol dir, amb quin ordre? (*Seu als caixons.*)

JOAN: Vull dir ordre!

CARME I ELISENDA: ...ordre!

JOAN: Aixeca't!

CARME I ELISENDA: Alça't!

JOAN (*furiós, les corregeix*): Sssss! Aixeca't!

CARME I ELISENDA (*amb expressió d'esverament*): Aixeca't!

JOAN: Com vas vestit?

CARME I ELISENDA: ...tit!

JOAN: Això no és un vestit!

CARME I ELISENDA: ...tit!

ENRIC: No?

JOAN: Espera! (*S'enfila als caixons i toca la trompeta a ritme perquè li vagin traient la perruca, flors i camisa. Sempre a ritme, li col·loquen la guerrera i el casc.*)
Ara! Així m'agrada més!

CARME I ELISENDA: Més!

JOAN: A veure!

CARME I ELISENDA: ...eure!

JOAN: Un dos, un dos, un dos. *(Tots ho repeteixen, seguint-lo. Torna a entrar ELISENDA, amb una capa de tul.)*

ELISENDA: La moralitat, sí senyors!, és prou clara. Potser massa clara i tot, què caram! Perquè permetin-me els meus dubtes. No em sembla bé fer en el moment en què vivim una apologia de la guerra. La guerra és del tot repugnant, en això hi estem tots d'acord. Per això ens agraden tant les historietes sentimentals.

Entra CARME vestida a l'estil de Jodelle. Porta un cartell que mostra al públic en tres posicions, al mateix temps que amb l'altra mà els apunta amb la metralladora de plàstic.

El cartell diu:

Ta. Ta. Ta. Ta. Ta! Rrrrr. Rrrrr. Rrrrr. Rrrrr!

Gira el cartell, que mostra també tres vegades:

Traieu els cadàvers!

CARME-Jodelle s'ajeu als caixons amb gestos lúbrics i felins. Surt JOAN, amb màscara negra, pistola en mà. Porta un cartell que diu:

Sssssssssssss! Nyiiiiiiiiiiic!

Gira el cartell quan està a prop de CARME:

Aquest és el moment tan esperat!

Mímica de CARME i JOAN d'amenaçar-se amb les armes. Surt ENRIC vestit de Superman. El seu cartell diu:

Ara sí que us he atrapat!

Gira el cartell:

Atura't, idiota!

Es queda apuntant cap a JOAN i CARME. Surt ELISENDA vestida de Superdona. El seu cartell diu:

Ta. Ta. Ta. Ta. Ta! Sfio. Sfio. Sfio. Sfio. Sfio!

Dispara la seva metrallera i gira el cartell:

Desgraciats! La meva arma secreta us ha deixat petrificats!

Se'n van tots, excepte CARME-Jodelle, que canta:

No tinc sentiments ni gota,
tinc el cor fred com el gel.
Ningú no pot seduir-me,
ni que em prometés el cel.
Si algú s'atreveix amb mi,
no té temps d'un parenostre,
si algú s'atreveix amb mi,
queda prim com paper fi!

Si teniu el cor sensible,
procureu no dir-me res;
jo devoro, sense entranya,
el més dur cor de burgès!
Si algú s'atreveix amb mi,
queda prim com paper fi!

Si teniu algun conflicte,
ja us dic jo que el resoldré:
soc amatent i molt llesta
i armada fins a les dents!
Si algú s'atreveix amb mi,
queda prim com paper fi!

*Surt CARME i entra ELISENDA
amb una acolorida pamela.*

ELISENDA: Però no dèiem que teníem pressa? Tenim
pressa, sí senyors, perquè la vida és curta i tothom
té pressa per arribar al sarau.

Tots quatre canten i ballen la cançó del sarau.

Tots: Obre els ulls, home de Déu, no tinguis por.
 El nou dia serà breu i fa calor.
 Ja sona el despertador,
 que és el teu amic millor.
 Obre els ulls, home de Déu, no tinguis por.
 Al carrer sense dubtar,
 que ja és hora de pensar.
 Au, no et perdís el sarau!
 El sarau, au, au, au.
 Au, no et perdís el sarau, au, au!
 Au, no et perdís el sarau, el sarau,
 no et perdís el sarau!
 I tinguem i tinguem la festa en pau,
 la festa en pau.
 El sarau, au, au, au!
 Au, no et perdís el sarau, au, au, au, au!
 I tinguem i tinguem!,
 i tinguem i tinguem!,
 la festa en pau, au, au!

No hi ha dubte que si saps com ho has de fer
 t'ompliràs bé les butxaques de diner.
 Corre a buscar l'autobús,
 hi trobaràs més d'un embús.
 Obre els ulls, home de Déu, no tinguis por,
 i ja saps que el temps és or,
 si és que no vols patir del cor,
 au, no et perdís el sarau!
El sarau, au, au, au,
etc.

Si t'hi apliques el cotxet et compraràs
 i a la cua obedient et posaràs.
 I així progressivament
 del sis-cents al mil cinc-cents!
 Obre els ulls, home de Déu, no tinguis por,
 i així 'niràs fent-te més gran
 i panxa aniràs posant.
 Au, no et perdís el sarau!
El sarau, au, au, au,
etc.

Si no perds temps amb històries ni cançons,
seràs home d'importants obligacions.
I tothom quan te veurà,
d'envejota es morirà.
Obre els ulls, home de Déu, no tinguis por.
I mentre t'aniràs fent vell
se't farà llana al clatell.
Au, no et perdis el sarau!
El sarau, au, au, au,
etc.

FI

NOTA¹

L'arranjament musical de l'espectacle va ser feina de Josep Maria Arrizabalaga, que va harmonitzar, sobre la marxa, les cançons populars que jo li cantava i va anar afegint els comentaris sonors de l'espectacle a mesura que Josep Anton Codina l'ordenava.

Perquè serveixi d'orientació a un possible arranjador musical del futur, indicaré l'aire de les cançons: no faig més que valer-me d'un vell recurs popular.

1. «Cançó de la premsa», sobre l'aire d'«*Allí en el pla de Tarragona...*».
2. «Cançó d'amor», sobre el de «*Déu gloriós, vera llum e clartat...*».
3. «Cançó de festeig», sobre el d'«*El comte l'Arnau*».
4. «Cançó de la felicitat», sobre el de «*La gentil Marta*».
5. «Cançó de la fidelitat», sobre el de «*La nit de Nadal n'és nit d'alegria...*».
6. «Ai, Pere, Pere!», traducció de la cançó basca «*Oi Pello, Pello*».
7. «Duo de la beata i l'enamorat», sobre l'aire de «*Si n'hi havien tres ninetes...*».
8. «Baralla de les veïnes», sobre el d'«*Ai, mumare meva, jo me vull casar...*».
9. «Cançó dels diners», de J. M. Arrizabalaga.
10. «Cançó de la vida bona», sobre un aire de «*Belgium Put the Kibosh on the Kaiser*», de la revista musical anglesa *Oh, What a Lovely War!*
11. «Auca de la Piti», sobre el de «*Caterina se'n pentina...*».
12. «*Amb la vostra vènia...*», sobre l'aire de «*Sfiorici bel fiore*» (pop. italiana).
13. «Fes l'amor i no facis la guerra», sobre el d'«*Allí dalt, a l'Esquirol...*».
14. «Si algú s'atreveix amb mi», sobre el de «*La gata i el belitre*».
15. «Cançó del sarau», sobre un aire de «*Row, Row, Row*», de la revista musical anglesa *Oh, What a Lovely War!*

¹ Text que Maria Aurèlia Capmany incorpora com a postfaci en l'edició de *Dones, flors i pitança* del 1968 (Palma de Mallorca: Moll, p. 145-146).

Altres títols de la col·lecció

Quatre textos d'Ignasi Iglésias

Cinc textos de Rosa Victòria Gras i Perfontan •

Cinc textos de Rosa Victòria Gras i Perfontan • •

Tres textos de Manuel de Pedrolo

Tres textos de Josep Palau i Fabre

Tres textos de Ferran Soldevila

La vesita, de Joan Ferrandis d'Herèdia

El ventríloc, de Joan Brossa

Lucrècia o Roma libre, de Joan Ramis i Ramis

Tal faràs, tal trobaràs, d'Eduard Vidal i Valenciano

Indian Summer, de Rodolf Sirera

Tres textos de Jordi Teixidor

Tres textos de Ramon Vinyes

Dos textos de Josep Pous i Pagès

(Re)coneguda per les diverses modulacions de la seva obra narrativa, Maria Aurèlia Capmany va erigir-se un clos particular en el teatre català dels anys seixanta. En un ambient absolutament impermeable al talent femení, Capmany sobresurt com a creadora i activista de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG), juntament amb Ricard Salvat, amb qui es coneix, precisament, arran de l'estrena de *Tu i l'hipòcrita* (1959), a recer de les vetllades de l'ADB. Més que no pas de la pràctica com a narradora, la discursivitat del seu debut escènic ve marcada per les tendències *boulevardières*: concretament, de *L'Œuf*, de Felicien Marceau. En aquest sentit, un dels trets idiosincràtics de Capmany seria, precisament, catalitzar al terrer autòcton diversos recursos i corrents en voga a l'escena europea. Del caràcter més aviat francòfil de *Tu i l'hipòcrita*, evolucionaria cap a les contextures èpiques. *Vent de garbí i una mica de por* (1965), de fet, serveix d'exemple de la pràctica de l'EADAG en el cinquè aniversari de la institució. La curiositat de l'autora, instigada pel director Josep Anton Codina, s'estendria cap a la pista de la Cova del Drac, on recrea les revistes alemanyes d'entreguerres amb el filtre coetani del cabaret italià de Paolo Poli. La primera mostra d'aquest gènere juganer, *Dones, flors i pitança* (1968), vehicula el tractament de temes socials més o menys polèmics i estereotipats, sense excessius apriorismes, per mitjà del dinamisme i el vertigen resultants de la mescla de pastitx literari, lirisme *à la mode* o sarau fregolà.

L'obra teatral de Capmany no és pas prolífica, per bé que prou estimulant —cosa que es percep també en la peça breu *Dos quarts de cinc* (1963), en l'emblemàtic i clandestí *Layret* (1970) o en *L'ombra de l'escorpí* (1971)— perquè per a reivindicar-la no sigui forçós d'apel·lar a la gènesi «femenina», sinó, fet i fet, al mèrit d'haver creat un univers particular i innovador, ben diferent de la resta de cales del teatre català de postguerra.

ISBN 13 978-84-9803-972-6

9

788498 039726